ઈરાંની ખીલા રોકી તખતીઓ

વીશે

ઈઊરોપીઅન ગરંથકારોએ કરેલી શોધ.

—0—

ઇનામનો રીસાલો.

બનાવનાર— જાંગીરજી બરજોરજી વાછા.

સર જંમશેદજી જીજીભાઈ ટરાંનસલેશન ફંડના તરશટી સાહેબોએ

સંઘલા જરતોસતીઓની વાકેફગારીને સારૂં

છપાવી પરગટ કરેઓછે.

મુંબઈ

જામે જમશેદ છાપાખાનાં મધે

હોરમજજી દાદાભાઈ પરીટરે

છાપીઓ.

સને ૧૨૩૨ ઈઅજદજરદી.

સને ૧૮૬૩ ઈસવી.

કીમત રૂ૧)

بنام ایزد بخشایندهٔ بخشایشگر مهربان

દીબાચો.

સર જંમશેદજી જીજીભાઇ તરાનસલેશન ફંડના તરશટી સાહેબોએ મુંબઇનાં ગુજરાતી. વરતમાંન પતરો મધે તારીખ ૧૬ મી આગશટ સને ૧૮૫૮ ને દીને એક જાહેર ખબર છપાવીને એવું જાહેર કીધું હતું કે નીચે ટાંકેલી બાબદ ઉપર જે કોઇ સઉથી સારો એક રેસાલો લખશે તેહને ફંડમાંથી રૂ૫૦૦) અંકે પાંચસોનું ઇનાંમ આપીઆમાં આવસે.

રેસાલાની બાબદ.

"ઈરાંની ખીલા રોકા હરૂફો જે પાહડો અને બીજી કેટલીએક જગોએ મેજર રાલીનસન અને ઇઉરોપ ખંડના બીજા આલમાઓએ ઉકેલીઆછે તે ઉકલાવવા તથા વાંચી સહમજવાનો કાએદો તથા તેહનું વેયકરણ તથા એ વીદવાંનોએ ઉકલાવેલી તખતીઓના તરજુમા તથા તે

થે આપેલી ફરહંગ, અને એ પુરાતમ લેખો ઉકલાવવા વીશેની તવારીખ અને તે વગરે એ લેખોને લગતી બીજી સંઘલી હકીકત."

ઈ રેસાલો લખી મોકલવાની મુદત તારીખ ૧ લી જુલાઈ સને ૧૮૫૯ સુધીની મુકરર કરે આમાં આવી હતી, તે મુજબ સર જમશેદજી જી જીભાઈ તરાનસલેશાંન ફંડના તરસટી સાહેબો ઉપર આઈ ઈકજ રેસાલો મોકલીઆમાં આવી ઓ હતો અને તેહની નીસાંણ "પારસ, પાર સાહયા પુતર, અરીય, અરીયા ચીતર" કરીને હતી. ઈ રેસાલો ઈનામને લાઈક ઠેડવીઓછે.

આ રેસાલાની છેડ ૧૦૬ ઠે પાંનેથી ફરહંગ સરૂ થઈછે તે, ૬ અક્ષર વેરછે; આગલ વધા રે નથી. તેનું કારણ ઈછેકે હજી સુધી રાલી નસનની ફરહંગનો બીજો લાગ બાહેર પડી ઓ નથી.

ઈરાની

ખીલા રોકા હરૂફો તથા લેખ.

પુરાતન વખતમાં, જારે એશીઆના મોટા રાજોની શરૂઆત થાઈ નહી હતી, તે વખતે એક ટોલો આફગાનીશતાનની ઉતરનાં પાહાડો ઉપર રેહતો હતો. એ ટોલો જે ભાશા બોલતો હતો તે ભાશા આશપાશની વશતીની ભાશા કરતાં જુદી હતી. એ ટોલો શફેદ, ખુબશુરત અને લડાએક હતો. ઈશવી શનેની પંદરશો વરશ આગમચ એ ટોલાનો ઘણોએક ભાગ આશપાશના દેશો ફતેહ કરવા અને વધારે ફલવાંન દેશમાં જાઈ વસવા બાહેર પડીઓ. તેઓની બે ટોલકી થાઈ, બંધેએ જુદા રસતા પકડીઆ. પેહલીએ દખસણ અને પુરવનો રસતો પકડીઓ; અને લડાઈ કરતા સતલેજ નદીને કાંઠે આરીઆવરતમાં આવીને વાસો કીધો. એવો પેહલા હીંદુઓ હતા અને તેઓની ભાશા વેદની સંસકરીત હતી. બીજી ટોલકીએ પસચમનો રસતો પકડીઓ અને તેઓને જે તુરાનીઓ આડે આવતા હતા તેઓને જીતીને આગલ કુચ કરતા ચાલીઆ, તેઓની ભાશા ઝંદ હતી અને તેઓ પેહલાં અરીએનમ્ વએજો (ઈરાન વેહેજ) જેની જગો જેહુન નદીના ઉપલા ભાગ આગલ ધારેછે તાંહાં આવી વસીઆ. એ ટોલો પેદરપે પસચમ તરફ વધતો ગીઓ, જેનો હેવાલ વંદીદાદની પેહલી ફરગરદમાં આવીઓછે. આસપાસની તુરાની વસતીથી એ ટોલો ધરમ, ભાશા, તથા વંશમાં જુદો હતો તેથી પેહલાં પોતાનો પગ મજબુત કરવા એ ટોલો ગુતાએઓ હતો. ઈસવી સનેની અગાઉ સાતમી સદીમાં ખોરાસાન

માંથી ઉવખશતર નાંમનો પાદશાહ, જેને ઈઉનાંની લખનારા કાઈઆકસ રીસ કેહતા હતા તે ઉભો થાએઓ અને ઈરાનીઆનુ રાજ આસપાસની પરજાઓ ઉપર સથાપવાનુ સરૂ કીધું. એ નવું રાજ જેમ વધતું ગીઊં તેમ પાસેના આસીરીઆના રાજની હાલત પડતી દશાની આવતી ગઈ અને જારે નીનીવીહનુ બુલંદ શેહર તારાજ થાએઊં તારે, મધીઅ એશીઆમાં ઈરાનીઓનો કાબુ મજબુત બેઠો. ઉવખશતરની ઓલાદમાં ઈરાનનુ રાજ એક સદીપણ રહી શકીઊં નહી. એ પાદશાહના વખતમાં પારસમાં હખામનીશ નામના સરદારે એક જુદા પાદશાહી વંશનો પાએઓ નાખીઓ. એની પછી બીજા ચાર પાદશાહો થઈ ગીઆ; પણ છઠા પાદશાહએ એશીઆમાં આગલના રાજો કરતાં વધારે મજબુત અને બલવાન એવુ રાજ સથાપીઊં કે તેઓની કીરતી એ નવા પાદશાહની કીરતી આગલ જાણી રહી નહી. એનું નામ કુરૂશ હતું અને ઈઉરપીઅન લખનારા કોરોસ, અથવા સાઈરસ કેહેછે. એ પાદશાહનો હેવાલ હીરાડોટસ નામના તવારીખ કરતા તથા બીજા ઈઉનાની ગરંથકારોએ લખીઓછે. એ રાજ સેકંદર રૂમીના વખતવેર ટકીઊં. એ રાજ એટલુંતો મોહોટું હતુ કે તે વખતનાં એક ઈરાની શાહાજાદાએ પોતાના રાજની મોટાઈ સમજાવા એમ કહેઊં હતું કે મારા બાપનો મુલુક એટલો પંથરાએલોછે કે એક હદના રેહવાસીઓ સખત તાહડથી ઠઠડેછે અને બીજી હદના રેહવાસીઓ ગરમીથી કંટાલેછે. એ રાજ સીંધુ અને જેહુનની નદીઓથી ભુમીદીઅ સમુદ્દર વેર એક બાજુએ પંથરાએલું હતુ; બીજી બાજુએ કાકેસસના પરવતોથી આફરીકાના રેતીના જંગલવેર હતુ. કુરૂશથી સેકંદરવેર જે પાદશાહો ઈરાનમાં થઈ ગીઆ તે હખામનીશ ખાનદાનના હતા. એ ખાનદાંનનુ નાંમ ઈઉનાનીઓ આકામીનીઅન લખી ગીઆછે. એ ખાનદાન ના જાહેર કાંમો હાલ સુધી વેરાન થાએલાં નજર આવેછે. એ વેરાનની હાલતમા તેઓનો અસલ દબદબો કાંઈ છુપો થાંઈ નથી ગીઓ; પણ જ

મુશાફરની નજર તેઓ ઉપર પડેછે તેઓ આગલની બાંધણીની રોનક અને કાંમ ઉપર આફરીન કરેછે. હાલ બે હજાર ઉપર વરશ થાએઆં તોબી અસલની બાંધણી જેવું માહાભારત કાંમ નવુ જોવામાં આવતુ નથી. રાજની જેમ મોટાઈ જતી રહી તેમ મેહલોની મોટાઇ પણ ગઈ.

એ ખાનદાનના પાદશાહો કેહવી ભાશા બોલતા હતા; તેઓએ પોતાની હકીકત તથા ફરમાનો કેહવી રીતે જાહેર કીધા હતાં; તથા પાછલા જમાના સારૂં સું ઈઆદદાસત પોતાની મુકી ગીઆ; તેની સોધ આ સદીની સરૂઆતથી ચાલીછે. ઈરાનના પાહાડો અને જુની બાહાંધનીઓ ઉપર ખીલા ઈઆ ફાંચર ઈઆ તીરના માથાના આકારના કોતર કામો નજર આવેછે. એ ખીલારોકી કાંમ કાંઇ બીના જાહેર કરેછે, કોઈ અણજાણી ભાશામાં, એવુ ઈઉરપીઅન મુશાફરો ધારતા આવીઆછે. એ વીશે જે તપાશ થાઈછે તે પેહલાં કેમ સરૂ થાઈ અને પછી આશતે આશતે કેમ વધતી ગઈ, જાંહાવેર ખીલારોકી કાંમમાંથી છુટા અખશરો નીકલી આવીઆ અને તે અખશરોની ગોઠવણથી વેઆકરણના કાએદા પરમાણે એબારત બેશતી ગઈ, એ સંધું તલો તવીલ જણાવાને આ રશાલામાં મોરેથી બની શકનાર નથી. કારણ એછે કે તેવું કરવા માટે પરોફેસર વીલસન અથવા બોપના જેટલું વેઆકરણનું ગનેઆન મને જોઈએ; બરનુએ ઝંદ ભાશા પછવાડે જે બારીકી બતલાવીછે તે મને હાસેલ કરવી પડે; તથા લાસન અને રાલીનસન એઓએ જેવી માહીતગારી ઉગમણ પરાંતોની ભાશા, તુવારીખ તથા ભુગોલની વીશે બતલાવીછે તેવી મને મેલવવી જોઈએ: અને કદાચ કોઈ મોજેજાથી મારામાં એટલી શકતી આવી તોબી શંધુ ગુજરાતી ભાશામાં, આ રેશાલો તપાસનારા તથા વાંચનારાઓને સમજ પડે, એવી રીતે જણાવાનુ માહાલછે. તેથી આ રેસાલામાં એટલી બાબદ લીધીછે કે સાધારણ વાંચનારને શમજ પડે તેટલી ઈરાની ખીલારોકી હરફોની તવારીખ, તથા સંધી ઈરાની તખતીઓ

જે આજ શુધી માલુમ પડીછે તેનો અસલ બોલી સાથનો ગુજરાતીમાં તરજુમો અને એક કોશ, જેમાં વેઆકરણ શાથે લીધેલું અને જેમાં શાધારણ કોશ કરતાં એટલી બાબદ વધારે લીધેલી કે તેથી ઈઉરપના વીદવાનોની મેહનત, હુશીઆરી અને બારીકીનો કેઆસ સાધારણ વાંચનાંરને કરવાને બની આવે.

ખીલારોકી હરફો ઉકલાવવાનુ કાંમ પેહલાં એક જરમને સરૂ કીધું. પરોફેસર ગરોતોફીનદે એ હરફો ઉપરની પોતાની મેહનત ઈ૦ સ૦ ૧૮૦૨ માં જાહેર કીધી; અને તારથી તે ૧૮૧૫ વેર એ હરફો ઉકલાવવા પછવાડે રોકાએલો રહેઓ. ખીલા અથવા ફાંચરો ઉપરથી જાડી તથા પાતલી થતી નીચે ગએલી હતી અને ખુણ ડાબી ગમ જાડા અને જમણી તરફ પાતલા થતા ગીઆછે તે ઉપરથી પેહલું મુકરર એ થએઊં કે ખીલાની ભાશા જો વંચાએતો ગુજરાતી અથવા ઈંગરેજી માફક દાબીગમથી જમણોગમ વાંચવી જોઈએ અને ઝંદ અથવા ફારસીમાં ઉલટી રીતછે તેમ નહી. ખીલાઓને થોડે અંતરે એક વાંકો ખીલો હમેશ આવતો નજર પડીઓ અને તે ઉપરથી બીજું એવું મુકરર કીધું કે એ આડા ખીલા વચે જે બીજા ખીલાઓ આવેછે તે બોલોછે અને એવા દરએક બોલની અંદર જુદા જુદા અકશરોછે. આગલ તપાસ કરતાં ગરોતાફીનદને માલુમ પડીઊં કે એક બોલ વારે ઘડીએ તખતીમાં આવીઆ કરેછે. એ બોલ પાદશાહના ખેતાબનો હશે એમ ધારીઓ, કાંએકે તે તખતી પાદશાહના આકારની આગલની હતી. એ બોલની આગલ પાદશાહનુ નાંમ જોઈએ અને પેહલવી તખતીઓ જે આગલ ડી સાસીએ ઊકલાવી હતી તેમાં બાપ અને દીકરાના નામ હતાં તેમ બે બોલ સોધી કાહાડીઆ જે પાદશાહોના, નામના હોએ. અવે એ બે નાંમ કોણના ? ગરોતોફીનદે પેહલાં વીચાર કીધો કે એ તખતીઓ ચેહેલ મીનાર ઉપરનીછે અને પરસી પોલીસનુ બેઆન સેકંદરની વખતના ગરીકો વીગતવારે કરી

ગીઆછે તે ચેહલ મીનારની આસપાસની જગોને મલતુ આવેછે તે ઉપર થી ચેહલ મીનાર સેકંદરની અગાઉ બંધાવો જોઈએ અને તે ઉપર તેની અગાઉના ઈરાંની પાદશાહોનુ નાંમ જોઈએ. ગરીક તવારીખ લખનારાઓ ઉપરથી સાઈરસ, કામબાઈસીસ, દરાઈઅસ, ઝરકસીસ તથા આરતા ઝરક સીસ એ નાંમો મલીઆં. એ નામો ગોઠવી જોતાં દરાઈઅસ અને ઝરક સીસ તેની નજરમાં દરૂસત લાગાં. બીજા પાદશાહોના નામ બંધ બેસી શકીઆં નહી કાંએકે સાઈરસ અને કાંમ બાઈસીસ એ નાંમો એકજ અ કશરે સરૂ થાએછે † તથા સાઈરસ અને આરતા ઝરકસીસ નાહાના મોટાં થાઈ પડીઆં. એ ઉપરથી બાપ તથા દીકરાના બે નાંમ ઉપર જ ણાવેલાં ગરોતોફીનદે બેસતાં ધારીઆં. એ નામોતો ગરીકોના લખીઆ પરમાંણે હતાં; ખરાં દેશી નામ મલવાં જોઈએ. જેમ હાલ આપણ પા રસીઓ ઈંગરેજી તથા હીંદુ નામોને થોડા ઘણા અસલ નામોથી ફેરવીએ છઈએ તેમ ગરીકોએ ફેરવીઆં હતાં; પણ ઈરાંનીઓ પોતે એ નામ કેમ બોલતા હતા તે સોધવાની જરૂરીઆત ગરાંતોફીનદે જોઈ. એક અસલ નામ પણ મલી આવીઊ. સતરાબો નામનો એક ગરીક ગરંથકાર, જે ની સોધ અને મેહનત ઘણીએક બાબદ ભારે સંભાલની હતી તેણે હેવુ જણાંવીઊં હતું કે જેને ગરીકો દરાએસ લખી ગીઆછે તેહને ઈરાનીઓ દારી આવીસ કેહતા હતા. એ નામ ગરોતોફીનદે કબુલ રાખીઊં. પછવા ડેની તપાશથી તે નામ દારયવુશ ઠરીઊં. ઝરકસીસ બોલને માટે ઝં દની અંદરથી મદદ મલી. આંકુટીલ દુપેરાં, જેણે ઝંદ અવસતાનો તરજુમો ઈઉરપમાં પેહલો કીધો હતો તેણે જણાવીઊં હતું કે જે નદીને ગરીકો આ રાકસીસ કેહેછે તેનુ નામ ઝંદમાં વીઆરોકશેછે; અને ગરીકમાં દુ અકશરછે તને બદલે ઝંદમાં કશ આવેછે. એ ઉપરથી તેણે ઝરકસીસનુ નામ કશરશે

---

† સાઈરસ નામ લાતીનછે; ગરીક નામ કોરાસ હતુ.

બાંચીઊં. હાલ એ નામ ખશયારશા ઠડીઊંછે. દરાઈઅસના બાપનુ નામ ગરીકમાં હીસતાસપીસ હતું તેણે સારૂં ગુસતાસપ, કીશતાસપ, તથા વીસતાસપ નામો ઝંદ તથા ફારસીમાંથી સોધી કાહાડીઆં. એ તરણ નામો તરણ ખીલારોકી જુમખાઓને લગાડી તેઓમાંથી અકશરો કાહાડવાનુ તથા તે અખશરો બીજી જગોએ લગાડી તેઉપરથી બોલ શોધી કાહાડવાનું કાંમ ગરોતોફીનદે સરૂ કીધું. એ ઈઉકતીની વખાણ આપણથી પુરતી રીતે થાઈ શકનાર નથી. જે ધણીને ઉગમણનાં દેશોની ભાશાઓની માહીતગારી નહી, તેણે તે દેશોનાં મુસાફરોની માતરે કેતાબોમાં તીરનાં માથા અથવા ફાંચર જેવા ખીલાઓને અકશરો માફક ઉકલાવીઆ, એ હીકમતનુ મોટુ માન તેને એકલાને ઘટેછે. એ સોધની સાથે મીસરનાં પુરાણા હીરોગલીફીકની સોધને સરકાવેછે; પણ બંધેમાં એક ધેઆનમાં રાખવા જોગછે. હીરોગલીફીકની તપાસની વખતે ડાકટર ઈઅંગને રોસેતા આગલનો એક પથર મલીઓ હતો, જે ઉપર તરણ ભાશા કોતરી હતી; બે જાતના હીરોગલીફીક અને ગરીક. ડાકટર ઈઅંગે વીચાર કીધો કે જે ગરીકમાંછે તેનો તરજુમો હીરોગલીફીકમાં હશે અને જાણીતી ગરીક ભાશાની મદદે તેણે અંજાણી ભાશા તથા હરફો ઉકલાવવા માંડીઆ હતા. પણ ખીલારોકી હરફો ઉકલાવવા કોઈ જાણીતી ભાશાની એવા મદદ નહી હતી. એ ઉપરથી ગરોતોફીનદની અકલની કદર વધારે આપણને લાગવી જોઈએ.

ગરોતોફીનદ પછી રાસકે બે અકશરો મુકરર કીધા અને તારપછી કેટલોએક સુધારો સેંટ મારટીન અને બરનુએ કીધો; પણ એઓ કરતાં પરોફેસર લાસને વધારે કીધું અને ૧૮૩૯ માં તેણે નવા બાર હરફો સોધી કાહાડીઆ.

જે વખતે ઈઉરપના વીદવાનો ખીલારોકી હરફોની તપાસ મુસાફરોની ચોપડીઓ ઉપરથી કરતા હતા, તે વખતે એક જુઆન અમલદાર, ઈ

સટ ઈનડીઆ કંમપનીની ચાકરીનો, ઈરાનની અંદર એખલો અને ચોપ ડીઓની મદદ વગર સોધ કરતો હતો. મેજર રાલીનસને † ૧૮૩૫ માં ખીલારોકી હરફો તપાસવાનુ સરૂ કીધું. તે વખતે તે કેરમાનશાના પચંતમાં હતો, અને જોકે તેને ખબર હતી કે ઈઉરપમાં ગરોતોફીનદે કેટલા એક પાદશાહોના નામો ઉકલાવીઆંછે તોબી, ગરોતોફીનદે જે અકશરો મુકરર કીધા હતા તથા તે કેમ સોધી કાહાડીઆ હતા તેની ખબર નહી હતી. મેજર રાલીનસને પેહલાં હામદન આગલની તખતીઓ ઉતારવા માંડી. સારાં ભાએગે એ તખતીઓ એવી હતી કે તેની સોધમાં ઘણી ફસલ પડે. બે તખતીઓમાં થોડા બોલો સીવાએ બાકીનુ એક સરખું હતું જે બોલો જુદા હતા તે રાલીનસને વીશેશ નામો (માણસના નામો) ગણીઆ. બીજુ એવું દેખાએઊં કે એ નામોમાનુ એક નામ તખતીમાં બીજુ આવેલુ અને બીજી તખતીમાં પેહલું આવેલું, તેથી રાલીનસને વીચાર કીધો કે તે નામ એકના બાપનુ અને બીજાના દીકરાનુ હશે, અને તરંણ બપાવો, બાપ તથા દીકરો હશે. એ ઉપરથી તે તરણ બોલોને વીસતાસપ, દારયવુશ તથા ખશાયરશા નામો આપીઆં જે પછવાડેની સોધથી સાબેત થાએઆં. હામદન આગલની તખતીઓ આગલ જોવા માં આવશે.

તારપછી રાલીનસને બહીસતુનના પાહાડ ઉપરની તખતીઓની બે ફલમો ઉતારી લઈને તેઓને એલવંડના પાહાડ ઉપરની તખતીઓ સાથે સરકાવી, અને તેઓ ઉપરથી અરશામ, અરીયારામન, ચીશપાઈશ, હખા મનીશ અને પારસા એ નામો સોધી કાહાડીઆં. એ નાંમોમાંથી અકશ રો મુકરર કીધા અને મેજર રાલીનસનની પઠે પાએની સોધનો એક દાખ

† હાલ ફ અમલદાર જનરલ સર હેચ્ સી રાલીસનછે, અને જે વખે તે આ રેસાલો લખીઓ તે વખતે તેને ઈંગલંડ તરફથી ઈરાંનની દરબારમાં ઈલચી ઠેડવીઓ હતો.

લો એછે કે તેણે જે પેહલાં અકશરો મુકરર કીધા તેમાંના અઢાર અકશ રો હાલ શુધી બાહાલ રહેઆછે. ૧૮૩૬ માં, જારે મેજર રાલીનસન તેહ રાંનમાં હતો તારે તેને ગરોતોફીનદ અને સેંતમારટીનની મેહનતની ખબર પડી; પણ તેઓના કરતાં રાલીનસન પોતે સોધમાં વધારે આગલ હતો. ૧૮૩૭ માં તેને બહીસતુનની તખતીઓની પેહલી આખી હાર અને બીજી હારોમાંની થોડીએક લીટીઓ સંભાલથી ઉતારી, અને પેહેલી હારની બે ક લમનો તરજુમો રાએલ એશીઆટીક સોસાએટી ઉપર મોકલીઓ. ૧૮૩૮ માં તેને બરનુની નાંમીચી સરેહ, જે ઈઅસના ઉપર કીધીછે તે મલી. એ ચોપડી રાલીનસનને ઘણી કામ લાગી, કાંએકે ખીલારોકી હરફેની ભા શા, બોલોની અને વેઆકરણની અંદર જેટલી ઝંદ અને વેદની સંસક રીતને મલતી આવેછે તેવી બીજી કોઈને મલતી આવતી નથી. વીદવા નોને એક ભાશા પુરતી રીતે સમજવા બીજી મલતી ભાશાઓ સારીપેઠે જાણવાની ઘણી જરૂરછે. ૧૮૩૯ માં પરોફેસર લાસને જે અકશરો મુ કરર કીધા હુતા તેની એક નકલ રાલીનસનને મલી. એ ઈંગરેજી અમલદા ર કબુલ રાખેછે કે પરોફેસર લાસને કેટલાએક અકશરો જે આગલ માલુ મ નહી હતા તે સોધી કાહાડીઆ, તોબી તેણે પોતે જે શોધ કીધી હતી તે કોઈબી મદદ વગર હતી અને લાસનની સોધથી તેને એટલો સંતોશ ઉપજીઓ કે મારી અને તેની મેહનત એકકને ખબર પડીઆ વગર એક સરખી રીતે ઉતરી. મેજર રાલીનસનની મેહનત જે પેહલી જાહેર થા ઈ તે કાંઈ થોડી નહી હતી. પાદશાહ દારયવુશના વખતના હેવાલની ચારસેંથી વધારે લીટીઓ સંભાલથી ઉતારેલી અને તેનો બોલેબોલ તરજુ મો આપેલો અને જે ઉપરથી ભાશાના વેઆકરણના કાએદા ખોલા માલુ મ પડે, તે કોઈની મદદ વગર પેહલાં મેજર રાલીનસને દુનીઆની હજુ ર મુકીઓ. ૧૮૪૦ માં કાબુલની લડાઈ નીકલી આવી તેથી રાલીનસ નને બગદાદ અને ખીલારોકી બાબદો છોડી અફગાનીસતાનમાં લડાઈના

કાંમોમાં ગુતાવું પડીઊં. ૧૮૪૩ માં તે લડાઈથી ફારેગ થાઈ, પાછો બગદાદ આવી, વધારે આતુરતાથી પોતાની આગલી સોધ પછવાડે મંડી ઓ. આ વખત તેને એક ઘણી ઉપીઓગી મદદ મલી. કેટલીએક જગો ભારે બીકટ અને ઊંચી હતી, તેથી તે ઉપરના ખીલારોકી હરફો આગલ જાઈ ઉતારી શકાતું નહી હતું, અને જો નીચે ઉભા રહેઆતો બરોબર દેખાએ નહી. પણ ૧૮૪૩ માં જારે, એમ વેસતરગારડ ઈરાનમાં મુશાફરી કરતો હતો તારે, તેણે પોતાની સાથે એક મોટી દુરબીન રાખી હતી; અને તેણે દુરબીનની મદદથી જે તખતીઓ ઉતારી હતી તે આગલીઓના કરતાં વધારે ચોકસ અને અસલ પરમાણે હતી. એ ચોકસ નકલો વેસતરગારડે પોતાના મીતર રાલીનસનને આપી,—તાર પછીની મેહનત રાલીનસનની એટલી થાઈ કે ખીલારોકી હરફો ઉકલાવવામાં તે સઉથી પેહલો ગણાએઓ છે. ગરોતાફીનદે જે સરૂ કીધું તે રાલીનસને સંપુરણ કીધું. હવે ઈરાની ખીલારોકી હરફો તથા તેની ભાશા તથા શબદો વીશે નકી કરવાનું જુંજ બાકી રહેઊંછે.

ઉપર જણાવેલી ઉકલાવાની રીત માતરે તરક બાંધેલી નહી ગણાંએ. અગર કેટલીએક નીસાણીને અકશરો ધારીઆ હોએ; જો તેમાંથી બેસતાં નામો નીકલી આવે; તે નામો પરમાણે તેની અંદરના અકશરો બીજી જગોએ લગાડતાં બરોબર અરથ થાએ એવા બોલો નીકલી આવે; જો તે બોલો ઉપરથી એક ભાશા નીકલે, જે ભાશા ગોઠવણ અને વેઆકરણમાં ઝંદ અને સંસકરીત જેવી પુખત ભાશાઓને મલતી આવે; જો એ સીવાએ જે બાબદ માલુમ પડી તે તવારીખને મલતી આવે, એવી રીતે કે કેટલીએક જગોએ બરોબર મલતી, કેટલી જગોએ ફેરફાર, વધતું ઈઆ ઓછું, જેથી તવારીખના અભીઆસીને બંધે એકકને સાબેત કરનારા નજર આવે: અગર આટલું છતાં કોઈ ધારે કે ખીલારોકી હરફો જેમ તેમ કરી ગોઠવી બેસાડીઆછે અને એ સોધો ઉપર શક નાખેતો તેનો વીચાર તેને મુબારકછે. સાધારણ વીચાર

કરનારાઓ એ સોધો ઉપર ભરોસો લાવસે અને ઈઉરપના વીદ્વાનો જેઓ હરએક બાબદ બારીકીથી તપાશેછે તેઓએ એ સોધો કબુલ રાખીછે તથા તે સોધની રીત પશંદ કીધીછે તે દાખલો આ રેસાલા લખનારના મતને પુરતો આધારછે.

ખીલારોકી હરફોની ઉતપનતી જાણવા જોગછે. એ હરફો આસીરીઆમાં ઉતપન થાએલા માલુમ પડેછે. એ હરફો ઘણાખરા કોતરેલા માલુમ પડેઆછે, પાહાડ ઉપર, ઘરની દેવાલ તથા ઈંતરડીઓ ઉપર, મટોડીના વાસણો ઉપર, હાથીદાંત, અકીક તથા બીજા પથરો ઉપર; પણ કેટલીએક ઈંતરડીઓ નીનીવીહના શેહરમાંથી જડી તે ઉપર એ હરફો રંગીન ચીતારેલા હતા. હરફો નીકલીઆ તેની અગાઉ લોકો હરકાંઈ ચીજ જણાવવા તેની સબી પાડવા લાગા, જેમકે પંખી ઇઆ પખશી જણાંવવું હોએ તો તેની સબી પાડે. પછવાડેથી આખી સબી પાડવાને બદલે તેને મલતી નીસાણી પાડવા લાગા. બાબીલન આગલ ખોદતાં કરનલ રાલીનસનને કેટલાએક અકીક તથા બીજા પથરા મલી આવીઆ હતા, જે ઉપર ચીજની શબી તથા તેની પાસે નીસાણી કોતરી હતી, જેમકે એક પખશીની સબી પાડી તેની સાથે પખશીની નીસાણી. એવા પથરોનો સંઘરહ રાખવાનુ કારણ દેખઈતુંછે કે કોઈને નીસાણી સમજ નહી પડેતો તેનો અરથ સબી બતલાવે. એવા પથરોનો જથો કરનલ રાલીનસનને ગોઆ પુરાણી ફરહંગ અથવા કોશ મલી હોએ તેમ થાઈ પડીઓ. એ નીસાણીઓ દરએક બોલને સારૂ થાઈ હતી. જેમ હાલ ચીનાઈ લખવાનુછે તેમ પેહલું લખવાનુ એવી નીસાણીઓનુ હતું. પછવાડેથી અકશરો નીકલીઆ. જે નીસાણીઓ બોલોને માટે હતી તે બદલાઈ તેમાંથી માતરે આવાજ નીકલવા લાગો અને હાલની સુધરેલી ભાશાઓમાં જે અકશરોછે તે માતરે આવાજની નીસાણીઓછે.

ઈરાણી પાદશાહોએ તરણ તરેહના ખીલારોકી હરફો વાપરીઆછે

અને તરંડેની ભાશા જુદી. પેહલા બાબીલોનીઅન હરફો, જે તરણડેમાં સઉથી પુરાણા ગણાએછે અને જેની ભાશા સેમેટીક અથવા ઇહુદી તથા અરબી ભાશાઓને મલતીછે: બીજા તાતાર હરફો, જેઓની ભાશા તુરાની: અને તરીજા ઈરાની હરફો, તરણ બોલીમાં જાહેર કરવાનુ કામ હાલ સુધી ઈરાનમાં ચાલીઊંછે. જો શાહને કાંઇ ફરમાન આખી રઈઅતને જણાવ વો હોએ તો તે ફરમાન અરબી, તુરકી અને ફારસીમાં જાહેર કરેછે. તેજ પરમાંણે આગલા ઈરાની પાદશાહોએ આખી રઈઅતને જણાવવા તરંણ બોલી વાપરી હતી. એ તરણ જાતની તખતીઓમાં, ઈરાની તખતીઓ એવી મુકેલીછે કે તે અસલ માલુમ પડેછે અને બીજી માતરે તરજુમાં. જાંહા તખતીઓ આડી હોએ તાંહા ઈરાની તખતીઓ ડાબી બાજુ ઉપર. જાંહા તખતીઓ ઉભી એકકની નીચે હોએ તાંહા ઈરાની તખતીઓ સઉની ઉપર, જાંહા માનની જગો હોએ તાંહા વચમાં અને બીજી તખતીઓ નજરની સનમુખથી દુર ગએલી. તરણે જાતના હરફોમાં ઈરાની સઉથી પાછલ ના અને સઉથી વધારે સુધરેલાછે. મુલાક્ષરોમાં ચહડતા ઉતરતા દરજજા છે. દરએક આવાજને માટે એકજ નીસાણી અથવા ક્ષર હોએ અને માણસના સંધા આવાજો અકશરે જાહેર થાતા હોએ તે મુલાક્ષરને સંપુર ણ ગણવા. હાલ એવા મુલાક્ષરો કોઈ ભાસામાં નથી અને સઉથી સુધરેલી સંસક્રૃત અથવા દેવનાગરી કેહવાએછે.

સંસકરીત અને ઝંદના હરફો સાથે સરખાવતાં ઈરાની ખીલારોકી હ રફો ઘણા અધુરાછે અને કેટલીએક જગોએ જોઈએ તેના કરતાં વધારેછે. ગુજરાતી સાથે સરકાવતાં સવરોની અંદર **એ** તથા **ઓ** નથી; વેઅન જનોમાં **ઘ, છ, ધ, ભ, લ** નથી, **ક** તરણ તરેહનોછે; કુની અંદરનો **કુ** બીજા બે **ક** કરતાં જુદોછે. તેમજ **ગ, ત, દ, ર** એઓ સાથે જારે **ઊ** જો ડાએછે તારે જુદા હરફો આવેછે. **જ** તથા **વ** સાથે **ઈ** જોડાએછે તારે પ ણ જુદા હરફો આવેછે. **મ** તરણ તરેહનોછે; **ઈ** તથા **ઊ** શાથે [illegible] જુ

દો હરફ, **ન** બી તરણ તરેહનો—**ઊ** સાથે જુદો અને **અ** ની અગાઊ જુદો. એક હરફ જોડાક્ષર ત્ર બતલાવેછે. પછવાડેના પાદશાહોના વખતમાં બે નીસાણી વધારે દાખેલ થાઈ પણ તે ક્ષરોની નહી પણ પદોની. એક નીસાણી **દહ** બતલાવેછે અને બીજી **ખુમી**. છેલું એક આડો ખીલો દરએક બોલનો છુટો રાખતો નજર આવેછે અને જેમ ગુજરાતીમાં બોલો વચે ખાલી જગો રેહેછે તેમ ખીલારોકી બોલો વચે આડો ખીલોછે. બહીસતુનની તખતીઓમાં એ ખીલો બોલોની અગાઊ આવેછે પણ ચેહલ મીનાર અને બીજી જગોએ બોલોની પછી. એ પરમાંણે સંધા મલીને ૩૯ અકશરોછે. **અ**, **ઈ**, **ઊ**, **ક** (તરણ જાતનો) **ખ**, **ગ** (બે જાતનો) **ચ**, **જ** (બે જાતનો), **ત** (બે જાતનો) **થ**, **દ** (તરણ જાતનો), **ન** (તરણ જાતનો) **પ**, **ફ**, **બ**, **મ** (તરણ જાતનો), **ય** , **ર** (બે જાતનો) **વ** (બે જાતનો) **સ**, **શ**, **હ**, **ઝ**, **દહ**, **ત્ર**, **ખુમી**. જોવો ક્ષરોનો કોઠો.

આંકો જે માલુમ પડીઆછે તે માતરે **૧**, **૨**, **૬**, **૭**, **૮**, **૯**, **૧૦**, **૧૨**, **૧૩**, **૧૫**, **૨૩**, **૨૬**, અને **૨૭** છે. પણ એ ઉપરથી આંકનો કાએદો થોડો ઘણો માલુમ પડેછે. એક ઉભો ખીલો તે એક; બે નાહાના ખીલા એકની નીચે તે બે. પછીના આંક જો બેકી હોએતો તેટલા બે આવેછે અને એકી હોએ તેની અંદર જેટલી બેકી હોએ તે જણાવી પછી એક ખીલો દોરેછે. જેમકે આઠ જણાવવા હોએતો ચાર બે દોરવા અને નવ હોએતો ચાર બે દોરી આગલ એક મોટો ખીલો કાહાડવો. દશને સારૂ ૮ નીસાણીછે અને વીશ ≶ છે. હવે એ પરમાંણે કાંહાં વેર ગણતરી કરતા હતા તે માલુમ પડતું નથી. સઉથી મોટી રકમ **૨૭** ની નજર આવીછે.

અકશરો મલીઆથી બોલો થાએછે તેની ગોઠવણ ઝંદને મલતી આવેછે. જેમ અંગરેજીમાં કાનો માતર નથી અને તેને બદલે અકશરોછે તેમ ઈરાની ખીલારોકી હરફોમાંછે. એ ભાશાનું વેઆકરણ હીઆં

જણાવવાની ગરજ નથી. કોશ ઉપરથી સાફ માલુમ પડશે કે સંસકરી
ત તથા ઝંદના વેઆકરણને એ ભાશાનુ વેઆકરણ કેટલું મલતું આવે
છે. ગુજરાતી કરતાં એ ભાશાનું વેઆકરણ વધારે પુખતછે. આપણ
કરતાં આપણા વડાવાઓ ૨૪૦૦ વરસ ઉપર વધારે સુધરેલી બોલી વાપ
રતા હતા.

એ ભાશા ઝંદ જેટલી પુરાની નથી. ઝંદ ચોપડીઓ ગમે એવી
વખતે લખાઈ હોએ, તથા ઝંદના અકશરો અને તેની જોડણી પુખત હો
વાના સબબથી ઝંદની ચોપડીઓ પછવાડેના વખતની ગણે, તોબી ઝંદ
ભાશાનું પુરાતમપણું વેદની સંસકરૂત ઉપરથી અને ખીલા રોકી ભાશા
ઉપરથી સાબેત થાએછે. જે વખતે ઈરાંનીઓ આફગાનીસતાંનના પાહા
ડ ઉપરથી પેહેલા ઉતરીઆ તે વખત વેરની ઝંદ ભાશા જુનીછે. ઈરા
ની ખીલારોકી હરફોની ભાશા કેઆરે શરૂ થાઈ તે માલુમ પડતું નથી
પણ સઉથી પુરાણી તખતી કુરૂશના વખતની ઈશવી શનેની અગાઉ છ
ઠી સદીની માલુમ પડીછે. સઉથી પછવાડેની તખતી ઈસવી સનેની ચો
થી સદીની મલી આવીછે અને સેકંદર પછી ખીલારોકીની ભાશા ઈરાન
માંથી ગુમ થાએલી માલુમ પડેછે. જારે આશકાની ટોલાનુ રાજ સરૂ
થાએઊં તારે, પારથીઅન ભાશા (એક જાતની તુરાંની) ચાલુ થાઈ અને
સાસાનીઓના વખતમાં પેહલવી. જેમ કેટલી કોમો લખંવા તથા
છાપવાના હરફો જુદા રાખેછે તેમ ઈરાનમાં ખીલા રોકી હરફોં સાથે બી
જા હરફો લખવાને કાંમે વાપરતા હતા તેની શાહાદત આપણને ઘણે ઠે
કાંણેથી મલેછે. હીરોદોટસ જણાવેછે કે ઈરાનીઓ મેંઢા તથા બકરા
ના ચાંમડાં ઉપર લખતા હતા. કીતીસીઆસ કેહેછે કે મેં મારી તવા
રીખની બીના તેવા દશતાવેજો ઉપરથી લીધીછે. પલેતો તથા બીજા ગ
રીક ગરંથકારો ઈરાની કેતાબો વીશે કેહેછે અને તેમાંથી ઉતારી લીધું

હોએ એમ જણાવેછે. યહુદીઓના ધરમ પુશતકમાં ઈરાની પાદશાહોના હોકમ નામાં લખેલાં જાહેર કીધાંછે. બુધ ધરમનાં કેટલાંએક પુસતકોનો તરજુમો, જે વખતે એ ધરમ ફેલાએઓ તે વખતે ઈરાનમાંની બોલીમાં થાએઓ હતો. એ સંધી શાહેદી ઉપરથી માલુમ પડેછે કે લખવાના હરફો ઈરાનમાં શેકંદરની અગાઊ બલકે કુરૂશની અગાઊ હતા; પણ તે હરફો હાલ સુધી જડીઆ નથીં. એ હરફો કેવા પાવા જોઈએ તે મુકર થાએઊછે. ઈરાનમાં બોલી બોલાતી હતી તેની ગોઠવણ પરમાંણેના હરફો જોઈએ અને કરનલ રાલીનસન ધારેછે કે તે હરફો ફારસી ઈઆ પેહલવી પરમાંણે નહી પણ સંસકરીત ઈઆ પાલી પરમાંણે જોઈએ.

ઈરાની ખીલારોકી તખતીઓ શું જાહેર કરેછે, તેની અંદર શું બીના આવીછે તે વીગતવાર જાંણવી હોએ તેને તરજુમાં ઉપરથી માલમ પડશે. હીંઆં થોડીએક તવારીખ જે તખતીઓ ઉપરથી નીકલીછે તથા તે તખતીઓ કાંહાંછે તે જણાવીછે. સઉથી જુની તખતીઓ પેહલાં લીધીછે.

ચેહેલ મીનારથી ૪૯ માઈલ દુર અને શીરાઝથી ઈસપાહાનના રસતા ઉપર મુરઘાબ નાંમનું મેદાંનછે. એ જગો ઉપર ભાગી ગએલી એક જુની ઈમારતછે જેને આસપાશના લોકો "મશદ ઈ માદરે ઈ સુલીમાન—શુલેમાનની માએની કબર"— કેહેછે. મુસાફરને પેહલી ચીજ જે નજરે પડેછે તે એક સાદો થાંભો અને તેનું મથાલું મલે નહી. તેની આસપાસ તરણ થાંભાછે, જેની ઉપર આગલથી નકસી અને બાજુએ ખીલારોકી હરફો કોતરીઆછે. એથી જરા દુર એક અજાએબ બાંધણી છે. તે સફેદ સંઘેમરમરનીછે અને નીચેથી કાટ કોણ, ચઉકોણ અને ઉપર જતાં નાધલી યતી જાએછે. અંદરથી ઓરડો દસ ફીટ લાંબો, સાત ફીટ પોહોલો અને આઠ ફીટ ઊંચોછે. જમીન ઉપર સોરાખોછે, જે ગોહાનના પગી મજબુત ધરી રાખે. સેકંદરના એક શરદાર નાંમે આ

રીસતોબીઉલસે પસારગારદીના શેહેરનુ બેઆંન કીધું છે અને કોરેશ પાદ શાહાના દાખમાં વીશે લખી ગીઓછે તેની સાથે હાલની જગા તપાસતાં સાબેત થાએઊછે કે મુરઘાબના મેદાંનમાં આગલ પસારગારદી હતું અને હાલ જેને ચુકમાં શુલેમાનની માએની કબર કેહેછે તે કોરેશનું દાખમુ છે. આસપાસના થાંબાઓ ઉપર ચાર જગોએ તરણ જાતની ખીલારો કી ભાશામાં એકજ તખતી આવીછે અને તે ઉકલાવીને તરજુમો કરતાં આ બોલો નીકલીઆછે:—

હું (છેઊં) કુરૂશ પાદશાહ, હખામનીશ (ખાંનદાંન) નો

કોરોસ જેવો નામીચો પાદશાહ, જેણે એક નાહાના પરાંત ઉપરથી એક મોટું રાજ સથાપીઊં, તેણે માતર આટલા સાદા હરફો પોતાની એઆદ ગારીના રાખેઆ, એ અજાએબ જેવું છે. પણ એ સાદાઈ ઉપર આપણુ ધે આંન વધારે દોડેછે. પછવાડેના નબલા પાદશાહોએ મોટા ખેતાબો લીધા, જેવા કે પાદશાહોનો પાદશાહ, દુનીઆનો પાદશાહ, આખી દુનીઆંને આ શરો આપનાર, તેઓ સાથે એક ખરા લડાએક અને નામીચા પાદશાહને શરખાવીએતો કોરોશના દાખમા ઉપરના સાદા સખુનોથી તેની બુલંદી અને મોટાપણુ વધારે દીપી નીકલેછે. કેટલાએકો ધારેછે કે શદથી જુ ની તખતી એ પાદશાહનીછે તેથી ઈરાની ખીલારોકી હરફો એણેજ પેહ લાં સોધી કાહાડીઆ હશે; પણ તેઓના માતરે કેઆસની સાબેતી કશી નથી. ગરીક લખનારાઓએ એના બાપનુ નાંમ કબુજીય (કામબાઈસી સ) આપીઊં હતું તે હાલ એક જુની બાબીલનની ઈતરદીથી સાબેત થા એઊંછે.

એ પાદશાહના બેટા કબુજીયની એક તખતી હજી સુધી જડી ન થી. કદાચ તેણે બનાવી હોએ પણ મગુશોએ તેની સાંમણે બલવો કી ધો હતો તેઓએ તારાજ કરી નાખી હોએ.

ઈરાનમાં સઉથી અગતની ખીલારોકી તખતીઓ દારયવુશ પાદશાહના વખતનીછે અને તે બહીસતુન અથવા બેશીતુનના પાહાડ ઉપર કોતરીછે. એ પાહાડ મોડીઆના પરાંતની પશચમે, કેરમાનશાહના શેહરથી થોડો દુર આવીઓછે. આગલાં ઈરાની રાજના ઉગમણ તથા પશચમના પરાંતો વચે જે મોટી રસતો હતો તે આ પાહાડ આગલથી ચાલીઓ જાએછે. તુરકી અને ઈરાન વચેનો હાલનો રશતો પણ એજ જગાથી જાએછે. પાહાડનો આકાર એવોછે કે હરકોઈની નજર તે ઉપર પડીઆ વગર રેહ નહી. એ પાહાડ ઉભો, ૧૭૦૦ ફીટ ઊંચોછે અને તે ઝાગરાસ પાહડનો એક ભાગછે, જે ઈરાન અને ઈરાક અરબી વચે આવીઓછે. જે કોતર કાંમ કીધુંછે તે ૩૦૦ ફીટ ઊંચુછે અને હજી શુધી ઘણી સારી હાલતમાંછે. એ કાંમ ઉપર ભારે મેહનત અને પઈસો ખરચેલો માલુમ પડેછે અને તે એવુંતો સફાઈદાર અને સંભાલથી કીધુંછે કે આપણી તારીફ લાએકનુ થાઈ પડીઊંછે. વરસાદ પાણીથી ખરાબ નહી થાએ અને પાહાડની નીચે ઉભેલો બરોબર વાંચી શકે તે સારૂં દારયવુશ પાદશાહે ઘણી સંભાલ રાખેલી સાબેત થાએછે. જે નકશો પાડીઆછે તેમાં નવ સખશોને મુસકાટંગ કરી તેઓની ગરદન એક દોરડાંથી બાંધીછે, દસમાંને ચતોપાટ નાખી, તેની છાતી ઉપર એક તાજ ધરાવનાંર સખશ પોતાનો એક પગ મુકી દબદબાથી ઉભો રહેઓછે. તેની પછવાડે બે સરદાર ઉભાછે. સંધાના માથાં ઉપર એક ફરોહર ઉડતું પાડીઊંછે. † એ સંધા સખસો કોંણછે, તે નાહાની તખતીઓમાં તેઓના માથાં ઉપર જાહેર કીધુછે, જેનો તરજુમો આગલ જોવામાં આવશે.

---

† બહીસતુન તથા બીજા કોતર કાંમોમાં ફરોહર પાડેઆછે તે ઊપરથી મી० લેઅરડ તથા બીજાઓએ એવો વીચાર જણાવીઓછે કે.ઈરાની પાદશાહોએ આ ફરોહરની નીસાંણી આસીરીઅનોના ધરમમાંથી પોતાના ધરમમાં લીધીછે; પણ ખીલારોકી હરફો અને ગરીક ગરંથકારો ઊપરથી સાફ દેખાએ

એ નકશ વીશે આગલ મુસાફરો તરેહવાર કેઆસ કરતા હતા કે ફલાણી બીના જાહેર કરેછે. ઘણાએએ ઈહુદીઓના ધરંમ પુસતકમાંની બીના લાગુ પાડવા માંડી; પણ જારે ખીલારોકી હરફ્ષે વંચાએઆ તારેજ એ નકશની ખરી મતલબ સમજ પડી. બહીસતુનની સંઘી તખતીઓનો તરજુમો આગલ વીગતવાર આવશે તેથી હીઆં તેનો ઈનતેખાબ માતર જાહેર કીધોછે.

જે વખતે કુરૂશનો બેટો કબુજીય મીસરમાં હતો તે વખતે એક મગુશ નાંમે ગઉમાતે લોકોને સમજાવીઊં કે હું કુરૂશનો નાવલો બેટો છેઊં, તેણે પાદશાહની ગેરહાજરીએ તાજ પોતાના માથાં ઉપર મુકીઊં. કબુજીય ઈરાંન પાછો આવતી વખત રસતામાં મરંણ પાંમીઓ. પેહલા સંધા મગુશને તાબે રહેઆ પણ પારસના ઈરાનીઓથી કોઈ બાહેરનાને રાજ કરતાં જોઈ ખમાએઊં નહી. એ મગુશે ઈરાની ધરંમમાં પણ ફેરફાર કીધો હતો તેથી પણ ઈરાનીઓને ચીડ ચહડી હતી. પણ તેની સામણે થવાને કોઈની હીમત ચાલી નહી. છેલે સરવાલે કુરૂશના ખાનદાનનો એક શાહુજાદો નામે દારયવુશ જે વીશતાસપનો બેટો થાએ તે હીમતથી સામણે થાએઓ અને છ ઈરાની સરદારોની મદદથી ગઉમાત મગુશને કતલ કીધો. દારયવુશે પાછો આગલો ઈરાની ધરંમ, જે ઈરાનીઓ એરીઅનેમ વએજોથી લેઈ આવીઆ હતા તે સથાપવા કોશેશ કીધી, અને જારે ધરંમનો સુધારો કરવામાં ગુતેલો હતો તારે, આખા રાજમાં બલવો ઉઠીઓ. પેહલાં સુસીઆનામાં બલવો સરૂ થાએઓ; પણ જલદીથી બલ

છે કે ઈરાનીઓ બુત પરસત નહી હતા, અને જોકે ફરોહર આસીરીઅનોમાં હોઈ તોબી ઈરાનીઓમાં ફરોહર ઈક નીસાણ દાખલ હતો. ફરોહરમાં માણશનું માથું તે અકલ બતલાવેછે. પાંખો ઊપરથી સંઘે હાજર હોઈ ઈમ નીકલેછે, અને ગોલ કુંડારૂં હમેશગી બતલાવેછે જેમ કુંડારાને છેડા નથી તેમ હમેશગીની સરૂઆત અથવા આખેરી નથી.

વાખોરોનો સરદાર પકડાએઓ ગીઓ. એ ગડબડમાં બાબીલનનુ શેહ
ર પોતાનુ સવતંતર પણુ મેલવવા ઉભું થાએઊં. એક સખશે જાહેરં કીં
ધું કે હું આગલા બાબીલનના પાદશાહોના ખાનદાનનો છેઊં. તે એટ
લોતો જોરાવર હતો કે તેની સામણે દારયવુશને પોતાને લશકર લેઈ ઉત
રવું પડીઊં. બે લડાઈ થાઈ; એક તાઈગરીસ નદી પાર કરતાં અને બીં
જી ફેરાત નદી ઉપર. એ બે લડાઈથી બાબીલન પાછું દારયવુશનાં હા
તમાં આવીઊં. એ શેહરમાં નજદીક બે વરશ પાદશાહ રહેઓ; પણ સુ
સીઆનામાં પાછો બલવો ઉઠીઓ. એ પરાંતના ઘણાએક લોકો દારયવુ
શની તરફના હતા, અને તેઓએ બલવો ઉઠાવનારને પકડી, બાંધી, પાદશા
હની ઉપર મોકલી દીધો. તાર પછી આસીરીઆ, અરમીનીઆ અને મી
દીઆના રેહવાસીઓ એકઠા થાઈ એક જણને ઉભો કીધો કે તે આગલા
ઈરાની પાદશાહનો બેટોછે. દારયવુશે પોતાના સરદારો તેની સામણે મો
કલીઆ. છ લડાઈ થાઈ તોબી બલવાખોરો નરમ પડીઆ નહી, અને
દારયવુશને પોતાને મેદાનમાં લશકર લેઈ ઉતરવું પડીઊં. તે બાબીલનથી
મીદીઆ ચાલીઓ, અને રએના મેદાનમાં દુશમનોને મારી પરાગંદે કરી
નાખીઆ, તેઓના ગોઠવી બેસાડેલા પાદશાહને બંધવો કરી તેને એક
બતાનામાં સુલીએ ચહડાવીઓ. પણ એ બલવાની અસર આગલ ચાલી
હતી. સગરતીઆ, પારથીઆ અને હીરકેનીઆના લોકો ઉભા થાએઆ,
તેઓની સામણે દારયવુશનો બાપ વીશતાસપ થાએઓ, અને એ પરાંતો
તથા મારજીઆનામાં જે બલવો થાએઓ હતો તે નરમ પાડીઓ. પણ
દારયવુશને પોતાના વતન પારસમાં એક જણ નડીઓ. તેણે આગલા
ગઉમાતની માફક દાવો કીધો કે હું કુરૂશનો નાહાનો છોકરો છેઊં. તે
નાથી પારસમાં ટકાએઊં નહી તેથી આરાકોશીઆમાં પોતાના એક સરદાર
ને મોકલી ગડબડ કરાવી. પણ પોતે તથા સરદાર બંધે મારીઆ ગી
આ અને દારયવુશ પાછો બાબીલન ચાલીઓ, જાંહા પાદશાહની ગેર હા

જરીએ પાછી ગડબડ થાઈ હતી. પણ દારયવુશ જાઈ પુગે તેની અગા ઊ તેના એક સરદારે સંધી સમાધાની કીધી. એ વખતે આખાં રાજમાં સુલેહ અને સમાધાની હતી તેથી બલવાની સઘલી હકીકત લોકોને જાહેર કરવા પાદશાહે બહીસતુન આગલ તખતીઓ કોતરાવાનુ સરૂ કીધું. એ તખતીઓ પુરી થાએ તેની અગાઊ એક તુરાની સરદારે ગડબડ કીધી. તેને શીકશાએ પોહોચાડી તેની બીનાં તખતીઓમાં વધારી. એ કોતર કાંમ રાલીનસનના ગણેઆ પરમાંણે દારયવુશના રાજના પાંચમાં વરસે, અથવા ઈસુના જનમની ૫૨૬ વરશ અગાઊ થાએઊં હતું.

જે આગલ તખતીઓના તરજુમાં ધેઆંન દેઈ વાંચશે તેને એ તખતીઓની સાદાઈ તુરત માલુમ પડશે. પાદશાહ પોતાના સંધાં કીધેલાંની કીરતી વારેઘડીએ હોરમઝદને આપેછે અને હોરમઝદની મદદથી પોતે ફતેહ પામીઓછે, એમ જણાવેછે. પોતાની ઉપર હોરમઝદની મેહેરબાનીનુ કારણ પાદશાહ ઘણી સારી રીતે જણાવેછે કે "હું બુરો નહી હતો, હું જુઠો નહી હતો, હું જુલમગાર નહી હતો." પાદશાહે પોતાના કાંમો ની બીના ખરી જાહેર કીધીછે તેની સાબેતી તેની ભીતરની શાહેદી ઉપરથી થાએછે. વાંચનારની ખાતરી કરવા તે જણાવેછે કે "હોરમઝદ મારો શાહેદછે કે જે મેં કીધુંછે તેનો આએ લેખ જુઠો નથી કીધો;" કોણ બલવાન, આપઅખતીઆર પાદશાહે આગલા વખતમાં આ પરમાંણે પોતાની રઈઅતને જણાંવીઊછે ? દારયવુસે એ લેખો ગોએઆ ખરી આગાહીથી પછવાડેના હજારો વરશ પછીનાં જમાનાને સારૂં કોતરાવીઆ હોએ એવું લાગેછે. જે ધણી પોતાના કાંમને સારૂં પછવાડેના જમાના ઉપર ભરોશો રાખે તે, ખરાં મોટાં મનનો સંખશ જોઈએ. વધારે અજાબ એ લાગેછે કે જે પાદશાહે મોટા બલવા સખત લડાઈઓથી બેશાડી દીધા, જે લડાઈઓની ગરમીમાંથી તરત નીકલેલો, તે હંકાર અથવા ગુમાની વગર પોતાની બીના જાહેર કરે. એક તવારીખ લખનારની શાદાઈ એ ધણી

એ આટલી ફ્તેહો પછી પકડી એવું એશીઆની તવારીખમાં આપણા જોવામાં હજી લગી આવીઊં નથી. હું ઘણુ નથી બોલતો. જો હું જ ણાવું કે ઈરાનના તખત ઉપર કોઈ કાલે દારયવુશ જેવો મોટો પાદશાહ બીજો કોઈ બેઠો નથી.

ઈરાનીઓ આગલ જુઠું ધીકારતા હતા એવું ગરીક ગરંથકારો લ ખી ગીઆ હતા, તેની સાબેતી દારયવુશની તખતીઓ ઉપરથી પુરતી રીતે મલેછે. એક જગોએ પાદશાહ પોતાની પછી આવનારને શીખામણ દી એછે કે "જુઠાંથી તદન દુર રેહજે, જે માણુશ જુઠો હોએ તેનો તદન ના સ કરજે" એ લેખોમાં પાદશાહે બીજાં કાંમો નથી જાહેર કીધાં તેનુ કાર ણ પોતે જણાવેછે "હોરમઝદની મેહેરબાનીથી એ વગરે જે મેં ઘણું કીધુંછે તે મેં આ તખતીઓમાં નથો લખાવીઊં કે રખેને જે કોઈ અવે પછે આ તખતી વાંચે તેને ઘણા કાંમો જે મેં બીજે ઠેકાણે કીધાંછે તે ખોટાં માલુમ પડે." એ તખતીઓની સંભાલ રાખવા પાદશાહ વાંચ નારને ભલામણ કરેછે. તેણે સંભાલ રાખનારને દુવા દીધાછે, અને ખ રાબ કરનારને સરાપ આપેલાછે.

બહીસતુન ઉપર એક તાતારી તખતીછે, જેનો તરજુમો ઈરાની ત થા બાબીલોનીઅન ભાશાઓમાં કીધો નથી † તે ઉપરથી માલુમ પડે

---

† આ તખતીઆના કેટલાઈક હરફો ઘસાઇ ગીઆછે. ઈનો તરજુમો મી૦ નારીસે નીચે જણાવીઆ પરમાણે કીધોછે.

"પાદશાહ દારયવુશ કેહેછે;—હોરમઝદની મેહરબાનીથી મેં ઈક બીજી ત ખતી ઈરાની ભાશામાં બનાંવીછે કે જેવી આગલ નહી હતી, અને મેં ઈક મોટી ....અને ઈક મોટી ....અને ....અને.. ....અને તેઓને લખીને વેહેંચીછે અને પછી મેં ઊપલી તખતી (આખાં) રાજ માં ફેરવી અને તે લોકો સમજીઆ.

છે કે પાદશાહે પોતાની ફતેહ જે બલવાખોરો ઉપર કીધી હતી તેની એક તખતી છુટી કરીને આખા રાજમાં ફેરવી હતી કે સઘલા વાકેફ થાએ અને લુચાઓ લોકોને જુદુ સમજાવી બલવો નહી ઉઠાવે.

એ પાદશાહે જેમ પોતાના વંશનો ખોવાએલો હક ગઉમાત મગુશને મારી મેલવીઓ તેમ તે સાથે ધરમને લગતો ફેરફાર પણ કીધો. ખીલ્લારોકી તખતીઓ ઇરાનની એ વખતની તવારીખમાંથી આપણી એક મોટી ગુચવણ દુર કરેછે. પારસીઓ, જેઓ એરીઅનેમ વએજોથી ફતેહ કરતા આવીઆ તેઓ પોતાનો ધરંમ, જે ઇંજસનેના ગાથાની અંદર જાહેર કીધોછે, જેમાં હોરમઝદ અને હારેમન વચેની દુશમની જાહેર કીધી છે તે લેતા આવીઆ. એ ધરંમ, જે કોમો તાબે થતી ગઇ તેઓએ કબુલ રાખીઓ; તોપણ આગલ જે બરાહમણો, અથવા મોબેદો હતા તેઓને તે પસંદ નહી આવીઓ અને તેઓ પોતાનો ધરંમ દાખેલ કરવાની ટક જોતા હતા. જારે કબુજીય પાદશાહ મીસર ગીઓ તારે, એ ટક તેઓને જડી. તેઓએ પોતામોના એક જણને પાદશાહ ઠેડવીઓ કે પોતાની મતલબ પુરી પડે. ગઉમાતે જે થોડાં વરશ રાજ ચલાવીઉં તેમાં જે બંદગીની જગો હતી તે ભંજાવી નાખી અને ગાથા પઢવાની ચાલ બંધ કીધી. દારયવુશ જારે ફતેહ પામીઓ તારે, તેણે પાછો અસલી ધરમ દાખેલ કીધો. ધરંમનાં મકાનો બાંધીઆ, અને ગાથા પઢવાનુ પાછું જારી કીધું. પછવાડેથી મગુશનો ધરમ થોડો ઘણો આમેજ થાએઓ, પણ પેહલાં જે હજરત જરતોસતે પારસીઓને ધરંમ આપીઓ હતો અને વેદમાનાં હીંદુઓની રસમથી છુટા કીધા હતા, તે ધરંમ દારયવુશે પાછો ખાલેસ સથાપીઓ.

દારયવુશની બીજી તખતીઓ પરસીપોલીસના મેહલોમાંછે. એ મેહલો શીરાઝની ઈસાન કોણે પાંતરીસ મઈલ દુર, મરદશતના મેદાનમાં છે અને જોકે તેની ઉપર જમાનાની અસર થાઇછે અને માણસના હાત

થી ભાંગી ટૌડી પડીછે, તોબી હજુર તેઓની વેરાન હાલતની અંદર તેઓનો આગલો દબદબો દેખાઈ આવેછે. ખરેખર પોતાની પેહલી હાલતમાં એ મેહલો દુનીઆમાં સઉથી સારા હશે. એ ભાગેલા મેહલોને ચેહેલમીનાર, અથવા તખતે જમશીદ કેહેછે, અને ખીલારોકી તખતીઓ ઉપરથી માલુમ પડેછે કે એ મેહલો પાદશાહ દારયવુશ તથા તેના બેટા ખશયારશાએ બાંધીઆ હતા. એ મેહલની અંદરની તખતીઓનો તરજુમો આગલ આપીઓછે. પાદશાહ પોતાના મેહલ અને વતનની પાસબાની હોરમઝદને સોંપતી વખતે આરાધના કરેછે કે લડાઈ, ગોલામગીરી, નાતવાની, અથવા જુઠાંને આ પરાંત (પારસ) ઉપર સરદારી લેવા દેતો નહી." ઈરાનના રાજનુ ખરૂં જોર પારસના પરાંતમાંછે, એ પાદશાહે બતલાવીઊંછે અને તે પરાંનને આસરો આપવા પોતાની પછીનાઓને ભલાંમણ્ કરી ગીઓછે.

દારયવુશની થોડી તખતીઓ નકશે રૂસતમના પાહાડો ઉપરછે. એ પાહાડ ઈસતખરના મેદાન આગલ, ચેહલ મીનાર અને મુરગાબ વચેછે. તે આસરે નવંસો ફુટ ઊંચોછે અને તેની ઉપર ઈરાની પાદશાહોનાં ચાર દોખમાંઓછે. એ દોખમાંઓ ઉપરથી પાદશાહ કેહેછે કે "હોરમઝદના ફરમાનને મૂરવા નાદેતા તથા સંભાલ રાખજો કે રાસત કહેલું તમો નહી છોડો. એ જગોએ પાદશાહ જાહેર કરેછે કે "હું પારસી પારસીનો બેટો, અરીય અને ઓલાદનો" છેઊં. એ જગોએ એક તખતીછે, જે ઈરાની ખીલારોકી હરફોમાંછે અને જેનો તરજુમો બીજી બે ભાશામાં આપીઓ નથી તે હજી શુધી કોઈ મુસાફરે પરગટ કીધો નથી; કાંએકે તે અતીશે ઘસાઈ ગએલીછે. અને તે તખતીને જાણીજોઇને ખરાબ કીધીછે એવુ કરનલ રાલીનસન કેહછે. થોડાએક બોલો ઉપરથી તે એવું ધારેછે કે દારયવુશે પોતાની કોમને રાજકુમાર તથા ધરંમ વીશે છેલી શીખામણ દીધી હશે.

દારયવુશની બીજી તખતીઓ જુજ બાકી રહીછે. મીડીઆની રા

જધાની એકબતાના હતી, જાંહા હાલ હામદનનુ સેહરછે તેની પડોસમાં એલવંદના પાહાડ ઉપર એક તખતીછે. એક બાબીલનના સીલાનદર ઉપર અને એક સુએઝ આંગાલથી પથર મલીઓ હતો તેની ઉપર. એ પથર ઉપર માતરે બે ભાશા અને બે જાતના હરફોમાં હતી. હીરોડોટસ જણાવે છે કે ગરીસમાં પણ એ પાદશાહે તખતીઓ ઉભી કીધી હતી, અને તેમાં એક ભાશા ગરીક(ઇઉનાની) અને બીજી ખીલારોકી તખતીઓમાં એક ભાશા પાદશાહની પોતાની અને બીજી જે દેશમાં કોતરેલી તેની ચાલુ ભાશા હતી. એક તખતી જે વીશે હીરોડોટસ લખી જાએછે કે તે દારયવુશે ટીઅરસ નામની નદીને કાંઠે ઉભી કીધી હતી તે તખતીની હસતીની સાબેતી જનરલ જોકમસ નામના સરદારને ૧૮૪૭ માં મલી હતી. એ સરદારને એક ઘરડા તુરકે કહેઉ કે મારા ઘર આગલ એક તખતી પડી રહી હતી અને તેની કોઈ દરકાર કરતુ નહી હતુ.' સરદારે તુરત સોધ કરવા મોંડી પણ માઠાં ભાએગે તે રદ ગઈ. જોએઆમાં તેને ઈટરડી જાણી કોઈએ દેવાલમાં ચીની લીધી હશે, અથવા કરેલ જાણી તેને બાલી ચુનો કીધો હશે.

ખશાયારશા પાદશાહનો તખતીઓ પરસીપોલીસ, એલવંદ, વાન અને એક ફુલદાની ઉપરછે. એ તખતીઓ હોરમઝદની આરાધના તથા પોતાના ખેતાબો જાહેર કરેઆ સીવાએ બીજું કસું અગતનુ નથી બતલાવતી.

ખશયારશા પછી ખીલારોકી ભાશા પડતી હાલતમાં આવી. પછવાડેના પાદશાહોની તખતીમાં વેઆકરણ તથા જોડણી ઘણીજ ઉતરતી તથા અધુરી હતી. એ તખતીઓ માતરે બે પાદશાહના વખતનીછે. તેઓનુ નામ એકજ હતુ, અરતખશતરા.

જે અરતખશતરાની તખતીઓ સુસા આગલથી જડી હતી, તેને ગરીકે આરતા ઝરકસીસ નીગાન કેહતા હતા. એ પોતાની તખતીમાં જાહેર કરેછે કે જે મેહલ દારયવુશ પાદશાહે બાંધીઓ હતો તે મેં સમરાવી

ઓ. એની તખતીની અંદર અનહુત † તથા મીથરના નામો પેહલાં જોઈએ છઈએ.

એ તખતી ઉપરથી એવું ધારીઆમાં આવીઉંછે કે દારયવુશ પાદશાહે જો કે પોતાની દીનને આગલ માફક ખાલેશ રાખવા માંગી હતી અને પોતાના અમલમાં તેમ કરી શકીઓ; તોપણ પછવાડે ઈરાનનાં બીજા પાદશાહો તેના જેવા સાવધ રહેઆ નહી અને મગુશોની દીન જરતોસતી દીન સાથે આસતે આસતે આમેજ થતી ગઈ. દારયવુશ પોતે હોરમજદનુ નામ વાપરેછે અને એહેરેમનને બદલે "જુઠાનો દેવ" એવા બોલો આવીઆછે પણ કોઈ અમસાસપંદ અથવા ફરેસતાનુ નામ વાપરીઉ નથી.

બીજા અરતખશતંરાને ગરીકો આરતાઝરકસીસ ઓકસ કેહતા હતા. એ પાદશાહ પોતાના વડાવાના નામ જે આપી ગીઓછે તે ગરીક તવારીખ લખનારાઓને મલતાં આવેછે. એ પાદશાહનુ નામ મીસરના એક ફુલદાની ઉપર હતું અને તેની શાથે મીસરના જુના હરફો, જેઓને હીરોગલીફીક કેહછે તેમાં પણ હતું. એક વીદવાન, જેને ખીલારોકી હરફો ખબર નહી હતા તેણે તથા બીજાઓ, જેને હીરોગલીફીકની મદદ નહી હતી તે બંધાએ, પોતાની જુદી રીત પરમાંણે હરૂફો ઉકલાવીઆ, અને એકજ નામ વાંચીઉં. બંધેની હરફો ઉકલાવવાની રીતો ખરીછે એમ તેઓએ એક બીજાને વગર ધારવે ટેકો આપીઓ.

તખતીઓમા જે પાદશાહોના નામો આવીઆંછે તે વીશે તવારીખ અંજાંણી નથી. યુનાની ગરંથકરતાઓએ ઈરાનના પાદશાહો વીશે કેટલીએક બીનાઓ લખીછે અને તેઓના નામો આપીઆંછે તે ઉપર એ તખતીઓ

---

† પલુ ટારક અને બીરોસસ્સ ફઓ જણાવેછે કે અનહત અથવા સુકરની ભકતી પછવાડેથી ઈરાનમાં દાખેલ થઇ, અને હાલ ફારસીમાં સુકરને નાહીદ અથવા આનાહીદ કેહછે તે અસલ બોલ ઉપરથી ઊતરેઓછે ફવુ કેટલાફકો ધારેછે.

ઘણુ અજવાલું નાખેછે. હખામનીશ પાદશાહોની જનમ ભુમી પારસ હતી, જેને હાલ ફારસ અથવા ફારીસતાંન કેહછે. એ પરાંતમાં પેહલો પાદશાહ હખામનીશ ગણાએછે. એવું વીચારેછે કે જંદ અવસતામાં જણાવેલો ટોલો જે એરીઅનમ વએજો છોડીને પશચમ ચાલીઓ હતો, અને જેણે પારસમાં આવી મુકામ કીધો હતો તે ટોલાનો પેહલો પાદશાહ નવા પરાંતમાં હખામનીશ હતો. એ પાદશાહ ઈસવી સનેની ૭૦૦ વરશ અગાઉ થઈ ગીઓ હશે. તખતીઓમાંના પાદશાહો કેહછે કે અમો હખામનીશથી ઉતરેલા છઈએ, અને જણાવેછે કે એ કારણને લીધે અમોને તેના ખાનદાનના કેહછે. હીરોડોટસ નામના ઈતીહાસ કરતાએ જરકસીસ પાદશાહની વંશાવલી જણાવતી વખતે તે પાદશાહના કુટંબના વડાવાનુ નામ " આકામીનીસ " જાહેર કીધુંછે.

હખામનીશના બેટા ચીશપાઈશનું નામ તખતીઓમાં આવેલુછે, અને હીરોડોટસ તેને " ટીસપીસ " ને નામે જણાવેછે. એ પાદશાહને બે દીકરા હતા. તખતીઓમાં એકનુ નામ આવીઊંછે પણ તેનો પાદશાહી દરજ્જો જણાવીઓ નથી. એનુ નાંમ અરીયારામનછે અને હીરોડોટસ તેને અરીઆરામનીસ કરી લખી જાએછે. બીજો દીકરો જે પાદશાહ હતો તેનુ નામ માતરે ડાએઓડોરસ નામના લખનારે જણાવીઊંછે. એ નામ વીશે આગલ શક હતો; પણ પછવાડેથી તખતીઓ ઉકલાવીઆ પછે તે દુર થએઓછે. દારયવુશ પાદશાહ પોતાના બાપ, બપાવા તથા તેના બાપના નામો પાદશાહો હોએ તેમ જણાવતો નથી, અને બીજા પાદશાહોએ પોતાની તખતીઓમાંબી તેમજ કરીઊંછે. અવે દારયવુશ પોતાને નવમો પાદશાહ ગણેછે, તારે બાકી આઠ આવવા જોઈએ, અને ડાઓડોરસનુ જણાવેલુ નામ લીધુ નહીતો આઠ થતા નથી, કોઠો તપાસતાં મા

લુમ પડશે કે દારયવુશની અગાઉ આઠ પાદશાહોછે. † એ નાંમ કામ બાઈસીસછે અને તે ખીલા રેકી હરફમાં કબુજીઅ થાએછે.

કબુજીઅના દીકરાનુ નામ કુરૂશછે. એ નાંમ વીશે હીરોડોટસે જ ણાવી ગીઓછે કે મોટો પાદશાહ કુરૂશ, જણે ઈરાનનુ રાજ સથાપીઊં તેહેનો બપાવો થાએ. તે ઈસવી સનેતી ૬૦૦ વરશ અગાઉ થઈ ગીઓ.

એનો દીકરો કબુજીઅ નામનો પાદશાહ થએઓ. હીરોડોટસ એને વીશે ચુકથી લખેછે કે તે માતર પારસના એક ઊંચા કુટંબનો શખસ હ તો. ઝેનાફન એ વીશે બરોબર જણાવેછે કે તે પારસનો પાદશાહ હતો. કરનલ રાલીનસનને એક ઈટરડી બાબીલનના ખીલા રેકી હરફેથી કોત રાએલી મલીછે. એ ઈટરડી ઈરાક આરબીમાં શેનકેરેહ નામના શેહરમાં થી જડી હતી અને તેમાં કુરૂશ પોતે કેહછે કે "મોટો પાદશાહ કુરૂશ મો ટા પાદશાહ કબુજીઅનો બેટો." એ ઉપરથી કબુજીઅ નાંમનો બીજો પા દશાહ સાબેત થાએછે.

કુરૂશ નાંમનો મોટો પાદશાહ તારપછી આવીઓ એના વખતમાં પારસના ઈરાનીઓ આખા એશીઆમાં ફરી વલીઆ. ઈંગરેજીમાં એ પાદશાહને સાઈરસ ધી ગરેટ એટલે મોટો સાઈરસ કેહછે. એ પાદશા હની તખતી મુરગાબ આગલછે તે વીશે આંગલ જણાવીઊંછે. બહીસ તુનની તખતીમાં દારયવુશ કેહછે કે કુરૂશ અમારા ખાંનદાંનનોછે. એ પા દશાહની કારકીરદીની હકીકત હીરોડોટસ, ઝેનાફન, કટીસીઆસ એઓએ

---

† રાલીનસન ૬ આઠ નામ ગણતો નથી. તે કેહછે કે બરદીઅ કુ ધી પાદશાહ થઈઓ નથી. તેને આગમજથી મારી નાખીઓ હતો તેથી હ ખામનીશના બાપને પેહલો પાદશાહ ગણવો જોઈએ. ૬ પાદશાહનુ નામ ઈરા નાની ગરંથકારોએ "પરસીડીસ" કરી જણાવીઊંછે અને તેઓ કેહછે કે પાર શનાં પરાંતનુ નાંમ તથા પરશીઆ, જે આખા દેશનુ નાંમછે તે પરસીડીસ ઊ પરથી નીકલીઊંછે.

પોતાની તવારીખોમાં લખીછે. ટાલેમી, બીરોસસ તથા એસકીલસ એ ને વીશે કહી ગીઆછે અને જુની તોરાતમાં ઈસાહયા, ઓજરા અને ડે નીઅલની પોથીઓમાંછે.

એના બેટા કબુજીઅ તરીજા વીશે ઈઉનાની તવારીખ કરતા લખી ગીઆછે. બહીસતુનની તખતીઓમાં એની હકીકત ટુકમાં જણાંવીછે તે હીરોડોટસને મલતી આવેછે. એ પાદશાહનુ નામ મીસર દેશની તખ તીઓમાંથી કામબાથ કરીને જડીઊંછે. ઈઉનાની નામ કામબાઈસીસ હતું.

એ પાદશાહનો ભાઈ બરદીય હતો; જોકે હીરોડોટસ તથા બીજા એ નુ નાંમ સમેરડીશ લખેછે અને તેના ખરાં નામને મલતું બારડીશ નામ પણ તેઓ વાપરતા હતા. એને એના વડા ભાઈએ મારી નાખીઓ હ તો તે બહીસતુનની તખતીમાંથી માલુમ પડેછે અને તે પરમાંણે ઈઉનાની ગરંથકારો લખી ગીઆછે. કુરૂશના બંધે છોકરાઓ કુદરતી વારસ વગ ર મરી ગીઆ હતા.

ઉપર જણાવીઊં હતું કે અરીયારામનને પાદશાહી મલી નહી હતી તેની ઓલાદને તખત મલીઊં. અરીયારામનનો બેટો અરશામ હતો અને તેનુ નામ તખતીઓમાં તથા હીરોડોટસનાં પુશતકમાં માલુમ પડેછે. પણ તેને પાદશાહ કરી જણાવીઓ નથી. અરશામનો બેટો વીસતાસુપ હતો. જે વખતે કુરૂશની ઓલાદ ટુકી થઈ ગઈ તારે તખત વીસતાસપને પુગ વું જોઈતું હતું; પણ તે વખત બીકટ હતો અને જુઆન તથા દલેર શ ખસની ગરજ હતી કે જે ગઉમાતના હાતમાંથી રાજ છીનવી લેઈને હો શીઆરીથી ચલાવે. એ સબબથી બાપે પોતાના દીકરા દારયવુશને તખતે બેસવા દીધો, એટલુંજ નહી પણ તેના હાત તલે પરાંતનો એક હાકમ (છતરપ). દાખલ રહેઓ અને બલવાની વેલાએ દીકરા તરફથી લડવા નીકલીઓ. બહીસતુનની તખતીઓ ઉપર એ વીનુા જાહેર કીધીછે. એ નુ નામ ઈઉનાનીઓ "હીસતાસપીસ" કરી દેતા હતા.

વીસતાસપનો બેટો દારયવુશ ઈરાનનો શઉથી મોટો પાદશાહ નીકલી આ. ઈઉનાંની ગરંથ કરતાઓ એને વીશે પુશકલ લખી ગીઆછે. હીરોડો ટસની તવારીખની ચાર ચોપડીનો મુખીઅ ભાગ એ પાદશાહની કારકીર દીથી ભરીઓછે. એ પાદશાહની તખતીઓ પણ ઘણી રહી ગઈછે, અને ત સંધી બીજી કરતાં વધારે અગતની માલુમ પડીછે. ઈઉનાનીઓએ અસલ નામને મલતું નામ એ પાદશાહનુ રાખીઊં હતું.

દારયવુશના બેટા ખશીયારશાને ઈઉનાની ગરંથકારો ઝરકસીસ કે હતા હતા તથા તેનું નામ ઈહુદીઓની તોરાતમાં આહાસુએરસ કરી આ વેલુંછે. હીરોડોટસ તથા બીજાઓએ એ પાદશાહનાં લાંબાં દાસતાનો લખીઆંછે. એ પાદશાહની તખતીઓ ઉપરથી તવારીખને લગતી કાંઈ બીના આપણને મલતી નથી.

ખશયારશાનો બેટો અરતખશતરા નામનો હતો. એને ઈઉનાનીઓ આરટાઝરકસીસ કેહતા હતા, અને તેનો એક હાત લાંબો હતો તેથી તેનો એલકાબ લાંજીમેનસ કીધો હતો. એ પાદશાહની તખતી એકુ માલુમ પડી નથી, પણ માતરે તેનુ નામ ચેહલમીનારની પછવાડેનાં પાદશાહની તખતીમાં, જેહમાં તે પોતાના વડાવાના નામો જાહેર કરેછે તેમાં જણાવીઊંછે.

એ પાદશાહનો બેટો દારયવુશછે; એની પણ કોઈ તખતી નથી. માતરે ઉપર જણાવીઉ તેમ તેનુ નામ મલીઊંછે. એ પાદશાહને મલતું ઈઉનાની નામ દરાએસ નોથસ આવેચ.

એનો બેટો અરતખશતરા નામનો હતો અને તેને મલતુ ઈઉનાની નામ આરતાઝરકસીસ નીમોનછે. એ પાદશાહની તખતી સુસા આગલ જડીછે, નીમોનનો એલકાબ તેની સારી ઈઆદદાસત ઉપરથી આપીઓ હતો.

એનો બેટો અરતખશતરાછે, જેને ઈઉનાનીઓ આરટાઝરકસીસ

એકસ કેહછે. એ પાદશાહની તખતી ચેહલમીનારમાંથી મલી આવીછે

તખતીઓમાંનાં પાદશાહોના નામો સાથે શાહનામામાં આવેલાં નામોનો મુકાબલો કરવાને ઘણા જણ કોશેશ કરેછે પણ તે ઉપર ભરોશો રખાઈ શકાતો નથી. તખતીમાંના દારયવુશને વીશતાસપ અથવા ગુશતાસપ પાદશાહ ગોઠવી બેસાડવાને એકબી પાકુ કારણ નથી મલી આવતું. ઝંદ અવશતામાં અને શાહનામામાં વીસતાસપ પાદશાહ કેહવાએછે પણ તખતીમાં વીસતાસપ માતરે હાકમ હતો, અને પોતાના દીકરા દારયવુશના અમલમાં છતરપ માફક રહેઓ હતો. ઝંદ અવસતા અને શાહનામાં પરમાણે હજરત જરતોશતને વીશતાશપનાં વખતમાં દીન લાવવી જોઈએ, પણ તખતીઓમાં જરતોશતનુ નામ મુતલગછેજ નહી અને જારે પાદશાહ દારયવુશ ધરંમનો સુધારો કરવા કેહેછે તારે પોતે માતરે કીધુ હોએ તેમ જણાવેછે. જારે દારયવુશ અને સાહનામાનો ગુસતાસપ એક થઈ શકે નહી તારે બીજા પાદશાહો પણ તેમ થાએ નહી. ઝંદ અવસતાના નામો શાહનામાંમવેનાં નામોને કદાચ મલતાં આવે પણ ઝંદ અવસતામાં પારસ અથવા માદ વીશે કસું જણાવીઊં નથી, અને એ બે પરાંતોનાં પાદશાહોની અગાઉ ઝંદ અવશતાના પુરાણા કલામો લખાએઆ હશે એવો હાલ વીચારછે. બાકટરીઆમાં આગલ રાજ હતુ તેના પાદશાહોનાં નાંમો કદાચ શાહનામાંમાં હોએ; પણ તે રાજની કસીબોબીના ઈરાની ખીલારોકી હરફોમાં નથી.

તખતીઓમાં પરાંતોનાં તથા ટોલાઓનાં નાંમો આવીઆંછે તે મુકરર કરવાને ઈઉરોપીઅન વીદીઆરથીઓએ જે મેહેનત લીધીછે તેની પુરતી તારીફ મારેથી થઈ શકતી નથી. ભાશાઓ ઉપરથી તથા તે પરાંતો વીશે જુના પુસતકોમાં જે કાંઈ માલુંમ પડીઊંછે તેની મદદથી આગલા ટોલાઓ વીશે ખોલ કીધીછે. તે ઉપરથી દુનીઆની તવારીખનો કેટલો એક ભાગ જાણવાજોગ માલુમ પડીઓછે. દારયવુશ પાદશાહના વખત

માં મોટા રાજમાં તરંણ તરેહના ટોલાઓ હતા અને તેઓ માટે તરણ તરેહની ભાશાઓ તખતીઓમાં વાપરીછે. એ ટોલાઓની ભાશા ઉપર થી તેઓના નામો મેં સેમેટીક અથવા અરબી, ઇરાની અને તુરાની વાપ રીઆંછે. દુનીઆની સઘલી ભાશાઓમાંથી ચીનાઈ અને તેને લગતી ભા શાઓ બાદ કરીને તેના વરગ કરવા માંગીએતો તરણ મોટા વરગ થાએછે. પેહલા વરગમાની ભાશાઓની બાંધણી ઇહુદી અથવા અરબીના જેવીછે; બીજા વરગની બાંધણી સંસકરીત અથવા ઝંદના જેવીછે, અને તરીજો વર ગ, જેમાં પુશકલ જુદી ભાશાઓછે તેને એક સાધારણ નામ તુરાની આ પીઊછે. હાલ એવો વીચાર જાએછે કે દુનીઆમાં પેહલાં તુરાની ભાશા બોલનારાઓ હતા. એ ભાશા અતીશે અધુરીછે અને તેમાં ઘણા બોલો નથી તથા વેઆકરણના ચોકસ નીએમ નથી. કેટલાએક કારણો, જે હી આં જાહેર કરવાને બનતુ નથી તે ઉપરથી બીદવાનો એવું મત ધરાવેછે કે તુરાની ભાશાઓમાંથી સેમેટીક, અથવા અરબી ભાશાઓ પુખત થઈ નીકલીછે, અને આફરીકાની ભાશાઓ તે અધુરી સેમેટીકછે. એજ પર માંણે ઇરાની ભાશાઓ નીકલીછે તેની શાહેદી હજી મલી નથી; પણ કેટ લાએક એવું ધારેછે કે જારે તુરાની ભાશામાંથી એક તરેહ નીકલી. તારે બીજી તરેહ પણ નીકલી હશે. ઈસની ભાશાઓ પેહલાં અરમીનીઆ માં સરૂ થઈ એવું ધારેછે. તાંહાંથી તરંણ ટોલા તરણ દશાએ નીકલી આ. એક ટોલો પસચમે એશીઆમાઈનર ચાલીઓ અને તાંહાંથી ગરી સ અને ઈટાલીમાં જઈ વસીઓ; બીજો ટોલો ઉતરે વધીઓ અને પાહા ડો પસાર કરી કાલા સમુદરની આસપાસ થઈ ઈઉરપના મધીઅ અને પસચમ ભાગમાં જઈ વસીઓ; અને તરીજો પુરવે ચાલીઓ અને કાસ પીઅન સમુદરને દખણે થઈ અફગાનીસતાનના પાહાડો ઉપર જઈ પુ ગીઓ. એ તરણ ટોલામાંની તરીજાની તવારીખ આ રેસાલામાં લાગું પડેછે. એ ટોલાનો એક ભાગ પાહાડ ઉપરથી નીચે ઉતરીને ફતેહ કર

તો ચાલીઓ, અને તેણે ઈરાનનુ મોટું રાજ સથાપીઊં. એ ટોલાના ધ રમ પુસતકો ઝંદ ભાશામાં હતાં, અને રાજ સથાપીઆ પછે, તેઓમા ઈ રાની ખીલારેકી હરફોની ભાશા ચાલી. આખાં રાજમાં સઉથી અગત નુ પરાંત પારસ હતું.

પારસ અથવા પરસીસ— એ પરાંતને હાલ પારસ, ફારસ, અથવા ફારીસતાન કેહછે. એ પરાંતમાંની ભાશાના પાંચ તબકા થએઆછે. ૧. પેહલાં ઝંદ ભાશા હતી. ઝંદ અવસતામાં જે ભાશાછે તેમાં અસલ ઝં દછે અને પછવાડેથી તે ભાશામાં ફેરફાર થએલોછે, તબી તેજ પુસતકના બી જા ભાગો ઉપરથી માલુમ પડેછે. પછવાડેની ભાશામાં બોલોનાં રૂપ જુદી તરેહના આવેલાછે. ૨. પારસના રેહવાસીઓએ મોટુ રાજ સથાપી ઊં તેની જરા અગાઉ જે ભાશા ચાલવા લાગી તે ખીલારેકી હરફોમાં કો તરેલીછે અને જે વીશે આ રેસાલો લખીઓછે. એ ભાશા સેકંદર વેર ચાલી એવું ધારેછે. ૩. પેહલવીની કેટલીએક જાતો, જે સાસાની પાદ શાહોના વખતમાં પાહાડો ઉપરની તખતીઓમાં તથા સીકાઓ ઉપર કો તરેલીછે અને જે ભાશામાં પારશીઓનાં પેહલવી ધરમ પુસતકોછે. ૪. પાઝંદ અથવા જેને સપીગેલ પારસી કેહછે. ૫. હાલની ફારસી, જે માં અરબી અને બીજા પુશકલ બોલોછે, પણ જેનુ વેઆકરણ અને બો લોના મુલો ઈરાની ભાશાઓના જેવાંછે. પારસ નામ "પરસી" વાઘો ઉપરથી નીકલીઊંછે એવું કેહછે અને ઈરાનના પરાંતોનાં આગલાં નામો જનાવરો ઉપરથી આપીઆમાં આવીઆં હતાં, જેમકે "માદ" સરપ ઉપર થી, વરકાન વરૂ ઉપરથી, "સાકી" કુતરા ઉપરથી, "મક" માખ ઉપરથી "કુશીઆ" ખલીર ઉપરથી.

માદ અથવા મીડીઆ— એ પરાંતનો મોટો ભાગ હાલના ઈરાક આ જેમીમાં હતો અને બાકીનો આજરબીજાનમાં. મીડો, અથવા માદ પારસીને મલતા હતા. બંધોનો ધરમ અને ભાશા એક હતી. બંધે એરીઅનમ

વએજોથી આવીઆ હતા. હીરોડોટસ કેહછે કે મીદોને અગાઉ એરીઅ નો કેહતા હતા અને તેજ પરમાંણે અરમાની ગરંથકારો લખી ગીઆછે. બંધેનો પોશાક પણ એકજ તરેહનો હતો. નીઆરકસ જે સેકંદરનો સ રદાર હતો અને નામીચો ભુગોલ વીદીઆ જાણનાર સત્રાબો એઓ મી દો અને પારસી વચે ફેર રાખતા નહી હતા. ગરીકોની માફક ઈહુદી લખનારા બંધે કોમનાં નામ સાથે વાપરેછે, જાણે તેઓમાં જાજો ફેર નહી હોએ. મીદોના નામો જે તખતી ઉપર અને ગરંથોમાંછે તેઓના મુલ ઈ રાની ભાશાઓના જેવાં માલુમ પડીઆંછે, અને બીજાં નામો જેવાં કે "સ પક" (કુતરો) અને "અજદહક" (કરડતો સરપ) એ નામો ઝંદને મલ તાંછે. મીદો પેહલા આવીને ખોરાસાનમાં વસીઆ અને કરનલ રાલીંન સન ધારેછે કે વંદીદાદમાં વીકેરેત નામની જગો લખીછે તાંહાં પેહલાં આસરો પકડીઓ હશે. ઉવખશતરના વખતમાં મીદોનુ રાજ સરૂ થએઉં અને કુરૂશના વખતમાં તેઓનો પરાંત પારસીઓને તાબે થએઓ, તોબી તેઓ આબરૂથી રહેઆ અને તખતીઓ ઉપરથી માલુમ પડેછે કે દારયવુશે પોતાના અગતનાં કાંમોમાં તેઓને આગેવાન કીધા હતા તથા તેઓ મો ટા ઓધા ધરાવતા હતા.

ઉવજ્ અથવા સુસીઆના— એ પરાંત પારસની વાવીઅ ખુણે હ તું અને તેને ઈલામ નામ ઈહુદીઓએ અપીઉ હતું. પેહલવીમાં હવુ જ અને જુંની ફારસીમાં હુજ અથવા અહવાજ નાંમો મલતાંછે. એ પરાં ત હાલ ખુજીસતાંનને નાંમે ઓલખાએછે. એ પરાંતના લોકો આગલ તુરાની અથવા તાતાર હતા, અને કેટલીએક તખતીઓ જે એ પરાંતમાંથી મલી આવી હતી તેમાંની બોલી મી૦ નોરીસે તાતારી મુકરર કીધીછે, એ પરાંત ઈરાનીઓએ ફતેહ કરી તેઓ સાથે મલી ગીઆ અને પછવા ડેથી પારશીઓના પાદશાહોએ પસારગાદી તથા અગબતાના શેહરો જે પાએતખલ માફક રાખીઆ હતા તેઓને છોડી દઈને એ પરાંતમાના

શુસા શેહરમા રેહવા લાગા. હીરોડોટસના વખતમાં એ પરાંતનુ અસલ નાંમ કીસીઆ કરી જારી હતુ અને એવું ધારેછે કે એ નામ કશને મલતું છે, અને તાંહાના લોકો મીસર તથા હબસીઆને મલતા હતા.

પરથવ અથવા પારથીઆ—એ પરાંતના લોકો તુરાની હતા તે વીશે જાજો શક રહેઓ નથી. ઈરાનમા અશકાની ટોલાનુ રાજ તુરાની ગણાતું હતું. એ પરાંતના અશલ લોકોએ અશકના હાત તલે બલવો ઉઠાવીઓ હતો. પારથીઆનોને ઈરાનીઓએ ફતેહ કરી તાબે રાખીઆ હતા; પણ તેઓ સાથે ભેલાએઆ નહી હતા. એ પરાંતના ઉતરના ભાગનુ નામ વંદીદાદમાં નીસીઆ કરી આવીઉછે.

હરીવ અથવા આરીઆ— વંદીદાદમાં એ નામ હરોયુ કરી આવીઉછે, અને હાલ તે નામ ઉપરથી હેરાત રહી ગીઉછે. એ પરાંતના લોકો ઈશની હતા.

બાખતરીશ અથવા બાકતરીઆ—વંદીદાદમાં એ નામ બખદીછે, અને હાલ એ પરાંત બલખનો ગણાએછે. સતરાબો એ પરાંતના લોકોને ઈરાની ગણેછે. એ લોકોના નામો જે થોડાં હાલ મલી આવીઆછે તે ફારસી તથા તેને મલતી ભાશાઓનાંછે.

શુગદ અથવા સાગદીઆના—વંદીદાદમાં એ નામ શુઘધછે અને ઈરાનીઓ અએરીઅનેમ વએજો છોડીઆ પછી પેહલા એ પરાંતમા આવીઆ હતા. એ પરાંત સમરકંદની આસપાસનો હતો.

ઉવ્રર ઝમીશ અથવા ખોરાસમીઆ— એ પરાંતને હાલ ખારીઝમ કેહછે અને વંદીદાદમાં ખઈરીઝાઓ આવેલુંછે. એ પરાંતનાં લોકો ઈરાની હતા.

ઝરક અથવા ઝારાનગીઆ—એ પરાંતનાં લોકો ઈરાની હતા. એ પરાંતનુ નામ ઝંદ અવસતામાં મલતું નથી, સોબી હએતુમત નામની નદી, જે વંદીદાદમાં આવેલીછે અને જેને હાલ હેલમંદ કેહછે તે નદી ઉપ

ર એ નામના પરાંતને ઝરક ગણેછે. કરનલ રાલીનસન ધારેછે કે પાર સી ઈરાનીઓનુ પેહલું રાજ એ પરાંતમાં હતું.

હર ઉવતીશ અથવા આશકોટીઆ— હીઆંના લોકો ઈરાની હતા. વંદીદાદમાં હરખઈતી કરી નાંમછે.

વરકાન અથવા હીરકેતીઆ—એ પરાંતમાં ઈરાની લોકો હતા. ઝં દ અવશતામાં વેહરકાન કરીને કેહછે, અને હાલ તેને ગુરગાન કેહછે.

અસગરત અથવા સગરતીઆ—એ પરાંત મીડીઆ અને પારથીઆ વચેછે. તખતીમાં મીડીઆનો તે એક ભાગ હોએ તેમ જણાવેલું છે.

મતગુશ અથવા સાતાગીડીઆ— હુએતુમતના પરાતની નજદીકનો પરાંત.

મારગુશ અથવા મારજીઆનાં—હાલ જાંહા મરવ શેહરછે તેની આ સપાસનો પરાંત.

ગદાર અથવા ગંદારીઆ—એ પરાંતને સંસકરીતમાં સીંધુ ગનધર કેહછે. એ પરાંત સીંધુ નદી ઉપરછે, અને તાંહના લોકો પછવાડેથી ખ ધાર અથવા કનધાર આગલ જઈ વસીઆ હતા. એ પરાંતનાં લોકો હીંદુ ઓને મલતાછે.

હીદુશ અથવા હીંદ— એ પરાંત સીંધુ નદી ઉપરનોછે અને દારય વુશે તે પેહલાં ફતેહ કરીઓ હતો.

મક અથવા મીકીઆ—ફારસની દખણેનો પરાંત. મક ઉપરથી હાલ નુ મકરાન નાંમ નીકલીઉછે.

સકા હુમ વરગા—એ ટોલાને ગરીકો સાકી આમીર ગાઈ કેહતા હ તા અને એ ટોલો તુરાની હતો.

સકાતીગર ખુદા— એ ટોલોબી સકા અથવા સાકી જેવોછે અને તેઓ (તીર) કામઠાં રાખતા હતા તેથી તીગર ખુદા નામ આપીઉછે. એ ટોલાની મુકરર જગા નહી હતી; પણ તેઓ વીખરાએલા હતા.

બાબીરૂશ અથવા બાબીલોનીઆ—એ પરાંતનાં લોકો " સેમેટીક " હતા અને તેઓની ભાશા ઈહુદી અથવા અરબીને મલતી આવેછે. એઓનુ મોટું રાજ અસલ જમાનામાં મશહુર હતું.

અથુરા અથવા આસીરીઆ— એ પરાંતના લોકો તથા ભાશા ઉપલાનાંજ જેવીછે. હાલ જે ભાશા કાલડીક કેહવાએછે તે બાબીલન અને આસીરીઆની ભાશાઓને ઘણી મલતી આવેછે. આસીરીઆનુ મોટુ રાજ ભાગાથી ઈરાનીઓનુ રાજ મંડાએઉ.

અરબાય—અરબસતાન, જે અરબો ઉતરે રેહતા હતા અને જેઓને જોકનાની તથા ઈશમલાઈટ અરબો કેહછે તેઓની ભાશા સેમેટીક હતી અને જે અરબો દખણે હતા અને જેઓને હોમીઆરીટીક અરબો કેહતા હતા, તેઓની ભાશા તુરાની હતી.

મુદરાયા—મીસર— એ દેશની ભાસા ચીવાલીએર બનસનના કહેઆ પરમાંણે, સેમેટીક ભાશામાંથી નીકલેલી હતી.

અરમીન અથવા અરમીનીઆ—અરમાનીઓ પેહલાં તુરાની હતા, પણ પછવાડેથી તેઓની ભાસા ઈરાની ભાશાઓની ઢપ ઉપર આવતી ગઈ. જોકે તેઓમાં ઈરાની વેઆકરણ દાખેલ નહી થએઉ હતું, તોપણ તુરાની અને ઈરાનીઓ એ પરાંતમાં ભેલાઈ ગીઆ હતા.

કતપતુક અથવા કાપાડોકીઆ—પેહલાં એ પરાંતમાના લોકો તુરાની હતા, પણ તેઓમાં ઈરાનીઓ જઈ વસીઆ. સતરાબોના જણાવીઆ પરમાંણે એ લોકોમાં ઈરાની ચાલ ચલણ તથા ધરમની કીરીઆ દાખેલ થઈ હતી. તેઓ ઓમાનસ (વહમન) અને આમેનદાત(અમરદાદ) એઓને માનતા હતા.

સપરૂદ—એશીઆ માઈનરમાં જે ડોરીઅનો હતા તેઓનો મુલક. હીઆના લોકો ઈઉનાની હતા, અને ઈઉનાની ભાશા ઈરાની ભાશાઓના જેવીછે.

યુના—આઓનીઆ, જાંહા યુનાનીઓ વસીઆ હતા.

સકા તયઈયપારદરય—સાકી જેઓ દરીઆની પાર હતા તેઓ તુરા ની હતા. એવું ધારેછે કે યુનાની સમુદરમાં " સીકલેડીસ " ના ટાપુ ઓના જુમખાના રેહવાસીઓ હશે (?)

સકુદર અથવા સેકોદરી— (?)

યુના તકબરા— આઓનીઆના રેહવાસીઓ, જેઓ કોલાહ પેહર તા હતા.

પુતીયા અથવા બુદીઅન— એક તુરાની ટોલો હતો.

કુશીયા— એશીઆમાં જે હબસીની જાતના હતા તેઓનો પરાંત અરબસતાનની દખણના ટોલા જેવો એ હબસીનો ટોલો હતો.

માચઈનયા— (?)

કરકા અથવા કારાસેની— એ લોકો મીદીઆની નઈરૂત કોણ રે હતા હવા.

બહીશાતુન આગલની તખતીઓ.

હાર પેહલી.

એ હાર અથવા કાલમમાં ૯૬ લીટીઓછે.

કલમ ૧ લી— (૧) અદમ દારયવુશ (૨) ખશાયથીય વ ઝરક (૩) ખશાયથીય † ખશાયથીયા નામ (૪) ખશાયથીય પારસીય (૫) ખશાયથીય દહયઊનામ (૬) વીસતાસપ હયાપુતર (૭) અરશામહયા નપા (૮) હખામનીશીયા.

માએની— (૧) હું દારયવુશ (૨) પાદશાહ મોટો (૩) પાદશાહોનો પાદશાહ (૪) પારસનો પાદશાહ (૫) પરાંતો (તાબામાનાં) નો પાદશાહ (૬) વીસતાસપનો બેટો (૭) અરશામનો નબીરો (દોતરો) (૮) હખામનીશ (કેઆની ખાનદાનનો.)

કલમ ૨ જી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) મનાપીતા વીસતાસપ (૩) વીસતાસપ હયા પીતા અરશામ (૪) અરશામ હયા પીતા અરીયારામન (૫) અરીયારામન હયા પીતા ચીશપાઈશ (૬) પીતા હખામનીશ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) મારો બાપ વીસતાસપ (૩) વીસતાસપનો બાપ અરશામ (૪) અરશામનો બાપ અરીઆરામન (૫) અરીઆરામનનો બાપ ચીશપાઈશ (૬) બાપ (તેનો) હખામનીશ.

---

† જે અકશર અથવા બોલ મોહોટાં કદના લીધાછે તે અસલ તખતીઓમાં ઘસાઈ ગએલી જગેછે અને તેથી ગોઠવીને મુકીઆછે.

કલમ ૩ જી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) આવહ્ય રા
દીય વયમ હ્ખામનીશીયા થહ્યામ હ્ય (૩) હચા પરૂ
વીયત અમાતા અમહ્ય (૪)હચા પરૂવીયત હ્યા અમા
ખમ તઉમ ખશાયથીયા આહ.

માએની— (૧) પાદશાહા દારયવુશ કેહેચ (૨) એ કારણશર અમો હ
ખામનીશીઆના કેહવાઈએચ (૩) અસલ જમાનાથી અમો
ઉતરતા આવીઆચ (૪) અસલથી અમારૂં ખાનદાન પાદ
શાહો (નુ)છે.

કલમ ૪ થી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) ૮ મના ત
ઉમાચા તઈચ પરૂવમ ખશાયથીયા આહ (૩) અદમ નવ
મ(૪) ૯ દુવીતા તરનમ વયમ ખશાયથીયા આમહ્ય.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) (મારી) અગાઉ મા
રા ખાનદાનના આઠ પાદશાહ થાઈ ગીઆ (૩) હું નવમો
(છેઉ) (૪) નવો બેવડી રીતે પાદશાહ થાએઆ.

કલમ ૫ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) વશના અઉરમ
ઝદાહ અદમ ખશાયથીય અમીય(૩)અઉરમઝદાહ ખશતરમ
મના ફરાબર.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) હોરમઝદની મેહેરબા
નીથી હું પાદશાહ થાએઓ (૩) હોરમઝદે મને રાજ બ
ખશીઉં.

કલમ ૬ ઠી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) ઈમા દહયાવ
તયા મના પતીયાઈશ (૩) વશના અઉરમઝદાહ અદમ
શામ ખશાયથીય આહમ (૪) પારસ, ઊવજ, બા
બીરૂશ, અથુરા, અરબાય, મુદરાય; તઈય દરય હ્યા, સપરદ
યુના, માદ, અરમીન, કતપતુક, પરથવ, ઝરક, હરીવ,

યુવારઝમીય, બખતરીશ, સુગુદ, ગદાર, સક, થતગુશ, હરઉ વતીશ, મક (૫) ફ્રરહર વમ દહયાવ ૨૩

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) આ દેશો મારા હાતમાં આવીઆં (૩) હોરમઝદની મેહરબાનીથી હું તેઓનો પાદ શાહ થાએઓ (૪) પારસ, સુજીઆના, બાબીલન, આસી રીયા, અરબસતાન, મીસર, જેઓ દરીઆનાછે (ટાપુઓ) શપરદાં, યુનાન ×, મીદીઆ, અરમીનીઆ, કાપાડોકીઆ, પારથીઆ, ઝરંગીઆ, આરીઆ, ખોરાસમીઆ, બાકતરીઆ, શોગદીઆના, ગનદારીઆ, શાકી, સાતાગીદીઆ, આરાકો શીઆ, મીકીઆ. (૫) સંધા મલીને ૨૩ પરાંતો.

કલમ ૭ મી— (૧) **થા**તીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) ઈમા દહયા વતીયમના પતી**યાઈશ**(૩) વશન અઉરમઝદાહ મનાબદકા આહતા (૪) મના બાજીમ અબરતા (૫) **તચ**શામ હચા મ અથહય ખશપવા રઉચ પતીવા અવઅકુ નવયતા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) આ પરાંતો મારા હાત માં આવીઆં (૩) હોરમઝદની મેહરબાનીથી તેઓ મારે તા બે થાએઆં (૪) મને તેઓએ ખંડણી આપી (૫) જે મેં તેઓને કહેઊંચ રાતે અને દીવશે તે બનીઊંચ.

કલમ ૮ મી—(૧) **થાતીય** દારયવુશ ખશાયથીય (૨) અતર ઈમા દાહુયાવ મારતીય હયા અગતા **આહ** અવમ ઊબારતમ અ બરમ (૩) હયા અરીક આહ અવમ ઉફ્રસતમ અપરસમ (૪) **વશના** અઉરમઝદાહ ઈમા દહયાવ તયના મના દાતા અપરીયાય (૫) યયા**શામ** હચામ અથહય અવથા અકુનવ યતા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) આ દેશોમાં જે સારૂં

આદમી હતો તેને મેં પાલીઓ (૩) જે નઠારો હતો તેને મેં જડમાંથી તદન ઉખેડી નાખીઓ (૪) હોરમઝદની મેહરબાનીથી આ દેશોમાં મારા કાએદા ચાલેચ (૫) જેમ મેં તેઓને કહેઊં તેમ (તેઓએ) કીધુંચ.

કલમ ૯ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીચ (૨) અઉરમઝદાહ મના ખશતરમ ફ્રા બર (૩) અઉરમઝદામીય ઉપસતામ અબર યાતાઈમ ખશતરમ અદ્દારચ (૪) વશના અઉરમઝદાહ ઈમા ખશતરમ દારયામીય.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) હોરમઝદે મને રાજ બખશીઊં (૩) હોરમઝદે મને મદદ કીધી તેથી મેં રાજ મેલવીઊં (૪) હોરમઝદની મેહરબાનીથી હું રાજ (જાલવુંચ) ધરી રાખુંચ.

કલમ ૧૦ મી—(૧) થાતીચ દારયવુશ ખશાયથીય (૨) ઈમાતયા મના કરતમ પસાવ યથા ખશાયથીચ અબવમ (૩) કબુજીય નામ કુરઉશ પુતર અમાખમ તઉમાયા હઊવ પરૂવમ ઈદા ખશાયથીય આહ (૪) અવહયા કબુજીયહા બરાતા બરદીય નામ આહ (૫) હમાતા હમપીતા કબુજીયહા (૬) પસાવ કબુજીય અવમ બરદીયમ અવાજ (૭) યથા કબુજીય બરદીયમ અવાજ કારહચા નીચ અઝદા અબવ તય બરદીય અવજત (૮) પસાવ કબુજીય મુદરાયમ અશીચવ (૯) યથા કબજીય મુદરાયમ અશીયવ પસાવ કર અરીક અબંવ (૧૦) પસાવ દરઉગ દહયઉવ વસીય અબવ ઉતા પારસ ઈય ઉતા માદઈય ઉતા અનીયાઉવ દહયા ઉશાવા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પાદશાહ થએઆ પછી મેં આ કીધું (૩) કુરૂશનો બેટો કબુજીય નામનો, અમારા

ખાનદાનનો મારી અગાઊ હીઆ પાદશાહ હતો (૪) કબુ
જીયનો એક ભાઈ બરદીય નામનો હતો (૫) તેના અને ક
બુજીયના માબાપ એક હતાં (૬) પછી કબુજીયએ બરદીને
મારી નાખીઓ (૭) જારે કબુજીયએ બરદીને મારી નાખી
ઓ તારે, લોકોને ખબર નહી હતી કે બરદી મારીઓ ગીઓ
ચ (૮) પછી કબુજીય મીસર ગીઓ (૯) જારે કબુજીય મી
સર ગીઓ હતો તારે, રાજ નઠારૂં થાએઊં (૧૦) તારે જુઠું
દેશમાં ફેલાઈ ગીઊં, બંધે પારસમાં અને મીદીઆમાં અને
બીજા પરાંતોમાં.

કલમ ૧૧ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પ**સાવ** મારતી
ય મગુશ આહ ગઊમાત નામ (૩) હઉવ ઉદપતતા હચા પી
શી**ચા** ઉવાદાયા અરકદરીશનામ કઊફ હચા અવદશ (૪)
વીયખનહય મહ**યા ૧૪** રઉચબીશ થકતા આહ યદીય ઉદપત
તા હઉવ કારહયા અવથા **અ** દુરૂજીય (૫) અદમ બરદીય
અમીય, હય કુરઊશ પુતર, કબુજીય હયા બરાતા (૬) પસાવ
કાર હરૂવ હમ તરીય અબવ (૭) હચા કબુજીયા અકીય અ
વમ **અ**શીયવ, ઉતા પારસ, ઉતા માદ, ઉતા અનીયા દહયા
વ (૮) અશતરમ હઉવ અગર બાયતા (૯) ગરમ પદ હ
ય માહયા **૯** રઉચબીશ થકતા આહ, અવથા ખશતરમ અગ
ર બાયતા (૧૦) પશાવ કબુજીય ઉવા મરશીયુશ અમરીયતા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પછી એક આદમી, મ
ગુશ, ગઊમાત નામનો હતો (૩) તે પીશીયાઊવાદામાંથી ની
કલીઓ, અરક દરીશ નામના પાહાડ, તાંહાથી (૪) વીય
ખન મહીનાના ૧૪ માં રોજે તે ઉઠો થાએઓ, તે રાજ
આગલ આ રીતે જુઠું બોલીઓ (૫) હું બરદીય છેઊં, કુ

રનો દીકરો, કબુજીયનો ભાઇ (૬) પછી સંધું રાજ બલવાએ‍ા
ર થાએઊં (૭) કબુજીયને મેલીને તેની તરફ થાઈ ગીઆં,
બંધે પારસ અને મીદીઆ અને બીજાં પરાંતો (૮) તેણે રા
જ છીનવી લીધું (૯) ગરમપદ મહીનાના નવમાં રોજે તે
ણે રાજ છીનવી લીધું (૧૦) પછી કબુજીયથી ખમાએઊં
નહી તેથી મરણ પાંમીઓ.

કલમ ૧૨ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) અઈત ખશત
રમ તય ગઉમાત હય મગુશ આદીના કબુજીયમ, અઈત ખ
શતરમ હયા પુરૂવીયતા અમાખમ તઉમાયા આહ (૩) પસા
વ ગઉમાત હય મગુશ આદીના કબુજીયમ ઉતા પારસમ, ઉ
તા માદમ, ઉતા અનીયા દહયાવ; હઉવ અયસતા ઉવાઈ પ
સીયમ અકુતા (૩) હઉવ ખશાયથીયા અબવ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જે રાજ ગઉમાત મગુશે
કબુજીય પાસેથી છીનવી લીધું તે રાજ અસલથી અમારા ખા
નદાનનુ હતું (૩) ગઉમાત મગુશે કબુજીય પાશેથી બંધે
પારસ અને મીદીઆ અને તાબેના પરાંતો છીનવી લીધા, પ
છી તેની મરજી માફક કીધું (૪) તે પાદશાહ થાએઓ.

કલમ ૧૩ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) નીય આહ
મરતીય, નીય પારસ, નીય માદ, નીય અમાખમ તઉમાય
કશચીય હય અવમ ગઉમાતમ તય મગુશ ખશતરમ દીતમ
ચખરીય (૩) કારશીમા હચા દરશમ અતરસ (૪) કારમ
વસીઅ અવાજનીયા, હય પરનમ બરદીયમ અદાના, અવ
હય રાદીય કારમ અવાજનીયા (૫) માતય મામ ખશના
સા તીય તય અદમ નીય બરદય અમીય, હય કુરઉશ પુતર
(૬) કશચીય નીય અદરશન અહ્ શ ચીસચીય થસતનીય પ

રીય ગઉમાતમ તયમ માગુમ, યાતા અદમ અરસમ (૭) પ
સાવ અદમ અહુરમઝદામ પતીયાવહય (૮) અહુરમઝદા
મ અઃય અપસતામ અબર (૯) બાગ યાદઈશ માહીયા
૧૦ રઉચબીશ, થકતા આહ, અવથા અદમ હદાકમન ઈબી
શ મરતીય ઈબીનશ અવમ ગઉમાતમ તયમ માગુમ અવા
જનમ, ઉતા તયીશીય ફ્રતમા મરતીયા આહતા (૧૦) સી
કથઉવતીશ નાંમાદીદા, નીસાય નામા દહુથાઉશ માદઈય,
અવદશીમ અવાજનમ (૧૧) ખશતરમ શીમ અદમ આદી
નમ (૧૨) બશના અહુરમઝદાહ અદમ ખશાયથીય અબવમ
(૧૩) અહુરમઝદા ખશતરમ મના ફ્રસબરા.

સાએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) ગઉમાત મગુશનુ તા
જ છીનવી લેનાર કોઈ આદમી નહી હતું, કોઈ પારશી, કો
ઈ મીદ, ઈઆ કોઈ અમારા ખાનદાનમાંનુ (૩) (આખું)
રાજ તેથી બીહતું હતું (૪) અસલ બરદીયને જે ઘણા
લોકો ઓલખતા હતા તેઓને તેણે મારી નીખીઆ, તેણે એ
કારણથી મારી નાખીઆ (૫) (કે) રખેને તેઓ મને પા
રખે કુરનો બેટો બારદીય હું નથી (૬) જાંહાંવેર હું આ
વીઓ તાંહાંવેર ગઉમાત મગુશ વીશે કોઈને બોલવાની હી
મત નહી હતી (૭) તારે મેં હોરમઝદની બંદગી કીધી
(૮) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૯) બગયદીશ મહીનાંનાં
દસમાં રોજે મારા વીશવાસુ શાથે મેં ગઉમાત મગુશ અને
તેના મુખીઅ માનનારાઓને કતલ કીધા (૧૦) મીદીઆ
માંના નીસાય પરગણામાં સીકથઉ વતીશ નામના કીલલા
માં મેં તેને કતલ કીધો (૧૧) મેં તેનું રાજ છીનવી લીધુ
(૧૨) હોરમઝદની મેહરબાનીથી હું પાદશાહ થાએઓ
(૧૩) હોરમઝદે મને રાજ બખશીઉં.

કલમ ૧૪ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) ખશતરમ તય હચા અમાખમ તઊમાયા પરા બરતમ આહ, અવ અદમ પતીપ દમ અકુનવમ (૩) અદમશીમ ગાથવા અવાસતાયમ (૪) યથા પરૂવમ મચીય, અવથા અદમ અકુનવમ (૫) અયદના તયા ગઉમાત હય મગુશ વીયક અદમનીય તરારયમ (૬) કારહયા અબીચરીશ ગઈથામચા માનીયમચા, વીથબીશચા, તયા દીશ ગઉમાત હય મગુશ અદીના (૭) અદમ કારમ ગાથવા અવશતાયમ, પારસમચા, માદમચા, ઉતા અંનીયા દહયાવ (૮) યથા પરૂવમચીય અવથા અદમં તય પરાબર તમ પતીયા બરમ (૯) વરશના અઉરમઝદાહ ઈમા આદમ અકુનવમ (૧૦) અદમ હમત ખશીય યાતા વીથમ તયામ અમાખમ ગાથવા અવાસતાયમ (૧૧) યથા પરૂવમ ચીચ અવથા અદમ હમત ખશીય, વશના અઉરમઝદાહ, યથા ગઉમાત હચ મગુશ વીથમ તયામ અમાખમ નીય પરાબર.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જે રાજ અમારા કુટંબ માંથી લેઈ મુકીઊં હતું તે મે પાછું લીધું (૩) તેની જગોએ મેં તે સથાપીઊં (૪) જેવું તે આગલ હતું તેવું મેં કીધુ (૫) જે બંદગીની જગાઓ ગઉમાત મગુશે ભાંગી નાંખી હતી તે મેં ફરીથી બંધાવી (૬) રાજના પવીતર કાંમો ભણવાનુ અને બંદગી કરવાનુ જે લોકો પાશેથી ગઉમાત મગુશે લેઈ મુકીઊં હતું તે મેં પાછુ આપીઊં (૭) મેં રાજને તેની જગોએ સથાપીઊં, પારશ, મીદીઆ અને બીજા પરાંતોમાં (૮) આગલની માફક જે લેઈ મેલીઊં હતું તે પાછું આપીઊં (૯) હોરમઝદની મેહરબાંનીથી મે (એ) કીધુ (૧૦) મેં એવી ગોઠવણ કીધી કે મારા ખાનદાનને

તેની (અસલ) જગો ઉપર સથાપીઊં (૧૧) જેમ આગલ હતું તેમ મેં ગોઠવીઊં, હોરમઝદની મેહેરબાનીથી કે ગઊ માત મગુશ મારા ખાનદાનની જગો નહી લીએ.

કલમ ૧૫ મી— થાતીય દારયવુશ **ખશાયથીય** (૨) ઈમા તયા અ દમ અકુનવમ, પસાવ યથા ખશાયથીય અબવમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જે મેં કીધું તે આછે, પ છી હું પાદશાહ થાએઓ.

કલમ ૧૬ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) યથા અદમ ગઊમાતમ તયમ મગુમ અવા**જનમ પ**સાવ **૧** મરતીય, અતરીન નામ, ઉપાદરમહયા પુતર, હઉવ ઉદપત**તા** (૩) ઉ**વજઈ**ય કારહયા અવથ અથહ (૪) અદમ ઉ**વજઈ** ય ખશાયથીય અમીય (૫) પ**સાવ ઊવ**જીય હમીતરીયા અબવ(૬)અબીય અવમ અતરીનમ અશીયવ (૭) હઉવ ખ **શાયથીય** અબવ ઉવ જઈય (૮) ઉતા **૧** મરતીય બાબી રૂવીય નદીતાબીર નામ અઈન**ર હચા** પુતર હઉવ ઉદાપત તા (૯) બાબીરઉવ કારમ અવથા અદુરૂજીય (૧૦) અદમ નબુ કુદરચર અમીય, હયા નબુની તહયા પુતર (૧૧) પ સાવ કાર હય બાબીરૂવીય હરૂવ અબીય અવમ નદીત બીર મ અશીયવ (૧૨) બાબીરૂશ હમતરીય અબવ (૧૩) ખશ તરમ તય બાબીરઉવ અગર બાયતા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહચ (૨) જારે મેં ગઊમાત મગુશને કતલ કીધો તારે એક સખશ નાંમે અતરીન ઉપા દરમાંનો દીકરો ઉભો થાએઓ (૩) તેણે સુજીઆનીઆના રાજાને એમ કહેઊં(૪)હું સુજીઆનીઆનો પાદશાહછેઊં(૫) તારે સુજીઆનીઆના લોકો બલવાખોર થાએઆ (૬) તેઓ

આતીનની તરફ થાઈ ગીઆ (૭) તે સુજીઆનીઆનો પાદશાહ થાએઓ (૮) અને એક સખશ બાબીલનની રેહ વાશી નદીતાબીર નાંમનો, અઈનરનો દીકરો ઉભો થાએ ઓ (૯) બાબીલનના રાજને તેણે આવી રીતે જુઠું કહે ઊં (૧૦) હું નબો કોદરોચર, નબોનીતનો દીકરો છેઊં (૧૧) પછી બાબેલનનુ આખુ રાજ નદી તાબીરની તરફ થા ઈ ગીઊં (૧૨) બાબીલન બલવાખોર થાએઊં (૧૩) તેણે બાબીલનનુ રાજ છીનવી લીધું.

કલમ ૧૭ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ અ દમ ફ્રરઈશયમ ઉવજમ (૩) હઉવ અતરીન બ**શત** આ નયંતા અ**બીચ મા**મ (૪) અદમ શીમ અવાજનમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તારે હું શુજીઆના ગી ઓ (૩) અતરીનને બંધવો કરી મારી આગલ લાવીઆ (૪) મેં તેને કતલ કીધો.

કલમ ૧૮ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ **અદ** મ **બા**બીરૂમ અશીયવમ અબીચ અવમ નદીતબીરમ, હય નબુકુદરચર અગઉ **બતા** (૩) કારહય નદીતાબીર હયા તીગરામ અદારય (૪) અવદા અઈશતતા, ઉતા અબીશ ના વીયા આહ (૫) પસાવ અદમ કારમ મા...... કાઉવ અ વાકનમ (૬) અનીયમ દશ બારીમ અકુનવમ (૭) અની હયા અરસમ.... આન યામ (૮) અઉરમઝદામ અઈય ઉપ **સતામ** અબર (૯) વશના અઉરમઝદાહ તીગરામ વી ચતરયામ (૧૦) અવદા કારમ તયમ નદીતાબીર હયા અદ મ અજનમ વસીય (૧૧) અતરીયાતીય હય માહ**ચા** **રૂ૬** રઉચબીશ થકતા આહ અવથા હમરનમ અકુમા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તારપછી હું બાબીલન ગીઓ નદીતાબીર જે નવો ક્રોદરો ચર કેહવાતો હતો તેની શાંમણે (૩) નદીતાબીરના માણશોએ તાઈગરીસ નદી હાતમા રાખી હતી (૪) તાહાં તેઓએ છાવણી કીધી હતી, તેઓ પાશે મછવા હતા (૫) તાંહા હું મારા માણશોને તરાપા ઉપર લેઈ ગીઓ (૬) મે દુશમનને મુશકેલીમાં નાખીઓ (૭) દુશમન ઉપર (હું) ચહડી ગીઓ (૮) હોરમઝદે મદદ કીધી (૯) હોરમઝદની મેહરબાનીથી મેં તાઈગરીસ (નદી) પાર કીધી (૧૦) તાંહાં મેં પેલા નદીતાબીરના લશકરના ઘણાએકને કતલ કીધા (૧૧) અતરીયાતના મહીનાના ૨૬ મે રોજે અમોએ એ લડાઈ કીધી હતી.

કલમ ૧૯ મી— (૧) થાતીય દાર**યવુશ** ખશાયથીય (૨) પસાવ અ**દ**મ બાબીરમ અશીય**વમ** (૩) અ**થી**ય બાબીરૂમ યથા ......આયમ, ઝાઝાન નાંમ વરદનમ અનુવ ઉફ્રાત ઉવા, અવદા, **હઊવ નદીતા**બીરા, હય નબુ કુદરચર અગઉબતા, અઈશ હદા કારા પતીશ **મા**મ, **હમર**નમ ચરતનીય (૪) પસાવ હમારનમ અકુમા (૫) અઉરમઝદામઈય ઉપસતામ અબર (૬) **વશના અઊર**મઝદાહ કારમ તયમ નદીતાબીર હયા અદમ અજનમ વસીય (૭) અનીય આપીયા હ. આ, (૮) આપીશીમ પરાબર (૯) અનામક હય માહયા **૨** રઉચબીશ થકતા આહ અ**વથા હુમ**

ર નમ અકુમા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તારપછી હું બાબીલન ગીઓ (૩) જારે હું બાબીલન આગલ ફરાત નદીના (કાંઠાં) ઉપર ઝાઝાન નામના શેહર જાઈ પુગીઓ તારે તાં

હા નદીતાબીર જેને નબો કોદરોચર કેહતા હતા તે લડાઈ કરવા મારી સામણે આવી પુગો (૪) તારે અમો લડીઆ (૫) હોરમઝદે મારી મદદ કીધી (૬) હોરમઝદની મેહેર બાથી મેં પેલાં નદીતાબીરનાં ઘણાએક લશકરને કતલ કીધું (૭) દુશમનોને પાંણીમાં હાંકી કાહાડીઆ (૮) પાંણીમાં તેઓ મરણ પામીઆ (૯) અનામક મહીનાના બીજા રોજે અમોએ આ લડાઈ કીધી.

હા ર બી જી.

એ હાર અથવા કાલમમાં ૯૫ લીટીછે.

કલમ ૧ લી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) **પસાવ ન** **દી**તાબીર હદા કમનઇબીશ અસબાર ઈબીશ અ**બીય** **બાબી**રૂમ અશીયવ (૩) પસાવ અદમ બાબીરૂમ અશી **યવમ.** (૪) .....આહ ઉતા બાબીરૂમ અગર બાયમ, ઉતા અવમ નદીતાબી**રમ અગર બાયમ** (૫) પસાવ અવમ નદીતાબીરમ અદમ બાબી રઉવ અવાજનમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પછી નદીતાબીર વીશવાસુ સવારો સાથે બાબીલન નાહાઠો (૩) પછી હુ બાબીલન ગીઓ (૪) **હોરમઝદની મેહરબાનીથી** મેં બાબીલન લીધું અને નદીતાબીરને પકડીઓ (૫) પછી મેં નદીતાબીરને બાબીલનમાં કતલ કીધો.

કલમ ૨ જી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) યાતા અદમ

બાબીરઉવ આહમ **ઈમ્રા દહયાવ તચા** હયામ હમી તરીયા અબવ: પારસા, ઉવજ, માદ, અથુરા, **અરમીન પરથવ,** મરગુશ, થતગુશ, સક.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જારે હું બાબીલન હતો તારે આ દેશોએ મારી શામણે બલવો કીધો: પારશ, સુજી આનીઆ, મીદીઆ, આસરીઆ, અરમીનીઆ, પારથીઆ, મારગીઆના, સાતાગીદીઆ અને સાકીઆ.

કલમ ૩ જી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખસાયથીય (૨) **૧ મરતીય** મરતય નામ ચીચી ખરઈશ પુતર કુગનકા નાંમ વરદ **ન મ પારસીય,** અવદા અદારય (૩) હઉવ ઉદપતતા (૪) ઉવજઈય કારહયા અવથા અથહ (૫) અદમ ઈમનીશ અમી ય, ઉવજઈય ખશાયથીય.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) એક આદમી નામે મર તય ચીચી ખરઈશનો બેટો પારસમાં કુગનક સેહરમાં રેહ તો હતો (૩) તે ઉભો થાએઓ (૪) તેણે સુજીઆનાનાં રા જને એમ કહેઉં (૫) હું ઈમનીશ, સુજીઆનાનાનો પાદશા હ છેઉં.

કલમ. ૪ થી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાય**થીય** (૨) અદકીય અદ મ અશનીય આહમ અબીય ઉવજમ (૩) પસાવ . હયામા ...... ઊવજીયા અવમ મરતીયમ અગરબાયા (૪) હય શ મ મથીશત આહ ...... ન.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) હું સુજીઆના તરફ થો ડો જતો હતો (૩)તારે સુજીઆના લોકોએ મારેથી બીહીને મરતયને પકડીએ! (૪) તેને તેઓના સરદારે મારી નાખીઓ.

કલમ ૫ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય(૨) ૧ મરતીય ફ્રરવ

રતીશ નામ, માદ, હઉવ ઉદ પતતા (૩) માદઈય કારહયા અવથા અથહ (૪) **અદમ ખશથરીચત અ મીય** ઉવખશતર હયા તઊમાચા (૫) પસાવ કારમાદ હય **વીથાપતીચ** આહ, હચામ હમી તરીય અબવ (૬) અ બીય અવમ ફ્રરવરતીમ અશીયવ (૭) **હઊવ ખશાચ થીચ અ**બવ માદઈય.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) એક આદમી નામે ફ્રરવ રતીશ, મીદ, ઉભો થાએઓ (૩) મીદીઆના રાજને તેણે એમ કહેઊં (૪) હું ખશથરીત, ઉવખતરશના ખાનદાનનો છેઊં (૫) તારે મીદનુ લશકર જે ઘર હતું તેઓએ મારી સાંમણે બલવો કીધો (૬) તેઓ ફ્રરવરતીશ તરફ થાઈ ગી આ (૭) તે મીદીઆનો પાદશાહ થાએઓ.

કલમ ૬ ઠી— (૧) થાતીય દારયત્રુશ ખશાયથીય (૨) કા**રપારસઊ તા માદ** હય ઉપા મામ આહ, હઉ વકમનમ આહ. (૩) પસાવ અદમ કાર**મ** ફ્રઈશ થમ (૪) વી**દરન** નામ પારસ, મના બદક અવમ શામ મથીશતમ અકુનવમ. (૫) **અવથા શામ અથહમ—** (૬) પરીતા અવમ કારમ તયમ માદમ જતા, હય મના **નીચ ગઊબતીચ** (૭) **પસાવ** હઉવ વીદરન હદા કારા અશીયવ (૮) યથા માદમ પરારશ, મા .... **નામ**, વરદનમ મદઈય, અવદા હમરનમ અકુન ઉશ **હદા** મા**દઈઓશ** (૯) **હચ** માદઈશુવા મથીશત આ હ, હઉવ અદકીય નીય..... દા..... (૧૦) અઉરમઝદા મઈય ઉપસતામ અબર: (૧૧) વશન અઉરમઝદાહ કારહય વીદરનહયા અવમ કારમ તયમ હમીતરીયમ અજ વસીય (૧૨) અના મકહય મા**હયા** ૬ .રઉચબીશ, થકતા

આહુ અવથાશામ હુમરનમ કરતમ (૧૩) પસાવ **હુઊવ કાર** હચ મના કપદ નામા, દહ્યાઉશ માદઈચ, અવદા મામ **અમાનચ, ચાતા** અદમ અરસમ માદમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પારસી અને મીદનું લશકર જે મારી શાથે હતું, તે મારૂં વીસવાસું હતું (૩) તારે મેં લશકર મોકલીઊં (૪) વીદરન નામનો પારસી, મારી (રઈઅત સાથે બંધાએલો, તેને મેં તેઓનો સરદાર ઠેડવીઓ. (૫) તેઓને મેં એમ કહેઊં (૬) જાઓ, મારો મીદના રાજને જે મારૂં કેહવાતું નહી હોએ. (૭) તારે તે વીદરને તેના લશકર સાથે કુચ કીધી. (૮) જારે તે મોદીઆ જાઇ પુગો તારે મારસ નામના શેહર (આગલ) મીદ લોકો સાથે લડાઈ કીધી (૯) મીદનો જે સરદાર હતો તેનાથી બરોબર ઉતરાઈ શકાએઊં નહી ? (૧૦) હોરમઝદે મને મદદ કીધી: (૧૧) હોરમઝદની મેહરબાંનીથી વીદરનના લશકરે બલવાખોરના લશકરને તદન હરાવીઊં (૧૨) અનામક મહીનાને ૬ ઠે દાહાડે તેઓ આ લડાઈ લડીઆ હતા (૧૩) તાર પછી મારૂં લશકર મીદીઆના કપદ પરાંતમાં ખોટી રહેઊં જાંહાવેર હું આવીઓ તાંહાવેર.

કલમ ૭ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) **પસાવ દાદરશીશ** નામ અરમીનીય, મના બદક, અવમ અદમ ફ્રાઈશયમ અરનીનમ (૩) **અવથા શીચ અથહમ** (૪) પરીદીય, કારહચ હમી તરીય, મના નીય ગઉબતીય, અવમ જદીય. (૫) **પસાવ** દાદરશીશ અશીચવ (૬) યથા અરમીનમ પરારસ, પસાવ હમી તરીયા હગમતા પરઈતા પતીશ દાદરશીમ, હમરનમ ચરીતનીય (૭) .... નામ, અવહનમ

અરમનીયીય, અવદા હુમરનમ અકુનવ (૮) અઉરમઝદામ ઈચ ઉપસતામ અબર (૯) વરશના અઉરમઝદાહ, કાર હ ય મના અવમ કારમ તયમ હમીતરીયમ અજ વસીય (૧૦) થુરવા હરહય માહયા ૮ રઉચબીશ, થકતા આહ અવથાશામ હુમરનમ કરતમ.

આએતી— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તારે દાદરશીશ નામનો એક અરમાની, મારી એક રઈઅતને અરમીનીઆ મોકલીઓ. (૩) મેં તેને એમ કહેઉં (૪) જા આગલ જે બલવાખોર રાજ મને કબુલ નહી રાખે તેને માર(૫) જારે તે અરમીની આ પુગો તારે બલવાખોરો એકઠા થાઈને દાદરશીશની શામ ણે લડવા પાછા આવીઆ (૭) ઝેઓઝા નામના અરમી નીઆના ગામડાં (આગલ) તેઓએ લડાઈ કીધી. (૮) હો રમઝદે મને મદદ કીધી (૯) હોરમઝદની મેહરબાનીથી મા રા લશકરે બલવાખોર લશકરને તદન હરાવીઉં (૧૦) થુર વાહર મહીનાંનાં આઠમાં રોજે તેઓએ આ લડાઈ કીધી હતી.

કલમ ૮ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પંતી ય દુવીતીયમ હમીતરીયા હગમતા પરઈતા પતીશ દાદર શીશ હમરનમ ચરતનીય (૩) તીગરા નામા દીદા અરમ ની યઈય અવદામ હમરન અકુનવ (૪) અઉરમઝ દામઈય ઉપસતામ અબર (૫) વશના અઉરમઝદા હ કાર હય મના અવમ કારમ તયમ હમીતરયમ અજ વ શીય (૬) થુરવાહરય માહયા ૧૮ રઉચબીશ, થકતાઆ હ અવથાશામ હમરનમ કરતમ.

આએતી— (૧) આદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) બીજી વખતે બલવાખો રો એકઠા થાઈને દાદરશીશની શામને લડવા આવીઆ.

(૩) અરમીનીઆના કીલલા તીગરા, તાંહાં તેઓએ લડાઈ કીધી; (૪) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૫) હોરમઝદ ની મેહેરબાનીથી મારા લશકરે બલવાખોરોના લશકરને તદન હરાવીઊં (૬) થુરવાહર મહીનાંનાં અઢારમાં રોજે તેઓએ આ લડાઈ કીધી.

કલમ ૯ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પતીય તરીતીય મ હમીતરયા પરઈતા પતીશ દાદરશીમ હમરનમ ચરત નીય (૩) ઉહુયામ નામ દીદા અરમનીયઈય, અવદા હમરનમ અકુનવ (૪) અઉરમઝદા મઈય ઊપસતામ અબર (૫) વશના અઉરમઝદાહ કારહય મના અવમ કારમ તયમ હમીતરયામ અજવસીય (૬) થઈગરચઈશ માહયા ૯ રઉચબીશ, થકતા આહ અવથાશામ હમરનમ કરતમ (૭) પસાવ દાદરશીશ ચીતામામ અમાનય અ.... ચાતા અદમ અરસમ માદમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તરીજી વખત બલવાખોરો એકઠા થઈને દાદરશીશની સામણે લડવા આવીઆ (૩) અરમીનીઆના કીલલા નામે ઉહયામ, તાંહાં તેઓએ લડાઈ કીધી (૪) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૫) હોરઝદની મેહેરબાનીથી મારા લશકરે બલવાખોરાના લશકરને તદન હરાવીઉ (૬) થઈગરચઈશ મહીનાના નવમે રોજે તેઓએ આ લડાઈ કીધી. (૭) પછી તાંહા દાદરશીશ ખોટી રહેઓ જાંહાવેર હું મીદીઆ પુગો તાંહાવેર.

કલમ ૧૦ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ વુમીસા નામ પારસા, મના બદક, અવમ અદમ ફરાઈશયમ અરમેનમ (૩) અવથાશીય અથહમ (૪) પરીદીય કા

ર હ્ય હુમીતરીય મનાનીય ગઉ બતીય, **અવમ બ્દીચ.** (૫) **પસા**વ વમીસ અશીયવ (૬) યથા અરમીનમ પરાર સ, પસાવ **હુમીતરીચ** હગમતા પરઈતા પતીશ વમીસમ હમરનમ ચરતનીય (૭) ..... **નામા દહ**યાઉશ અથુરા યા, અવદા હમરનમ અકુનવ (૮) અઉર**મઝદામીચ ઊ પસતામ** અબર (૯) વશના અઉરમઝદાહ કારહયમના અ વમ **કારમ તચમ હમી** તરીયમ અજવસીય. (૧૦)અના મકહ્ય માહયા **૧૫** રઉચબીશ, **થકતાઆહ અવથાશા**મ હમરનમ કરતમ.

માએની—(૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પછી(એક આદમી) નામે વુમીસ, પારસી, મારી રઇઅત, તેને મેં અરમીનીઆ મોકલી ઓ (૩) એમ મેં તેને કહેઉ (૪) જા, આગલ, જે બલવા ખોર રાજ મને કબુલ નહી રાખતુ હોએ તેને માર (૫) પછી વુમીસ આગલ ચાલીઓ (૬) જારે તે અરમીનીઆ પુગો તારે બલવાખોરો એકઠા થાએઆ હતા તે વુમીસની સામણે લડાઈ કરવા આવીઆ (૭) આસીરીઆના એક પરાંત નાંમે આચીદુસ તાંહાં તેઓએ લડાઈ કીધી (૮) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૯) હોરમઝદની મેહરબાનીથી મારા લશકરે બલવાખોરાઓના લશકરને તદન હરાવીઊં (૧૦) અનામક મહીનાના પંદરમાં રોજે આ લડાઈ તેઓએ કીધી હતી.

કલમ ૧૧ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ **ખશાયથીચ** (૨) **પતીચ** દુવીતીયમ હમીતરીયા હગમતા પરઈતા **પતી વુમીસમ હમરનમ** ચરતનીય (૩) અઉતીયાર નામા, દહયાઉસ અરમીન**ઈય, અવદા હમરનમ** અકુનવ (૪) અઉરમઝદા

મીય ઉપસતામ અબર (૫) **વશના અહોરમઝદાહુ** કાર હય મના અવમ કારમ તયમ હમીતરીયમ **અજવશીચ** (૬) થુરવાહર હય માહયા...ઈયમનમ પતીય અવથાશામ **હમરનમ કરતમ** (૭) પસાવ વુમીસ ચીતાં મામ અમાનય અરમીન ઈય, યાતા અદમ અરસમ માદમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) બીજી વખતે બલવાખોરો એકઠા થાઈને વુમીસની સામણે લડાઈ કરવા આવીઆ (૩) અરમીનીઆમાના ઉતીઆકા નામે પરગણું, તાંહા તેઓએ લડાઈ કીધી (૪) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૫) હોરમઝદની મેહરબાનીથી મારા લશકરે બલવાખોરાના લશકરને તદન હરાવીઉં (૬) થુરવાહરના મહીનામાં, જશન(?) ને દાહાડે લડાઈ તેઓએ આ કીધી (૭) પછી વુમીસ અરમીનીઆમાં મારે શારૂ ખોટી થાએઓ જાંહાવેર હું મીદીઆ પુગો.

કલમ ૧૨ મો— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ **અદમ** નીજાયમ હચા બાબીરઉશ (૩) અશીયવમ માદમ (૪) યથા મા**દમ પરારસમ,** કુદરૂશ નામ, વરદનમ માદઈય, અવદાહુઉવ ફ્રવ**રતીશ,** હયા **માદ** ઈય ખશાયથીય અગઉબતા, **અઈશ હદા** કારાપતીશ નામ **હમરનમ ચરંત**નઈય (૫) પસાવ હમરનમ અકુમા (૬) **અહોરમઝ**દામ ઈય ઉપસતામ **અબર** (૭) **વશના** અહરમઝદાહુ કારમ તયમ ફ્રવર તઈશ અદમ અજનમ વસીય (૮) અદુકનઈશ માહયા ૨૬ રઉચબીશ, થકતા આહ, અવથા હમરનમ અકુ**મા.**

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પછી હું બાબેલનમાંથી

બાહેર ગીઓ (૩) હું મીદીઆ ગીઓ (૪) જારે હું મીદીઆ પુગો (તારે) મીદીઆનુ સેહર નામે કુદરૂસીઆ, તાંહા પેલો ફ્રવરતીશ જે મીદીઆનો પાદશાહ કેહવાતો હતો, લશકર શાથે, મારી સામણે આવીઓ, લડાઈ કરવાને (૫) પછી અમોએ લડાઈ કીધી (૬) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૭) હોરમઝદની મેહેરબાનીથી મે ફ્રવરતીશના લશકરને તદન હરાવીઊં (૮) અદુકનઈશ મહીનાંના ૨૬ મા રોજે, અમોએ આ લડાઈ કીધી હતી.

કલમ ૧૩ મી— (૧) **થા**તીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ **હુ ઊવ** ફ્રવરતીશ હદાક **મનઈબીશ અસબાર** અઇબીશ અમુથ, રગાનામા દહયાઉશ **મા**દઈય, અવદા **અશીચવ** (૩) **પસાવ** અદમ કારમ ફ્રાઈ**શાચમ**, તયીપતીય ફ્રવતીશ અગરબતા અનયતા અબીય મામ (૪) અદમ**શીચ ઊતા** ના હમ ઉતા ગઉશા ઉ**તા** .... આરમ ફ્રાજનમ, ઉતાશીય ....: મ અવંજમ (૫) દુવર યામ**ઈચ** બસત અદારીય; (૬) હરૂવશીમ કાર અવ**ઈનાં** (૭) પસાવ અદ હગમ તાનઈય અઝમયાપતીય અકુનવમ (૮) ઉ**તા મરતી ચા** તયીશીય ફ્રતમા **અનુશીયા** અહતા અવઈય હગમતા **નઈચ અતર** દીદામ ફ્રાહજમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પછી ફ્રવરતીશ પોતાના વીસવાસુ સવારો શાથે, તાંહાંથી મીદીઆનું પરાંત નામે રાહાગ્યસ (રેએ) નાહાસી ગીઓ (૩) તારે મેં એક લશકર મોકલીઊં, જે ફ્રવરતીશને પકડીને મારી આગલ લાવીઆ (૪) મેં તેનું નાક અને કાન અને જબાં કાપી નાખીઆં અને બંધવો કરી લેઈ ગીઓ, (૫) તેમે મારા બારણા આ

ગલ બાંધી રાખીઓ (૬) સંધા રાજે તેહને જોએઓ (૭) પછી મેં તેને અગબતાના (મીદીઆનુ પાએતખત) માં સુલીએ ચહડાવીઓ (૮) અને જે આદમી તેના મુખીઅ હતા તેઓને અગબતાનાના કીલલામાં કતલ કીધા.

કલમ ૧૪ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) **૧ મરતીય** ચીતરતખમ નામ, **અસગરતીચ,** હુઉવમઈય હમતરીય અબવ. (૩) કારહ**ચા અ**વંથા અથહ (૪) અદમ **ખશાચથીય** અમીય **અસગ**રતઈયા, ઉવખશ**તરહુચા**ત ઉમાયા (૫) પસાવ અદમ કારમ પા**રસા** ઉતા માદમ **ફરઈ**શયમ (૬) તખમસપાદ નામ, માદ, મના **બદક, અવ**મશામ મથી**શત**મ અકુનવમ (૭) **અવથા** શીમ અથહમ (૮) પરીતા, કારમ તયમ **હમી**તરીયમ હયમના **ની**ય ગઉબાતીય, અવમંજતા. (૯)પસાવ તખ**મસ** પાદ હદાકરા **અશી**યવ. (૧૦) હમરનમ અકુનઉશ હદા ચીતર **ત**ખમા (૧૧) અઉરમઝ**દામ ઈચ** ઉપસતામ અબર (૧૨) વશન અઉરમઝદાહ કા**ર** હય મના અવમ કાર**મ** તયમ હમીતરીયમ અજ, ઉતા ચીતર તખમમ અગરબાય, **ઊતા** આનય અબીય મામ (૧૩) **પસા** વશીય અદમ ઉતા નાહમ ઉતા ગઉશા ફ્રરાજનમ, ઉતાશઈય .... શમ અવજમ-(૧૪) હુવરયામઈય બસત અદારીય (૧૫) હરુવશીમ કાર અ**વઈન** (૧૬)**પસા**વ શીમ અરબીરાયા ઉઝમયા પતીય અકુ નવમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) એક માણસ, ચીતર તખમ નામનો, સગરતીઆનો રેહવાસી, તેણે મારી સામણે બલવો કીધો (૩) તેણે રાજને એમ કહેઉં (૪) હું સગરતીઆનો પાદશાહ છેઊં, ઉવ ખશતરના ખાનદાનનો (૫) તારે

મેં એક લશકર પારસી અને મીદોનુ સામણે મોકલીઊં (૬) એક આદમી નામે તખમસપાદ, એક મીદ, મારી રઈઅત, તેને મેં સરદાર બનાવીઓ (૭) એમ મેં તેને કહેઊં (૮) જા સામણે, માર બલવાખોર રાજને જે મને કબુલ નથી રાખતુ તેને (૯) પછી તખમસપાદ પોતાના લશકર સાથે આગલ ચાલીઓ (૧૦) તેને ચીતર તખમ સાથે લડાઈ કીધી(૧૧)હોરમઝદે મને મદદ કીધી(૧૨)હોરમઝદની મેહરબાનીથી મારા લશકરે બલવાખોરા લશકરને હરાવીઊં અને ચીતર તખમને પકડીને મારી આગલ લાવીઆ (૧૩) તારે મેં તેનુ નાક અને કાન કાપીને આગલ ચલાવીઓ (૧૪) તેને મારા બારણા આગલ બાંધીઓ (૧૫) સંધા રાજે તેને જોએઓ (૧૬) પછી મેં તેને અરબીલા આગલ સુલીએ ચહડાવીઓ.

કલમ ૧૫ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) ઈઆ તય મના કરતમ **માહ્ઈચ.**

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ(૨) આ છે જે મેં મીદીઆમાં કીધું.

કલમ ૧૬ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ **ખશાયથીય** (૨) પરથવ ઉતા વરકાન .... વા (૩) ....., ફ્રવરતઈશ અગઉબતા; (૪) વીશતાસપ, મના પીતા હ...... કાર અવહર .... આતર (૫) પસાવ વીશતાસપ અબ ...... અનુશીયા.... ... આય (૬) વીશપઉઝતીશ નામ, વરદનમ **પરથવઈચ,** **અરદા** હમરનમ અકુનવ (૭) **અઉરમઝદામઈચ ઊપસતામ અબર** (૮) **વશના અઉરમઝદાહ વીશતાસપ અવમ કારમ તયમ હમીતરીયમ અ**

જ વસીચ (૯) વીચખનહચા માહચા ૨૨ રઉચ બીશ, થકતાઆહ અવથાશામ હમરનમ કરતમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પારથીઆ અને હીરકે નીઆએ મારી સામણે બલવો કીધો (૩) તેઓ ફ્રવરતીશ તરફ થાએઆ (૪) વીશતાસપ મારો બાપ .... (૫) પછી વીશતાસપ પોતાના હાત તલેના લશકર સાથે આગલ ચાલીઓ (૬) એક જગો નામે વીશપઉઝતીશ પારથીઆના એક સેહેર તાંહા તેણે લડાઈ કીધી. (૭) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૮) હોરમઝદની મેહેરબાનીથી વીશતાસપે બલવાખોર લશકરને તદન હરાવીઉં (૯) વીયખન મહીનાના બાવીસમાં રોજે, તારે એ લડાઈ તેઓએ કીધી હતી.

હા ર ત રી જ.

એ હાર અથવા કાલમમાં ૮૮ લીટીછે.

કલમ ૧ લી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ અદમ કારમ પારસમ ફ્રાઈશયમ અબીય વીશતાસપમ હચા૦ રગાયા. (૩) યથા હઉવ કાર પરારસ અબીય વીશતાસપમ, પસાવ વીશતાસપ અયસતા અવમ કારમ અશીયવ. (૪) પતી ગરબના નામ, વરદનમ પરથવઈય, અવદા હમરનમ અકુનઉશ હદા હમીતરીયઈબીશ (૫) અઉરમઝદામ ઈય ઉપસતામ અબર (૬) વશના અઉરમઝદાહ વીશતાસપ અવમ કારમ તીયમ હમીતરયમ અજ વસીય (૭) ગરમ પદ હય માહયા ૧ રઉચ, થકતા આહ અવથા શામ હમરનમ કરતમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તારે મેં પારસીઓનુ લશકર રાહાજીસ (રેએ) થી વીશતાસપ ઉપર મોકલીઊં (૩) જારે લશકર વીશતાસપ આગલ જાઈ પુગું તારે તે લશકર સાથે આગલ ચાલીઓ (૪) પારથીઆમાંના પતીગરબના નામનાં શેહર આગલ બલવાખોરો શાથે લડાઈ કીધી (૫) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૬) હોરમઝદની મેહરબાનીથી વીશતાસપે બલવાખોર લશકરને તદન હરાવીઊં (૭) ગરમ પદ મહીનાના પેહલા રોજે, તારે એ લડાઈ તેઓએ કીધી હતી.

કલમ ૨ જી—થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ દહયાઉશમના અબવ. (૩) ઈમ તય મના કરતમ પરથ વઈય.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તારે પરાંતો મારા થાએ આં (તાબે) (૩) આ છે જે મેં પારથીઆમાં કીધું.

કલમ ૩ જી—(૧) થાતીચ દારયવુશ ખશાયથીય (૨) મરગુશ નામ, દહયાઉશ હઉવમઈય હશીતીયા અબવ (૩) ૧ મરતીય, ફ્રાદ નામ, મારગવ, અવમ મથીશતમ અકુનવતા (૪) પસાવ અદમ ફ્રાઈશયમ દાદરશીશ નામ, પારસ, મના બદક, બાખતરીયા ખશતરપાવા અબીય અવમ (૫) અવથાશીય અથહમ(૬) પરીદીય, અવમ કારમ જદીય, હય મના નીય ગઉબતીય (૭) પસાવ દાદરશીશ હદા કારા અશીયવ (૮) હમરનમ અકુનઉશ હદા માર ગય ઈબીશ (૯) અઉરમઝદામઈય ઉપસતામ અબર (૧૦) વશના અઉરમઝદાહ કારહયમના અવમ કારમ તયમ હમીતરીયમ અજ વસીય (૧૧) અતરીયા દીયહ માહ્યા ૨૩ રઉચબીશ, થકતા આહ, અવથ્રા શામ હમરનમ કરતમ.

આએની—(૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) મારગીઆ નામનુ પરાંત

તેણે મારી સામણે બલવો કીધો (૩) એક માણશ, નામે ફ્રવરતીશ, મારગીઆના રેહવાસી, તેને તેઓએ સરદાર કીધો. (૪) તારે તેની સામણે દાદારશીશ મારી રઈઅત અને બાકતરીઆના હાકમને મોકલીઓ (૫) મેં તેને એમ કેહેઉ (૬) જા આગલ, (અને) જે લોક મને કબુલ નથી રાખતા તેઓને માર (૭) પછી દાદરશીશ પોતાના લશકર સાથે આગલ ચાલીઓ (૮) મારગીઆના રેહવાસીઓ સાથે તેણે લડાઈ કીધી (૯) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૧૦) હોરમઝદની મેહેરબાનીથી મારા લશકરે બલવાખોર લશકરને તદન હરાવીઉ (૧૧) અતરીયાદીય મહીનાંનાં ૨૩ મા રોજે, તારે, તેઓએ આ લડાઈ કીધી હતી.

કલમ ૪ થી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ દહયાઉશ મના અબવ (૩) ઈમ તય મના કરતમ બાખતરીયા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પછી (એ) પરાંત મારૂં થાએઊં (૩) આછે જે મેં કીધું બાકતરીઆમાં.

કલમ ૫ મી—(૧)થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય(૨) ૧ મરતીય, વહયઝદાત નામ, તારવા નામ વરદનમ, યુતીયા નામા દહ્યા ઉશ પારસઈય, અવદા અદારય (૩) હઉવ દુવીતીયમ ઉદપતતા (૪) પારસઈય કારહયા અવથા અથહ (૫) અદમ બરદીય અમીય, હયકુરઉશ પુતર (૬) પસાવ કાર પારસ, હય વીથા પતીય હચા યદાયા ફ્રરતરત, હઉવ હચામ હમીતરીય અબવ (૭) અબીય અવમ વહયઝદાતમ અશીયવ (૮) હઉવ ખશાયથીય અબવ પારસઈય.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) એક માણસ નામે વહયઝદાત, પારસના પરગણામાં, તારવા સેહરમાં યુતીઆ નાંમ

ની (જગો) માં રેહતો હતો (૩) તે બીજી વખત ઉભો થા એઓ (૪) પારસના રાજાને તેણે એમ કહેઉં (૫) હું બ રદીછેઉં, કુરનો છોકરો (૬) તારે પારસના લોકો જેઓ ઘ ર હતા, (અને) મારેથી દુર હતા તેઓએ મારી સામણે બ લવો કીધો (૭) તેઓ વહયઝદાતની તરફ થાઈ ગીઆ(૮) તે પારસનો પાદશાહ થાએઓ.

કલમ ૬ ઠી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ અદમ કારમ પારસમ ઉતા માદમ ફ્રરાઈશયમ હયઉપામામ આહ. (૩) અરતવરદીય નામ, પારસ, મના બદક, અવમશામ મ થીશતમ અકુનવમ (૪) હય અનીય કાર પારસ પસામના અશીયવ માદમ (૫) પસાવ અરતવરદીય હદા કારા અશીયવ પારસમ. (૬) યથા પારસમ પરારસ, રખાનામ, વરદનમ, પારસઈય, અવદા હઉવ વહયઝદાત હય બરદીય અગઉબતા, અઈશ હદા કારા પતીસ અરતવરદીયમ હમરનમ ચરતનીય. (૭) પસાવ હમરનમ અકુ નવ. (૮) અઉરમઝદામીય ઉપસતામ અબર (૯) વશના અઉરમઝદાહ કાર હય મના અવમ કારમ તયમ વહયઝદાતહય અજવસીય(૧૦) થુર વાહર હય માહયા ૧૨ રઉચબીશ, થકતા આહ અવથા શામ હમરનમ કરતમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તારે મેં પારસી અને મીદાનુ લશકર જે મારી સાથે હતું તેને આગલ મોકલીઉં (૩) (એક આદમી) નામે અરતવરદીય, એક પારસી મારી રઈઅત, તેને મે તેઓનો સરદાર કીધો (૪) બીજું પારસીઓનુ લશકર મારી સાથે મીદીઆ આવીઉં. (૫) પછી અરતવરદીય પોતાના લશકર સાથે પારસ ગીઓ (૬) જારે તે

પારસ પુગા તારે પારસના રખા શેહર આગલ, વહયઝદાત જે બરદી કેહવાતો હતો તે અરતવરદીય સાથે લડાઈ કર વા આવીઓ (૭) તારે તાંહાં તેઓ લડીઆ (૮) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૯) હોરમઝદની મેહરબાંનીથી મારા લશ કરે વહયઝદાતના લશકરને તદન હરાવીઊં (૧૦) થુરવાહર મહીનાના ૧૨ માં રોજે, તારે આ લડાઈ તેઓએ કીધી હતી.

કલમ ૭ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ હઉવ વ હયઝદાત હદા કમનઈબીશ અસબાર ઈબીશ અમુથ અશીય વ પીશીયાઉવાદામ (૩) હચા અવદશ કારમ અયસતા હયા પરમ અઈશપતીશ અરતવરદીયમ, હમરનમ ચરતનીય (૪) પરગ નામ કઉફ અવદા હમરનમ અકુનવ (૫) અઉરમઝ દામીય ઉપસતામ અબર (૬) વશના અઉરમઝદાહ કારહય મના અવમ કારમ તયમ વહયઝદાત હય અજ વસીય (૭) ગરમ પદ હય માહયા ૬ રઉચબીશ, થકતા આહ અવથાશામ હમરનમ કરનમ (૮) ઉતા અવમ વહયઝદાતમ અગરબાય, ઉતા મરતીયા તયીશીય ફ્રરતમા અનુશીયા આહત અગર બાય.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પછી પેલો વહયઝદાત પોતાના વીસવાસુ સવારો સાથે પીસીઆચાદા તરફ તાંહાં થી નાહાઠો (૩) તે જગોથી પાછો લશકર લેઈને અરતવરદી ય સાથે લડાઈ કરવા આવીઓ (૪) પરગા નામના પાહાડ આગલ તેઓએ લડાઈ કીધી (૫) હોરમઝદે મારી મદદ કીધી (૬) હોરમઝદની મેહરબાનીથી મારા લશકરે વહયઝ દાતના લશકરને તદન હરાવીઊં (૭) ગરમપદ મહીનાના ૬ ઠા રોજે તેઓએ આ લડાઈ કીધી હતી. (૮) તેઓએ વહ ઝદાત તથા તેના મુખીઅ આદમીઓને પકડીઆં.

કલમ ૮ મી— (૧) થાતીઅ દારવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ અદમ અ
વમ વહયઝદાતમ ઉતા મરતીયા તયીશીય ફ્રરતમા અનુશીયા
આહત, ઉવાદઈદય નામ વરદનમ પારસઈય, અવદશીશ ઉ
ઝમયા પતીય અકુનવમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પછી મેં પેલો વહયઝદા
ત તથા તેના મુખીય માણશોને, પારસના એક શેહર ઉવાદઈ
દાય નામનાંમાં સુલીએ ચહડાવીઆ

કલમ ૯ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) હઉવ વહયઝદા
ત હવ બરદીય અગઉબતા, હઉવ કારમ ફ્રરાઈશય હરઉ વતી
મ, વીવાન નામ, પારસ, મના બદક, હરઉવતીયા ખશતર
પાવા, અબીય અવમ. (૩) ઉતા શમ ૧ મરતીય મથીશતમ
અકુનઉશ. (૪) અવથાં શામ આથહ (૫) પરીતા, વીવાન
મ જતા, ઉતા અવમ કારમ હય દારયવહુશ ખશાયથીય હયા
ગઉ બતીય (૬) પસાવ હઉવ કાર અશીયવ, તયમ વહયઝ
દાત ફ્રરાઈશય અબીય વીવાનમ, હમરનમ ચરતનીય (૭)
કાપીશ કાનીશ નામા દીદ, અવદા હમરનમ અકુનવ (૮)
અઉરમઝદામઈય ઉપસતામ અબર (૯) વશના અઉરમઝદા
હ કાર હય મના અવમ કારમ તયમ હમીતરીયમ અજ વ
સીય (૧૦) અના મકહય માહયા ૧૩ રઉચબીશ, થકતા
આહ અવથાશામ હમરનમ કરતમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પેલો વહયઝદાત જે બ
રદી કેહવાતો હતો તેણે આરા કોશીઆમાં લશકર મોકલીઉ,
વીવાન નામનો, મારૂ આદમી અને આરાકોશીઆનો હાકમ
તેની સામણે (૩) અને તેને કોઇ માણશને તેનો સરદાર
ઠેડવીઓ (૪) તેઓને તેણે એમ કહેઊં (૫) જા આગલ

અને માર વીવાનને અને જે રાજ દારયવુશ પાદશાહને ક
બુલ રાખેચ તેને (૬) પછી લશકર આગલ ચાલીઊં જે વ
હુયઝદાતે વીવાન શાથે લડાઈ કરવા મોકલીઊં તે (૭) એ
ક કીલા નાંમે કાપી કાનીશ, તાંહા તેઓએ લડાઈ કીધી
(૮) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૯) હોરમઝદની મેહરબા
નીથી મારાં લશકરે બલવાખોર લશકરને તદન હરાવીઊં
(૧૦) અનામક મહીનાના તેરમાં રોજે, તારે તેઓએ આ
લડાઈ કીધી હતી.

કલમ ૧૦ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પતીય હયા
પરમ હમીતરીયા હગમતા પરઈતા પતીશ વીવાનમ, હમરન
મ ચરતનીય (૩) ગદુતવ નામા દહયાઉશ, અવદા હમરનમ
અકુનવ (૪) અઉરમઝદા મઈય ઉપસતામ અબર (૫)
વશના અઉરમઝદાહ કારહય મના અવમ કારમ તયમ હ
મીતરીયમ અજવસીય (૬) વીયખન હય માહયા ૭
રઉચબીશ, થકતા આહ અવથાશામ હમરનમ કરતમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) ફરીથી બલવાખોરો એક
ઠા થાઈને વીવનાની સામણે લડાઈ કરવા આવીઆ (૩) એ
ક પરાંત નાંમે ગદીતીઆ, તાંહાં તેઓએ લડાઈ કીધી. (૪)
હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૫) હોરમઝદની મેહરબાનીથી
મારા લશકરે બલવાખોર લશકરને તદન હરાવીઊં (૬) વી
યખન મહીનાના સાતમાં રોજે, તારે એ લડાઈ તેઓએ કી
ધી હતી.

કલમ ૧૧ મી—(૧)થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય(૨)પસાવ હઉવ મરતી
ય, હય અવહયા કારહયા **મથીશત આહ** તયમ વહમઝ
દાત ફરાઈશય અબીય વીવાનમ, હઉવ મથીશત હદા કમ

નઈબીશ અસબાર દીબીશ અશીયવ (૩) અરશાદ નામ, દીદા હરઉવતીયા અવપરા અતીયાઈશ (૪) પસાવ વીવાન હદા કારા નીપદીય તયીય અશીય (૫) અવદાશીમ અગર બાપ ઉતા મરતીયા તયીશીય ફરતમા અનુશીય અ હત અવાજ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તારે તે આદમી, જેને વીહયઝદાતે લશકરનો સરદાર (કરીને) વીવાનની સામણે મોકલીઓ હતો, તે શરદાર વીસવાસુ સવારો સાથે નાહાઠો (૩) અરાકોશીઆમાં અરશદ નામનો કીલો તેમા તે ભરાઈ બેઠો (૪) પછી વીવાન પોતાના લશકર શાથે તેને શોધવા નીકલીઓ (૫) તાંહાં તેને પકડીઓ અને તેના મુખીઅ આ સનાઓને કતલ કીધા.

કલમ ૧૨ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ દહયાઉ શ મના અબવ (૩) ઈમ તય મના કરતમ હરઉવતીયા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) પછી (તે) પરાંતો મા રાં (તાએબે) થએઆ (૩) આ છે (જે) મેં આરાકોશીઆ માં કીધું.

કલમ ૧૩ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) યાતા અદમ પારસઈચા ઉતા માદઈય આહમ, પતીય દુવીતીયમ બાબીરૂવી યા હમતરીયા અબવ હચામ (૩) ૧ મરતીય અરખનામ, અરમીનીય હનદી તહય પુતર, હઉવઉદ પતતા (૪) બાબી રઉવ, દુબાન નામ, દહયાઉશ હચા અવદશ હઉવ ઉદ ૫ તતા. (૫) અવથા અદુરૂજીય (૬) અદમ નબુકુદરચર અ મીય, હય નબુનીતહયા પુતદ, (૭) પસાવ કારં બાબીરૂ વીય હચામ હમીતરીય અબવ (૮) અબીય અવમ અરખમ

અશીયવ (૯) બાબીરૂમ હઉવ અગાર બાયતા (૧૦) હઉ વ ખશાયથીય અબવ બાબીરઉવ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જારે હું પારશ અને મીદીઆમાં હતો, બીજી વખત બાબેલનના લોકોએ મારી સામણે બલવો કીધો (૩) એક આદમી નામે અરખ એક અરમાની, હનદીતનો બેટો, તે ઉભો થાએઓ (૪) બાબીલનનુ એક પરગણુ દુબાન નામનુ તાંહાંથી તે ઉભો થાએઓ (૫) તે એમ જુઠુ બોલીઓ (૬) હું નબુકુદરચ્ચરછેઉ, નબુનીતનો બેટો (૭) પછી બાબીલનના રાજે મારી સામણે બલવો કીધો (૮) તે અરખની તરફ થાઈ ગીઉં (૯) તેણે બાબીલન હાત કીધું (૧૦) તે બાબીલનનો પાદશાહ થાએઓ.

કલમ ૧૪ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) પસાવ અદમ કારમ ફરાઈશયમ બાબીરૂમ (૩) વીદફરા નામ, માદ, મનાં બદક, અવમ મથીશતમ અકુનવમ (૪) અવથાશામ અથહમ (૫) પરીતા અવમ, કારમ તયમ બાબીરઉવ જતા, હય મના નીય ગઉબતીય. (૬) પસાવ **વીદફરા** હદા કારા અશીયવ અબીય બાબીરૂમ (૭) અઉરમઝદામઈય ઉપસતામ અબર (૮) વશના અઉરમઝદાહ વીદફ**રા** બાબીરૂમ અગાર બાય .... (૯) .... માહયા **૨** રઉચબીશ, થકતા આહ અવથા અવ**મ કારમ તયમ હમીતરીયમ અજ વસીય**(૧૦)..................પતીય અસરીયતા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તારે મેં બાબીલન એક લશકર મોકલીઉં (૩) વીદાફરા નામનો મારો આદમી, એક મીદ તેને મેં (તેઓનો) સરદાર બનાવીઓ (૪) એમ મેં

તેઓને કહેઉં (૫) જાઓ, આગલ, મારો બાબેલનના રાજને જે મને કબુલ રાખતું નથી (૬) પછી વીદફ્રેરા પોતાના લશકર શાથે બાબીલન ચાલીઓ (૭) હોરમઝદે મને મદદ કીધી (૮) હોરમઝદની મેહેરબાનીથી વીદફ્રેરાએ બાબેલન લીધું (૯) .... મહીનાના બીજે રોજે, તારે તેને બલવાખોર લોકોને તદન હરાવીઆ (૧૦) .... કતલ થએઓ.

હાર ચોથી.

એ હાર અથવા કાલમની ૮૬ લીટીઓછે.

કલમ ૧ લી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) ઈય તયમના કરતમ બાબીરઉવ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨)આ છે જે મેં કીધું બાબીલનમાં.

કલમ ૨ જી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય(૨) ઈમ તય અદમ અકુનવમ (૩) વશના અઉરમઝદાહ આહ હમ હયાયા થરદ (૪) પસાવ યથા ખશાયથીયા હમીતરીયા અબવ, અદમ ૧૯ હમરના અકુનવમ (૫) વશના અઉરમઝદાહ અદમશામ અજનમ, ઉતા ૯ ખશાયથીયા અગર બાયમ (૬) ૧ ગઉમાત નામ મગુશ, અહ (૭) હઉવ અદુરજીય (૮) અવથા અથહ(૯) અદમ બરદીય અમીય, હચ કુરઉશ પુતર (૧૦) હઉવ પારસમ હમીતરીયમ અકુન

ઊંશ (૧૧) ૧ અતરીન નામ, ઉવનજઈય હઉવ અદુરૂજીય
(૧૨) અવથા અથહ (૧૩) અદમ ખશાયથીય અમીય
ઉવનજઈય (૧૪) હઉવ ઉવનજમ હમીતરીયમ અકુનઉશ
મના (૧૫) ૧ નદીતબીર નામ, બાબીરૂવીય, હઉવ અ
દુરૂજીય (૧૬) અવથા અથહ (૧૭) અદમ નબુ કુદરચર
અમીય, હય નબુ નીતહય પુતર (૧૮) હઉવ બાબીરૂ
મ હમીતરીયમ અકુનવઉશ (૧૯) ૧ મરતીય નામ,
પારસ, હઉવ અદુરૂજીય (૨૦) અવથા અથહ (૨૧) અ
દમ ઈમનીશ અમીય, ઉવનજઈય ખશાયથીય (૨૨) હઉ
વ ઉવનજમ હમીતરીયમ અકુનઉશ (૨૩) ૧ ફેરવરતીશ
નામ, માદ, હઉવ અદુરૂજીય (૨૪) અવથા અથહ (૨૫)
અદમ ખશથરીત અમીય, ઉવ કશતરહય તઊમાયા.
(૨૬) હઉવ માદમ હમીતરીયમ અકુનઉશ (૨૭) ૧
ચીતરી તખમ નામ, અસગરતીય, હંઉવ અદુરૂજીય (૨૮)
અવથા અથહ (૨૯) અદમ ખશાયથીય અમીય અસગર ત
ઈય ઊવશકતર હય તઉમાયા (૩૦) હઉવ અસગરતમ
હમીતરીયમ અકુનઉશ (૩૧) ૧ ફેરાદ નામ, મારગવ,
હઉવ અદુરૂજીય (૩૨) અવથા અથહ (૩૩) અદમ ખશા
યથીય અમીય મરગઉવ (૩૪) હઉવ મરગુમ હમીતરીયમ
અકુનઉશ (૩૫) ૧ વહયઝદાત નામ, પારશ, હઉવ અદુરૂજી
ય (૩૬) અવથા અથહ (૩૭) અદમ બરદીય અમીય,
હય કુરઉશ પુતરી (૩૮) હઊવ પારસમ હમીતરીયમ
અકુનઉશ (૩૯) ૧ અરખ નામ, અરમીનીય, હઊવ અ
દુરૂજીય (૪૦) અવથા અથહ (૪૧) અદમ નબુકુદચર
અમીય, હય નબુનીતહય પુતર (૪૨) હઉવ બાબીરૂમ
હમતરીયમ અકુનઉશ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જે મેં કીધું તે આછે.
(૩) હોરમઝદની મેહરબાનીથી મેં સંધું કીધું (૪) પાદશા
હોએ મારી સામણે બલવો કીધા પછી મેં ૧૯ લડાઈઓ કી
ધી (૫) હોરમઝદની મેહરબાનીથી મે તેઓને મારીઆ અને
૯ પાદશાહોને (બંધવા) પકડીઆ. (૬) એકનુ નાંમ ગઉમા
ત હતું, એક મગુશ (૭) તે જુઠુ બોલીઓ (૮) તે એમ
બોલીઓ (૯) હું બરદીછેઊં કુરનો બેટો (૧૦) તેણે પાર
સમાં બલવો કરાવીઓ (૧૧) બીજો અતરીન નામનો, સુજી
આનાનો રેહવાસી હતો; તે જુઠું બોલીઓ (૧૨) તેણે એ
મ કહેઊં (૧૩) હું સુજીઆનાનો પાદશાહછેઊં (૧૪) તે
ણે મારેથી સુજીઆનામાં બલવો ઉઠાવીઓ (૧૫) બીજો ના
મે નદીતાબીર, બાબેલનનો રેહવાસી; તે જુઠુ બોલીઓ (૧૬)
તેણે એમ કહેઊં (૧૭) હું નબુકુદરચર છેઉ, નબુનીતનો બે
ટો (૧૮) તેણે બાબીલનમાં બલવો ઉઠાવીઓ (૧૯) બીજો
નામે મરતીય, પારસી; તે જુઠુ બોલીઓ (૨૦) તેણે એમ
કહેઊં (૨૧) હું ઈમનીશછેઊં, શુજીઆનાનો પાદશાહ
(૨૨) તેણે સુજીઆનામાં બલવો ઉઠાવીઓ (૨૩) બીજો
નામે, ફરવશતીશ, મીદ, તે જુઠુ બોલીઓ (૨૪) તેણે એ
મ કહેઊં (૨૫) હું ખશથરીત છેઊં, ઉવકશતરની ઓલા
દનો (૨૬) તેણે મીદીઆમાં બલવો ઉઠાવીઓ (૨૭) બી
જો ચીતર તખમ નામનો, સગરતીઆનો રેહવાસી, તે જુઠું
બોલીઓ (૨૮) તેણે એમ કહેઊં (૨૯) હું સગરતીઆનો
પાદશાહ છેઊં, ઉવકશતરની ઓલાદનો (૩૦) તેણે સગ
રતીઆમાં બલવો ઉઠાવીઓ (૩૧) બીજો ફરાદ નામનો,
મારજીઆનાનો રેહવાસી, તે જુઠું બોલીઓ (૩૨) તેણે એ

મ કહેઊં (૩૩) હું મારજીઆનો પાદશાહ છેઊં (૩૪) તેણે મારજીઆમાં બલવો ઉઠાવીઓ (૩૫) બીજો વહયઝદાત નામનો, પારશી, તે જુઠુ બોલીઓ (૩૬) તેણે એમ કહેઉ (૩૭) હું બરદીયછેઊં, કુરનો બેટો (૩૮) તેણે પારસમાં બલવો ઉઠાવીઓ (૩૯) બીજો અરખ નામ, અરમાની તે જુઠુ બોલીઓ (૪૦) તેણે એમ કહેઊં (૪૧) હુ નબુ કુદરચરછેઊં નબુનીતનો બેટો (૪૨) તેણે બાબીલનમાં બલવો ઉઠાવીઓ.

કલમ ૩ જી— (૧) **થા**તીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) ઈમઈય **૯** ખશાયથી**યા** અદમ **અગ**રબયમ અતરઈમા હમરના.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) આ નવ પાદશાહોને મેં આ લડાઈઓમાં પકડીઆ.

કલમ ૪ થી—(૧) થાતીય દારય**વુશ ખશાયથીય** (૨) દહયાવ ઈમાતય હમીતરીયા અબવ (૩) દરઉગ દીવ ..... આ અકુનઉશ, તય ઈમઈય કારમ અદુરૂજીયશ(૪) પસાવ દી........ આ મના·દસતયા અકુનઉશ (૫) યથા મામ કામ, અવથા દી.......

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહચ (૨) જે પરાંતોએ બલવો કીધો તે આ છે (૩) જુઠા દેવે તેઓને બલવાખોર કીધા કે તેઓ રાજ ઊંધું વાલે (૪) પછી હોરમઝદે મારા હાતમાં લોકોને આપીઆ(૫)જેમ મેં ચાહેઊં તેંમ હોરમઝદે કીધું (?)

કલમ ૫ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) તુવમકા ખશાયથીય હય અપરમ અહય, હચા દરઉગાદરશમ પતીપયુવા (૩) મ**ર્તીય હય દરઊજન** અહદીય, અયમ અફરસતમ પરસા (૪) યદીય અવથા મ**નોચાહચસાં**, દહયાઉશમનીય દુરૂસા અહતીય.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તું અવે પછી જે કોઈ પાદશાહ થાઓ, જુઠાંથી તદન દુર રેહજે (૩) જે માણસ જુઠો હોએ તેનો તદન નાશ કરજે (૪) જો તું એ પરમાંણે ચાલશી, (તો) મારૂં દેશ આખું રેહશે.

કલમ ૬ ઠી—(૧) થાતીય **દારયવુશ** ખશાયથીય (૨) ઈમતય અદમ અકુનવમ (૩) વશના અઉરમઝદાહ **હમ** હયાયા થરદ અકુ નવમ તુવમ કા હય અપરમ ઈમામ **દીપીમ પતી** પ ર સાહય, તય મતા કરતમ વરન વરતમ થુવામ માતય **દુરૂ** જી યા હય.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુય કેહેચ (૨) જે મેં કીધું તે આ છે (૩) હોરમઝદની મેહરબાનીથી હું આ સંધું બજાલાવીઓ (૪) અવે પછી જે કોઈ આ તખતી વાંચે (તેને) જે કાંઈ મેં કીધુંચ તે ચેતવણી થજો, કે તું જુઠું નહી બોલે.

કલમ ૭ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) અઉરમઝ**દા...** ઈયીયા યથા ઈમા હશીયમ નીય દુરૂખતમ અદમ અકુ **નવમ હુચ** હયા યા થરદ.

માએની—(૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) હોરમઝદ મારો શાહેદછે કે જે મેં કીધુંચ તેનો આ લેખ જુઠો નથી (રાસતીથી) કી ધોચ.

કલમ ૮ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) વશના અઉર**મઝ દાહ...**આમઈય અનીયશચીય વસીય અસતીય કરતમ, અ વ અહયા **ચા દીપીચા** નીય નીપીશતમ (૩) અવ હય રાદીય નીય નીપીશતમ, **માતચ હચ અપરમ** ઈમામ દીપીમ પતી પરસાતીય, અવહયા પરૂવ થા.... **તંચ** મના ક રતમ નીશીદ (?), વરન વાતીય દુરૂખતમ મનીયા **હચ**.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) હોરમઝદની મેહરબાની થી, એ વગરે જે મેં કીધુંચ (જે) ઘણુ (છે) તે મેં આ તખતીમાં નથી લખાવીઊં (૩) એ કારણથી નથી લખાવીઊં, (કે)રખેને જે કોઈ અવે પછી આ તખતી વાંચે તેને ઘણા કાંમો જે મેં બીજે ઠેકાંણે કીધાંચ તે ખોટા લખેલાં માલુંમ પડે.

કલમ ૯ મી—(૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) તયઈય પરૂવા ખશાયથીઆ......આ આહ અવઈશામ અવા નીય અસતીય કરતમ, યથામના વશના અઉરમઝદાહ હમ હયા યા દુરજતમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જેઓ મારી અગાઊ પાદશાહો હતા તેઓથી જેટલું મેં, હોરમઝદની મેહરબાંનીથી કીધુંચ તેટલું નથી બનીઊં.

કલમ ૧૦ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીઅ (૨) ... તુરમ થુવામ વરનવતામ તય મના કરતમ અવથા .... અવહ યશઈય મા અપગઊદય (૩) યદીય ઈમામ હદુ ગામ નીય અપગઊદીયાહય, કારહયા થાહય, અઉરમઝદા થુવામ દઉશતા બીયા ઉતા તઈય તઊમાવસીય બીયા,ઉતા દરગમ જીવા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) યાદ રાખજે, (મારી પછી આવનાર) કે જે મેં આવી રીતે જાહેર કીધુંચ, તે ઉપરથી, તું છુપાવતો ના (૩) જો તું આ જાહેર કીધેલું છુપાવશે નહી (અને) દેશને કેહશેતો, હોરમઝદ તારો યાર થજો, તારા ફરજંદ ઘણા થજો, અને તું ઘણું શુધી જીવજો.

કલમ ૧૧ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) યદીય ઈમામ હદુગામ અપગઊદ યાહય, નીય થાહય કારહયા અઉરમઝદાતય જતા બીયા, ઉતતાઈય તઉમા મા બીયા,

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જો તું આ છુપાવશે, (અને) દેશને જાહેર નહી કરશેતો, હોરમઝદ તારો દુશમન થજો, તુંને કાંઈ ફરજંદ ના હોજો.

કલમ ૧૨ મી— (૧) **થાતીચ દારચ**વુશ ખશાયથીય (૨) ઈમ તય અદમ અકુનવમ (૩) હમહયાયા થરદ **વશના અઉ**રમ ઝદાહ અકુ નવમ. (૪) અઉરમઝદામ ઈય ઉપસતામ અબ ર, ઉતા **અનીચા બગા**હ તયઈય હતીય.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨)આ છે જે મેં કીધું (૩) હોરમઝદની મેહેરબાંનીથી મેં શંધું કીધું (૪)હોરમઝદે મને મદદ કીધી અને બીજા ફરેશતાઓ (?) એ જેઓછે.

કલમ ૧૩ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) **અવહચરા દીચ.** અઉરમઝદા ઉપસતામ અબર, ઉતા અનીયા બગાહ **તચઈચ હતીચ, ચથા** નીય અરીક આહમ, નીય દર હુજહન આહમ, નીય ઝુરકર આહમ, ... ઈમ ઈય તઉ મા ઉપરીય અબશતામ ઉપરીય મામ નીય શકુરીમ......... હુવતમ ઝુર અકુનવમ (૩) **તચ**મીય હય હમ તકરાતા મ જાવીથીયા, અવમ ઉબરતમ હબરમ હચ. ઈયની .... અવમ ઉપશતમ અપરશમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) આ કારણશર હોરમઝ દે મને મદદ કીધી અને બીજા ફરેશતા, જેવોછે (તેઓએ) કે હું બુરો નહી હતો, હું જુઠો નહી હતો, હું જુલમગાર નહી હતો .... (૩) જેણે મારા ખાનદાન શારૂં મેહેનત કીધી હતી, તે પાલવા લાએકને મેં પાલીઆ, જે મારી શાંમણે હતો, તે મારીઆ જોગને મેં મારીઓ.

કલમ ૧૪ મી— (૧) **થાતીચ દારચ**વુશ ખશાયથીય (૨) તુવમ ક **ખશાચથી**ય હય અપરમ અહય, **મરતીચ હચ** દરઉજ હન અહતીય, હયવા ... તર ... અહતીય, અવઈય મા દ ઉશતા બીયા (૩) અવઈય અહી ફ્રરશતાદીય પરસા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તું, અવે પછી જે કોઈ પાદશાહ હોએ, જે આદમી જુઠો હોએ, અને જે બુરાંકો કર નારો હોએ તેનો દોશત નો થતો (૩) તલવારથી તેનો નાશ કરજે.

કલમ ૧૫ મી— (૧) થા**તી**ય દારયવુશ ખશાય**થીચ** (૨) તુવમ કા હ ય અપરમ ઈમામ દીપીમ વઈનાહય તયામ અદમ નીયપીશ મ, ઈમઈવા પતીકરા, માતય વીસનાહય. (૩) યાવા જીવા હય (?), આવા **અવઈચ** પરી કરા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તું અવે પછી આ તખ તી જોએ, જે મેં કોતરીચ અને આ શબીઓ, રખેને તું (તેઓને) ખરાબ કરે (૩) જાંહાંવેર તું જીવે તાંહાંવેર તે ઓની શંભાલ રાખજે.

કલમ ૧૬ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય(૨) યદીય ઈમામ દી પીમ વઈનાહય ઈમ ઈવા પતીકરા, નીયદીશ વીસનાહય, ઊ તામઈય યાવા તઉમા અહતીય પરીકરાહદીશ, અઉરમઝદા થુવામ દઉશતા બીયા, **ઊતા**તઈય તઉમા **વસીચ બી ચા**, ઉતા દરગમ જીવા, ઉતા તય કુનવાહય અવતીય અઉ રમગદામ ......મ જદનઉતુવ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જો તું આ તખતી અ ને આ આકારો જુએ (અને) તેઓને ખરાબ નહી કરે અને તેઓને શલામત રાખે જાંહાં શુધી મારૂ બી રેહ તાંહાં શુધી

(તો) હોરમઝદ તારો યાર થાઓ અને તારાં બી ઘણા થા
ઓ અને તું ઘણું શુધી જીવો, અને જે તું કરે તેમાં હોરમ
ઝદ તુંને અવે પછી આસીરવાદ દીએ.

કલમ ૧૭ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) યદીય ઈમામ
દીપીમ, ઈમઈવા પતીકરા વઈનાહય વીસનાહદીશ, ઉતામઈ
ય યાવા તઉમા અહતીય નીયદીશ પદીકરાહય, અઉરમઝદાત
ઈય જતા બીયા, ઉતા તઈય **તઉમામા બીયા,** ઉતા
તય કુનવાહય અવતઈય અઉરમઝદા **નીકતુવ** (?)

માએની— (૧) પાદશાહા દારયવુશ કેહેચ (૨) જો આ. તખતી અને
આ આકારો જોઈને, તું તેઓને ખરાબ કરે અને જાંહાંવેર
મારૂં બી હોએ તાંહાંવેર શલામત નહી રાખે (તો) હોરમઝ
દ તારો દુશમન થાઓ, અને તુંને કાંઈ ફેરજંદ ના હોજો અ
ને જે તું કાંમ કરે તેમાં હોરમજદ તુંને શરાપ (?) દીએ.

કલમ ૧૮ મી—(૧)**થાતીચ** દારયવુશ ખશાયથીય (૨)ઈમઈય મરતીયા
તયઈય અદકીય અવદા અહતા યાતા અદમ ગઉ માતમ તયમ
મગુમ અવાજનમ હય બરદીય અગઉબતા (૩) અદકીય
ઈમઈય મરતીયા હમતકશતા અનુશીયા મના (૪) વીદફ્ર
ના નામ, વયસપારહયા પુતર, પારસ (૫) ઉતાન નામ, થુ
ખરહયા પુતર, પારશ (૬) ગઉબરૂવ નામ, મરદુનીયહયા
પુતર, પારશ. (૭) વીદરન નામ, બગાબીગન હયા પુતર,
પારશ. (૮) બગાબુખશ નામ, દાદુહય હયા પુતર, પારશ
(૯) અરદુ મનીશ નામ, વહુ કહયા પુતર, પારશ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જારે મેં ગઉમાત મગુશ
જેને બરદી કેહેતા હતા તેને મારીઓ તારે આ માંણશો મા
તરે હતાં (૩) આ માંણુશો માતરે મારી ચાકરી કીધી

(૪) વીદફરના નામનો, વયસપારનો બેટો, પારસી (૫) ઉતાન નામનો થુખરનો બેટો, પારશી (૬) ગઉબરૂવ નામનો, મરદુનીયનો બેટો, પારસી (૭) વીદરન નામનો બગાબીમનનો બેટો, પારશી (૮) બગબુખશ નામનો, દાદુહયનો બેટો પારશી (૯) અરદુમનીશ નામનો, વહુકનો બેટો, પારશી.

કલમ ૧૯ મી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) તુવમ કા ખશાયથીય હય અપરમ અહય, તયામા વીદામ તસતી યાના .... તય દારયવુશ ....
અકુનવમ ....

માએની— પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) તું જે અવે પછી પાદશાહ થાએ ....

હાર પાંચમી.

એ હાર અથવા કાલમમાં ૩૭ લીટીઓછે.

કલમ ૧ લી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) ઈમ તય અદમ અકુનવમ; વશના અઉરમઝદાહ હમહ યાથા થરદ અકુનવમ ..... યા ખશાયથીય .... વજનમ્ ..... (૩) દહુયાઉશ હઉવ હયમા હમીતરીયા અબવ(૪) ૧ મરતીય ... ઈમીમ નામ, ઉવજીયા અવમ મથી શતમ અકુનવ (૫) પસાવ અદમ કારમ ફ્રરાઈશાયમ ઉવજમ (૬) ૧ મરતીય ગઉબરૂવ નામ, પારસ, મનાખદક અવમશામ મથીશતમ અકુનવમ (૭) પસાવ હઊવ ગઉબરૂવ હદા કારા અશીયવ ઉવ

જમ(૮)હમરનમ અકુનઉશ હદ્દાહુમી તરઈબીશ(૯) **પસાવ** .... ઉતાશીય મરદ ઉતા .... **અ**ગર **બાચઊતા** આનીય અબીયમા**મ** .... દહયાઉ શ .... જનમ અવદાશીમ ....

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જે મેં કીધુ તે આછે; હોરમઝદની મેહરબાનીથી મેં એ સંધું કીધું .... પાદશાહ .... (૩) આ પરાંતે મારી સામણે બલવો કીધો. (૪) એક માણસ નામે .... ઈમીમ, તેને સુજીઆનાના લોકોએ સરદાર કીધો (૫) તારે મેં સુજીઆનામાં લશકર મોકલીઊં (૬) એક આદમી, નામે ગઉબરવ, પારસી, મારી એક રઈઅત, તેને મેં તેઓનો સરદાર ઠેડવીઓ (૭) પછી ગઉબરૂવ લશકર સાથે સુજીઆના ગીઓ (૮) તેણે બલવાખોરો સાથે લડાઈ કીધી (૯) તારે .... અને તેનો .... અને .... પકડીઓ અને મારી આગલ લાવીઆ .... પરાંત .... તાંહાં મે તેને મારી નાંખીઓ.

કલમ ૨ જી— (૧)**થાતીચ દારયવુશ** ખશાયથીય (૨) .... ઉ તાદાહ .... અઉરમઝદા .... આય....... વશના અઉરમઝ**દાહ** ...... થાદીશ અકુનવમ.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) .... અને .... હોરમઝદ......... હોરમઝદની મેહરબાનીથી .... મે કીધું.

કલમ ૩ જી— (૧) **થાતીચ દારયવુશ ખશાયથી**ય (૨) હય અ પરમ ઈમામ ય .... હતીય ઉતા જીવહયા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) જે કોઈ અવે પછી .... આ .... અને જીંદગાની ....

કલમ ૪ થી— **થાતીય** દારયવુશ ખશાય**થીય** (૨)......... અર્શા
યવમ અબીય સાકમ .... તીગરમ બરતય .... ઈ
ય અબીય દરયમ, અવમ .... આજનમ; અનીયમ અ
પર**આચમ** .... અબીય મામ, ઉતા ....
સકુક નામ, અવમ અગાર**આચમ** .... અવદા અની
યમ **થીશતમ** .... આમ આહ; પસાવદા ....

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) .... હું સાકીઆ
માં ગીઓ .... તાઈગીરીસ (નદી) .... દરીઆ
તરફ, તેને .... મે પાર કીધી (?) .... મે કાપીઓ;
દુશમનને મેં પકડીઓ .... મને, અને .... સ
કુક નામનો, તેને મેં બંધવો કીધો .... તાંહાં બીજો
સરદાર (?) ...... તે હતો; તારે ....

કલમ ૫ મી— (૧) **થાતીય** દારયવુશ ખશાય**થીય** (૨) મા નીય
અઉરમઝ**દા** .... યદીય વશના અઉરમ**ઝદાહ** ...
...... અકુવનમ.

માએની— (૧)

કલમ ૬ ઠી— (૧) થાતી**ય દારયવુશ ખશાયથીય** (૨) ....
અઉરમઝદામ યદાત,......... ઉતા જીવહયા ઉતા,.........

બહીશતુનની જુદી તખતીઓ.

૧ લી તખતી— જેમા ૧૮ લીટીછે.

એ તખતી પાદશાહાનાં માઠાં ઊપર મુકેલીછે.

અદમ દારયવુશ ખશાયથીય વઝરક, ખશાયથીય ખશાયથીયાનામ, ખશાયથીય પારસઈય, ખશાયથીય દહયાઉનામ, વીશતાસપહયા પુતર, અરશામ હયા નપા; હખામનીશીય. થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય; મનાપીતા વીશતાસપ, વીશતાસપ હયા પીતા અરશામ હયા પીતા અરીયારામન અરીયારામ હયા પીતા ચીશપીશ, ચીશપીશ હયા પીતા હખામનીશ થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય; અવહયરાદીય વયમ હખામનીશીયા થયા મહય; હચા પુરવીયત અમાતા અમહય; હચા પુરવીયત હયા અમાખમ તઉમા ખશાયથીયા આહ. થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય; ૮ મના તઉમાયા તયઈય પુરવમ ખશાયથીયા આહ; અદમ નવમ, ૯ દુવીતાનરનમ વયમ ખશાયથીયા અમહય.

માએની— હું દારયવુશ પાદશાહ મોટો, પાદશાહોનો પાદશાહ, પારસનો પાદશાહ, તાએના પરાંતોનો પાદશાહ, વીશતાસપનો બેટો, અરશામનો નબીરો, હખામનીશ (કેઆની). કેહેચ દારયવુશ પાદશાહ; મારો બાપ વીશતાસપ, વીશતાસપનો બાપ અરશામ, અરશામનો બાપ અરીયારામન, અરીયારામનનો બાપ ચીશપીશ, ચીશપીશનો બાપ હખામનીશ. કેહેચ પાદશાહ દારયવુશ; એ કારણશર અમોને હખામનીશઆના કેહેચ; અસલ જમાનાથી અમો ઉતરતા આવીઆચ; અસલ

થી અમારૂ ખાનદાન પાદશાહો (નુ) છે. કેહેચ દારયવુશ પાદશાહ; મારી અગાઉ મારા ખાનદાનના આઠ પાદશાહો થાઈ ગીઆ; હું નવમો, નવો બેવડી રીતે પાદશાહ થાએઆ.

---

૨ જી તખતી— જેમાં સાત લીટીઓ છે.

એ તખતીમાં જે ધણીને ચતોપાટ નાંખીઓચ અને જેની ઊપર પાદશાહનો પગછે તેની નીચે લખીઊંચ.

ઈયમ ગઉમાત હય મગુશ અદુરૂજીય; અવથા અથહ: અદમ બરદીય અમીય હય કુરઉશ પુતર; અદમ ખશાયથીય અમીય.

માએની— આ ગઉમાત મગુશ જુઠો; તે એમ બોલીઓ (હતો): હું બરદીય છેઊં કુરઉશનો બેટો; હું પાદશાહ છેઉ.

તરીજી તખતી— જેની દસ લીટીઓ છે.

એ તખતી પેહલા બંધવાનાં માથાં ઊપરછે.

ઈયમ અતરીન અદુરૂજીય; અવથા અથહ: અદમ ખશાયથીય અમીય ઉવજઈય.

માએની— આ અતરીન જુઠો; તે એમ બોલીઓ (હતો): હું સુજીઆના નાનો પાદશાહ છેઊં.

ચોથી તખતી— જેની લીટી આઠ છે.

આ તખતી બીજા બંધવાનાં માથાં ઊપરછે.

ઈયમ નદી તબીર અદુરૂજીય; અવથા અથહ: અદમ નબુ કુદતચર અમીય

હ્ય નબુનીતહયા પુતર, અદમ ખશાયથીય અમીય બાબીરઉવ.

માએની— આ નદીતબીર જુઠો; તે એમ બોલીઓ (હતો): હું નબુ કુદરંચર છેઊં, નબુનીતનો બેટો, હું બાબીલનનો પાદશાહ છેઊં.

પાંચમી તખતી— જની લીટી ૧૧ છે.

એ તખતી તરીજા બંધવાના પોશાક ઊપરછે. એ પોશાક ઊપર મુકવાનુ કારણ એવું માલુંમ પડેચ કે બંધવાના માથાં ઊપર જગો નથી તે જગો ફરોહર જે ઊપર ઊડતું પાડેલું છે તેને પોશાકે રોકીચ.

ઈયમ ફ્રવરતીશ અદુરૂજીય; અવથા અથહ: અદમ ખશથરીત અમીય, ઉવખશતરહ્ય તઉમાયા; અદમ ખશાયથીય અમીય માદઈય.

માએની— આ ફ્રવરતીશ જુઠો; તે એમ બોલીઓ (હતો): હું ખશથરીત છેઉ, ઉવખશતરના ખાનદાનનો; હું મીદીઆનો પાદશાહ છેઊં.

તખતી છઠી— જની લીટી ૬ છે.

એ તખતી ચોથા બંધવાના માથાં ઊપરછે.

ઈયમ મરતીય અદુરૂજીય; અવથા અથહ: અદમ ઉમનીશ અમીય, ઉવજઈય ખશાયથ્થય.

માએની— આ મરતીય જુઠો: તે એમ બોલીઓ (હતો): હું ઉમનીશ છેઉ, સુજીઆનાનો પાદશાહ.

તખતી સાતમી— જેની લીટી ૧૧ છે.

એ તખતી પાંચમાં બંધવાનાં માથાં ઊપરછે.

ઈયમ ચીતર તખમ અદુરૂજીય; અવથા અથહુ: અદમ ખશાયથીય અસ ગરતઈય, ઉવખશતર હયા તઉમાયા.

માએની— આ ચીતરતખમ જુઠો; તે એમ બોલીઓ (હતો): હું સ ગરતીઆનો પાદશાહ (છેઉ), ઉવખશતરના ખાંનદાંનનો.

તખતી આઠમી— જેની નવ લીટીઓ છે.

એ તખતી છઠા બંધવાના માથાં ઊપરછે.

ઈયમ વહયઝદાત અદુરૂજીય; અવથા અથહુ: અદમ બરદીય અમીય, હય કુરઉશ પુતર; અદમ ખશાયથીય અમીય.

માએની— આ વહયઝદાત જુઠો; તે એમ બોલીઓ (હતો): હું બરદીય છેઊં, કુરૂશનો બેટો; હું પાદશાહ છેઊં.

તખતી નવમી— જેની અગીઆર લીટીઓ છે.

એ તખતી સાતમાં બંધવાના માથાં ઊપરછે.

ઈયમ અરખ અદુરૂજીય; અવથા અથહુ: અદમ નબુકુદરચર અમીય, હય નબુનીત હયા પુતર; અદમ ખશાયથીય અમીય બાબીરઉવ.

માએની— આ અરખ જુઠો; તે એમ બોલીઓ (હતો): હું નબુકુદરચર છેઉ, નબુનીતનો બેટો; હું બાબીલનનો પાદશાહ છેઊં.

તખતી દસમી— જેની ૬ લીટીઓછે.

એ તખતી આઠમાં બંધવાના માથાં ઊપરછે.

ઈયમ ફ્રરાદ અદુરૂજીય; અવથા અથહ; અદમ ખશાયથીય અમીય મરગઉવ.
માએની— આ ફ્રરાદ જુઠો; તે એમ બોલીઓ (હતો): હું મારજીઆ નાનો પાદશાહ છેઊં.

તખતી દસમી— જેની બે લીટીઓછે.

ઈયમ સકુક, હય સક.
આ સકુક, સક (સાકીઆનો રેહવાસી)

મુરઘાબ, અથવા પરસરગદી આગલની તખતીઓ.

આંક પેહલો.

અદમ કુરૂશ ખશાયથીય, હખામનીશીય.
માએની— હું કુરૂશ પાદશાહ, હખામનીશ. †

---

† એવી તખતીઓ મુરઘાબ આગલ ચાર વખત આવીચ. ખીલા રો કીની તખતીઓ જે મેં અવે પછી લીધીચ તે જગો પરમાંણે લીધી નથી, પણ વખત પરમાંણે. જેમકે જે સઊથી પુરાણીછે તે પેહલાં લીધીચ અને તાર પછી જેમ કોતરાઇચ તેમ લીધી. પરસીપોલીસ, અથવા ચેહલ મીનારમાં તરણ પાદશાહોની તખતીછે પણ મેં પેહલા દારયવુશ પાદશાહની તખતીઓ તે જગોની તથા બીજા ઠેકાંણેની સાતે લીધીચ અને પછી બીજા બે પાદશાહોની.

આંક બીજો.

દારયવુશ ખશાયથીય વઝરક, ખશાયથીય ખશાયથીયાનામ, ખશાયથીય દહ્‍ય ઉનામ, વીસતાસપ હયા પુતર, હખામનીશીય, હય ઈમામ તચરમ અકુનઉશ.

માએની— દારયવુશ પાદશાહ મોટો, પાદશાહોનો પાદશાહ, લોકોનો પાદશાહ, વીશતાસપનો બેટો, કેઆની, જેણે આ મેહેલ બનાવીઓચ.

(નીબર (નામના મુસાફર) ના જોએઆમાં એ તખતી બે જગોએ છે પણ કરનલ રાલીનસન કેહેચ કે તેણે બે કરતા વધારે જગોએ જોઈ હતી.)

આંક તરીજો.

કલમ પેહલી— (૧) અઉરમઝદા વઝરક, હય મથીસ્ત બાગાનામ, હઉ વ દારયવુશ ખશાયથીયમ અદદા. (૨) હઉશઈય ખશતરમ ફ્રરાબરા (૩) વશના અઉરમઝદાહ દારયવુશ ખશાયથીય.

માએની— (૧) હોરમઝદ મોટો, ફરેશતાઓનો સરદાર, તેણે દારયવુશને પાદશાહ રાખીઓ (?)

કલમ બીજી— થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) ઈયમ દયાઉશ પારસ, તયમ મના અઉરમઝદા ફ્રરાબરા, હયાનીબા, ઉવસપા, ઉમરતીયા, વશના અઉરમઝદાહ મનચા દારયવુશ ખશાયથીયા હયા, હચા અનીયના નીય તરસતઈય.

માએની— (૧) કેહેચ દારયવુશ પાદશાહ (૨) આ પારસનુ પરાંત, જે મને હોરમઝદે બખશીઊંચ, જે નામીચુ, સારૂં ઘોડાવાલું, સા

રા લોક વાલું, હોરમઝદની મેહરબાનીથી અને મારી પાદશા
હ દારયવુશનો, દુશમનથી કદી ડરતુના.

કલમ તરીજી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) મના અઉરમઝ
દા ઉપસતામ બરતુવ હદા વીથઈબીશ બગાઈબીશ (૩) ઉ
તા ઈમામ દહયાઉમ અઉરમઝદા પતુવ હચા હઈનાયા, હચા
દુશીયારા, હચા દરઉગા (૪) અનીય ઈમામ દહયાઉમ મા
આજમીયા, મા હઈના, મા દુશી યારામ માદરઉગ (૫) અ
ઈતા અદમયાન .. મજદીય મીય અઉરમઝદામ હદા વી
થ ઈબીશ બગાઈબીશ (૬) અઈતમ ઈય અઉરમઝદા દદા
ત ઉવહદા વીથઈબીશ બગાઈબીશ.

માએની— (૧) કેહેચ દારયવુશ પાદશાહ (૨) હોરમઝદ મને મદદ થા
ઓ, ફરેસતાઓ સાથે જે મારા ઘરની પાસબાની કરેચ (૩)
અને હોરમઝદ આ પરાંતને ગોલામગીરી, નાતવાની અને
જુઠાંથી બનચાવે (૪) લડાઈ, ઈઆ ગોલામગીરી ઈઆ
નાતવાની ઈઆ જુઠાને આ પરાંત ઉપર સરદારી લેવા દેતો
ના. (૫) હું તેને હોરમઝદને સોંપુચ અને ફરેસતા જે મા
રા ઘરની પાસબાની કરેચ. (૬) એ હોરમઝદ બર લાવે
ફરેસતા સાથે જેઓ મારા ઘરની પાસબાની કરેચ.

આંક ચોથો.

કલમ ૧ લી— અદમ દારયવુશ ખશાયથીય વઝરક, ખશાયથીય ખશાયથી
યાનામ, ખશાયથીય દહયાઉનામ તય ઈશામ પરૂનામ, વી
સતાસપ હંયા પુતર, હખામનીશીય.

માએની— હું દારયવુશ પાદશાહ મોટો, પાદશાહોનો પાદશાહ, લોકોનો

દેશોનો પાદશાહ, વીસનાપનો બેટો, હખામનીશ (કેઆની)

કલમ ૨ જી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) વશના અઉરમ ઝદાહ ઈમા દહયાવ તયા અદમ અદરશીય હદા અના પા રસા કારા, તયા હચામ અનરસ, મના બાજઈઅમ અબર. (૩) ઉવજ, માદ, બાબીરૂશ, અરબાય, અથુરા, મુદરાયા, અ રમીન, કાતા પતુક, સપરદ, યુના, તયઈય ઉશ કહયા ઉતા તય ઈય દરયહયા, ઊતા દહયાવ તયા પરઉવીય, અસગાર ત, પરથવ, ઝરક, હરીવ, બખતરીશ, સુગદ, ઉવારઝમીય, યતગુશ, હરઉવતીશ, હીંદુશ, ગદાર સકા, મક.

માએની— (૧) કેહેચ દારયવુશ પાદશાહ (૨) હોરમઝદની મેહરબાની થી આ દેશો મારે તાબેછે, પારસના રાજ સાથે, જેઓ મા રેથી બીહેચ અને મારે સારૂ હદીઓ લાવેચ. (૩) સુજી આના, મીદીઆ, બાબીલન, અરબસતાન, આસીરીઆ, મીસર, અરમીનીઆ, કાપાડોકીઆ, સપારતા, આઓના, જે જમીન અને દરીઆના (બેટો) છે અને ઉગમણના પ રાંતો, સગરતીયા, પારથીઆ ઝરંગીઆ, આરીઆ, બાક તરીઆ, સાગદીઆના, ખોરાસમીયા, સાતાગીદીઆ, આરા કોશીઆ, હીંદ, ગંદારીઆ, સાકીઆ, મીકીઆ.

કલમ ૩ જી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) યદીય અવથા મનીયાહયા, હચા અનીય નામા તરસમ, ઈમામ પારસમ કારમ પાદીય. (૩) યદીયકાર પારસ પાતા હતીય હયા દુ વઈશતમ શીયાતીશ અખશતા, હઉવચીય અઉરા નીરસાતીય અબીય ઈમામ વીથમ.

માએની— (૧) કેહેચ દારયવુશ પાદશાહ (૨) જો તું એ પરમાણે ચા

લે, પારસના રાજને આસરો આપે (તો) મને તારા દુશમનની ધાસની નથી. જો પારસના રાજને આસરો મલે, સઉથી લાંબી ટકે એવી જીંદગી, (તો) તેવીજ જીંદગી આ મુકામ (ઈમારત) ને થાશે.

આંક પાંચમો.

આ નીચે જણાવેલી તખતી અલવંદ નામના પાહાડની હેઠાંણમાં જાંહ હાલ હામદાનનુ શેહરછે તાંહાછે.

કલમ ૧ લી— બગ વઝરક અઉરમઝદા હય ઈમામ બુમીમ અદા, હય અવમ અસમાનમ અદા, હય મરતીયમ અદા, હય શીયાતીમ અદા મરતીયા હયા, હય દારયવુશ ખશાયથીયમ અકુ નઉશ અઈવમ પરૂનામ ખશાયથીયમ, અઈવમ પરૂનામ ફરમાતારમ.

માએની— મોટો ખોદાએ હોરમઝદ, જેણે જમીન આપીચ, જેણે પેલુ આસમાન આપીઊંચ, જેણે માણશ જાત આપીચ, જેણે માંણસ જાતને જીવ આપીઓચ, જેણે દારયવુશ પાદશાહને બનાવેઓચ, જેમ લોકોનો પાદશાહ તેમ લોકોને ધારા આપનાર.

કલમ ૨ જી— અદમ દારયવુશ ખશાયથીય, વઝરક ખશાયથીય, ખશાયથીયાનામ ખશાયથીય, દહયાઉ નામ પરૂઝનાનામ ખશાયથીય, અહયા યાબુમીયા વઝર કાયા દુરીય અપીય, વીશતાસપ હયા પુતર, હખામનીશીય.

માએની— હું દારયવુશ પાદશાહ, મોટો પાદશાહ, પાદશાહોનો પાદશાહ, ઘણા વસતી વાલા દેશોનો પાદશાહ, આ મોટી દુનીઆને ટેકો આપનાર, વીસતાસપનો બેટો હખામનીશ (કુઆની)

આંક ૬ ઠો.

આ નીચે જણાંવેલી તખતી નકશે રૂસતમ આગલ છે, અને તે દારયવુશનાં દોખમાં ઊપર કોતરેલીછે.

કલમ ૧ લી— બગ વઝરક અઉરમઝદા, હય ઈમામ બુમીમ અદા, હય અવમ અસમાનમ અદા, હય મરતીયમ અદા, હય શીયાતીમ અદા મરતીયા હયા હયા, દારયવુશ ખશાયથીયમ અકુન ઉશ, અઈવમ પરૂવનામ ખશાયથીયમ, અઈવમ પરૂવનામ ફ્રરમાતરમ.

માએની— મોટો ખોદાએ હોરમઝદ, જેણે આ જમીન આપી, જેણે પેલુ આસમાન આપીઊં, જેણે માણશ જાત આપી, જેણે જીંદગી આપી મણુસ જાતને, જેણે દારયવુશને પાદશાહ કીધો, જેમ લોકોનો પાદશાહ તેમ લોકોનો ધારા આપનાર.

કલમ બીજી— અદમ દારયવુશ ખશાયથીય, વઝરક ખશાયથીય, ખશાયથી યા નામ ખશાયથીય, દહયાઉનામ વીસપઝનાનામ ખશાયથીય અહયાયા બુમીયા વઝરકાયા દુરી આપીય, વીશતાસપ હયા, પુતર, હખામનીશીય, પારસ, પારસાહયા પુતર, અરીય, અરી યા ચીતર.

માએની— હું દારયવુશ પાદશાહ, મોટો પાદશાહ, પાદશાહોનો પાદશાહ, સંધા વસતી વાલાં દેશોનો પાદશાહ, આ મોટી દુનીઆને આસરો આપનાર, વીશતાસપનો બેટો, હખામનીશ (ખાનદાનનો) પારસી, પારસીનો બેટો, અરીઅ અને અરીઅ ઓલાદનો.

કલમ ૩ જી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) વશના અઉરમઝદાહ ઈમા દહયાવ તયા અદમ અગરબાયમ અપતરમ હ

યા પારસા (૩) અદમશામ પતીયખશીય. (૪) મનાબાજી મ અબર. (૫) હ તયશામ હચામ અથહચ અવ અકુનવ (૬) દાતમ તય મના અવ....અદારી (૭) માદ, ઉવજ, પરથવ, હરીવ, બખતરીશ, શુગદ, ઉવારઝમીશ, ઝરક, હરઉવતીશ, થતગુશ, ગદાર, હીંદુશ, સકા હુમવર્ગા, સકા તીગરખુદા, બાબીરૂશ અથુરા, અરબાય, મુદરાયા, અરમીન, કતપતુક, સપરદ, યુના, સકા તયઈય પારદરય, સકુદર, યુના, તકબરા, પુતીચા, કુશીયા, માદઈયા, કરકા.

માએની— (૧) કેહેચ દારયવુશ પાદશાહ (૨) હોરમઝદની મેહરબાનીથી, પારસ વગરે જે દેશો મેં મેલવીઆંચ તે આછે(૩)મેં તેઓ ઉપર મારો અખતીઆર બેસાડીઓ (૪) તેઓ મારી આગલ ખંડણી લાવીઆ (૫) જે મેં તેઓને કહીઊં હતુ. તે તેઓએ કીધું હતું (૬) જે મેં તેઓને આપીઊં હતુ તે તેઓ પાસે હતું (૭) મીદીઆ, સુજીઆના, પારથીઆ, એરીઆ, બાકતરીઆ, સાગદીઆના, ખોરાસમીઆ, ઝંગારીઆ, આરાકોશીઆ, સાતાગીદીઆ, ગનદારા, હીંદ, ઈન્ડોસ (ઉપરના) સાકી, તાઈગરીસ ઉપરના સાકી, બાબીલન, આસીરીઆ, અરબસથાન, મીસર, અરમીનીઆ, કાપા ડોકીઆ, સપારતા, આઓનીઆ, દરીઆની પેલીગમનાં સકીથીઅનસ, સોકોદરી, આઓનીઅનો તીબરાઈન, બુદીઅન, ક્રોશીઅન, સારોમા શાઈગરીકો,

કલમ ૪ થી— (૧) થાતીય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) અઉરમઝદા ચથા અવઈના, ઈમામ બુમીમ યુ....પરાવદીમ મના ફ્રાબરા (૩) મામ ખશાયથીયામ અકુનઉશ (૪) અદમ ખશાચથીય અમીય. (૫) વશના અઉરમઝદાહ અદમશીમ ગાથવા નીયશાદયમ (૬) તચ શામ અથહમ અવ અકુનવતા

(૭) **યથા** મામ કામ આહ યદી **પદીય** મતીયાહ**ચ તચ** ચીય કરમ, **અવા દહચાવ** તયા દારયવુશ **ખશાયથીય** અદારય પતીકરમ દી**દીય**........**ઈ હચ** ગાથમ બરતી ય........આ ખશનાસં........(૮) અદતઈય **અઝદા બવા** તીય પાર**સા હચા** મરતીયાહયા દુ**રય**અર .... શપરાગમ તા (૯) અદતઈય બ**વા** તીય, પારસ મરતીય, દુરય **હચા** પારસા **અત**રમ પતીયાજતા.

માએની— (૧) પાદશાહ દારયવુશ કેહેચ (૨) હોરમઝદે જેમ (ઘટતુ) જોએઊં તેમ મારી ઉપર આ દુનીઆ(ના આસરો રાખીઓ) (૩) તેણે મને પાદશાહ કીધો (૪) હું તે પાદશાહ છેઊં (૫) હોરમઝદની મેહરબાનીથી મેં તેઓને મજબુત સથાપી આં (૬) જે મેં તેઓને કેહેઉચ તે તેઓએ કીધું ચ (૭) જો સંધાઓ મારી મરજી પરમાંણે ચાલે તો દારયવુશ પાદશાહના સંધા દેશોને મજબુતાઈ મલશે, જેથી તેઓ કાએમ રેહુવાના (?) (૮) પારસીઓના રાજા, આ તને ખચીત મલશે ...., ઉપર સરદારી (૯) પારસી લોકો આ તને ખચીત મલશે, તારા રાજા પારસથીજ આબાદાની મેલવવાનો.

કલમ ૫ મી— થા**તી**ય દારયવુશ ખશાયથીય (૨) અઈ**ત** ત**ચ** કરતમ, અવવીસમ વશના અઉરમઝદાહ અકુનવમ (૩) અઉરમઝદા**મ** ઈય ઉપ**સ**તાપ અબર, યાતા કરતમ અકુન**વમ** (૪) **મા**મ અઉરમઝદા પતુવ હ**ચા** સાર .... **ઊ**તા મઈયવીથમ, ઉતા ઈમામ દહયાઉમ (૫) અઈત અદ**મ** અઉરમઝદા મ જદી યામીય (૬) **અઈતમ**ઈય અઉરમઝદા દદાતુવ.

માએની— કેહેચ દારયવુશ પાદશાહ(૨) જે થએઊંચ તે સંધું મેં હોરમઝદની મેહરબાનીથી કીધું ચ (૩) હોરમઝદે મને મદદ કીધી

જેથી મેં એ કાંમ કીધુ (૪) હોરમઝદે મને, મારા ઘરને અને આ પરાંતને નુકશાનથી બંચાવે (૫) તે હું હોરમઝદ ને સોંપુંચ (૬) હોરમઝદ તે મારે સારૂં કરે.

કલમ ૬ ઠી— મરતીયા, હયા અઉરમઝદાહ ફરમાના, હઉવતીય ગસતા, માથદય (૨) પાથીમ તયામ રાસતામ મા અવરદા (૩) મા સતઅય.

માએની— લોકો, હોરમઝદનો ફરમાન, તે તમુને પાછો આપીઓચ તેને મરવા ના દેતા (૨) સંભાલ રાખજો કે રખેને રાસત (રસ્તો) કહેલુ તંમો છોડો (૩) સંભાલ રાખજો કે રખેને તમો ઠોકર ખાવો (તેથી ઉલટા ચાલો).

આંક શાતમો.

એ તખતી નકશ રૂશતમ આગલ દારયવુશના દોખમાંની નીચેના ભાગમાંછે. એ તખતી એટલીતો ખરાબ થાઈ ગઈચ કે માતરે જુજ અકશરો ઊકલી શકેઆચ, અને તેનો તરજુમો થાઈ શકતો નથી. સાંધી મલીને ૬૦ લીટીઓછે, એવુ વેસતરગારડ જણાવેચ. આ જગોએ માતરે પેહલી ૧૫ લીટીઓ દાખલ કીધીચ.

બગ વઝરક અઉરમઝદા હય હદા...............ફે........મ તય વ.... ....અદ સીયાતીમ મરતીયા હયા,........ઊ........આ અરૂવસતમ ઉપરીય **દારયવુશ** ખશાયથીઅમ...ઈયશય. થાતીય **દારયવુશ ખશાય**થીયઃ વશના અઉરમઝદાહ........કાર.. .....ઈય તય........આ.,....તમ,......ય,.... દફ્શ,...... અથીય ન .,.....રા........ ઉવ.,....યા,.......યીમ કરી

મીશ......વાસીમ તય...............ર ઈય......ઈમ.......
રીયીશ.......અવ.......મ.........મ મ.........મ દાર ..
....ઉશ આ.........ઉવીશ આ.........મીય.........યા ....
અસતીય દરસમ દા......યા......અઉ...... ઈયહયા દરશામ.

બાકીની લીટીઓ ઊપલા કરતાં વધારે ખરાબ થાઈ ગએલી.

આંક આઠમો.

બાબીલનમાંના એક (સીલાંદર) જે હાલ બ્રીટીશ મીઊજીઅમમાંછે તેની ઊપર આ હરફો કોતરીઆચ.

અદમ દારયવુશ નક.
હું દારયવુશ પાદશાહ.

આંક નવમો.

શુએગ્ગુ આગલ એક પથર મલી આવીઓ હતો, જેની ઊપર ખીલા રોકી હરફો હતા.

દારયવુશ નક વઝરક.
દારયવુશ પાદશાહ મોટો.

આંક દશમો.

પરસીપોલીસ, અથવા ચેહલમીનારની બારીઓની ઊપરની બાજુએ એક તખતી આવીચ તે આ પરમાંણે ઊકલાવીચ.

૧ ૨ ૩
અરદસતાન આથ ગઈન દારયવુશ નકહ્યા વીથીયા કરત.

એ હરફેનો તરજુમો ચોકશ કેહવાઈ શકાતો નથી. જે બોલો ઊ પર આંક મુકેલાછે તેને જુદી વીભકતીઓમાં ગણઆથી માએનીઓ જુદી થાઇ જાએછે જેમકેઃ—

અરદસતા બાંધનારે બનાવીઊં, પાદશાહ દારયવુશનો સગો. સારી જગોની બાંધણી, પાદશાહ દારયવુશના કુતંબ શારૂં બાંધેલી. અરદસતાનનું ઘર, પાદશાહ દારયવુશનાં કુતંબ શારૂં બાધેલું અરદસતાએ બાંધેલું, મેહલનો બાંધનાર. પાદશાહ દારયવુશનો અરદસતાની મેહનતથી કીધેલો પાદશાહ દારયવુશનાં કુતંબને માંટે.

એ પાંચ તરજુમાઓમાં છેલલું માનવાને સઉથી વધારે કારણો હતાં પણ પછવાડેથી તાતારી અને બાબીલોનીઅન ખીલારોકી હરફેની શોધ થાએઆ પછે છેલો અરથ કરનલ રાલીનસને નીચે પરમાંણે કીધો.

શંગેમરમરનું દીવાનખાનુ (અથવા મેહરાબ) દારયવુશ પાદશાહના કુતંબને શારૂં બાંધેલો.

ખશચારશા પાદશાહની તખતીઓ.

આંક ૧૧ મો.

એલવંદ નાંમના પાહાડ આગલની— એ તખતીની ૨૦ લીટીઓછે.

(૧) બગ વઝરક અઉરમઝદા, હય યથીશત બગાનામ, હય ઈમામ બુમીન અદા, હય અવમ અસમાનમ અદા, હય મરતીયમ અદા, હય શીયાતીમ અદા મરતીય હયા, હય ખશયારશામ ખશાયથીયમ

અકુનઉશ, અઈવમ પરૂનામ ખશાયથીયમ, અઈવમ પરૂ નામ ફ્રર માતરમ. (૨) અદમ ખશયારશા ખશાયથીય, વઝરક ખશાયથીય, ખશાયથીયાનાંમ ખશાયથીય, દહયાઉનામ પરઉઝના નામ ખશાયથીય, અહીયાયા બુમીયા વઝરકાયા દુરી ય અપીય, દારયવઉશ ખશાયથીય હયા પુતર, હખામનીશીય.

માએની— (૧) મોટો ખોદાએ હોરમઝદ, ફરેશતાઓમાં મોટો, જેણે આ આ દુનીઆં આપીચ, જેણે પેલો આસમાન આપીઓચ, જેણે માંણસ જાત આપીચ, જેણે માણસજાતને જીવ આપીઓચ, જેણે ખશયારશાને પાદશાહ બનાવીઓચ, લોકોનો પાદશાહ તથા લોકોને ધારા આપનાર. (૨) હું ખશયારશા પાદ શાહ, મોટો પાદશાહ, પાદશાહઓનો પાદશાહ, ઘણાં વશતી વાલાં દેશોનો પાદશાહ, આ મોટી દુનીઆને આસરો આપ નાર, દારયવુશ પાદશાહનો બેટો, હખામનીશ.

આંક બારમો.

ચેહલ મીનારનાં દરવાજા ઊપર, બારીઓની બાજુએ અને પાદશાહના પોશાક ઊપર એકજ રીતના ખીલા રેકી અખશરોછે. તેની લીટી ચારછે.

ખશયારશા, ખશાયથીય વઝર્ક, ખશાયથીય ખશાથીયાનામ દારયવુશ ખ શાયથીય હયા પુતર, હખામનીશીય.

માએની— ખશયારશા, મોટો પાદશાહ, પાદશાહોનો પાદશાહ, પાદશાહ દારયવુશનો બેટો, હખામનીશીય (કેઆની.)

આંક તેરમો.

એહલમીનાર. ઊપર અને અગારી ઊપર જવાના દાદરો ઊપર એક તખતી આવીચ. એ તખતીની લીટી ૧૯ છે.

(૧) બગ વઝરક અઉરમઝદા, હય ઈમામ બુમીમ અદા, હય અવમ અસમાનમ અદા, હય મરતીયમ અદા, હય શીયાતીમ અદા મરતીય હયા, હય ખશયારશામ ખશાયથીયમ અકુનઉશ, અઈવમ પરૂનામ ખશાયથીયમ, અઈવમ પરૂનામ ફરમાતારમ. (૨) અદમ ખશયારશા ખશાયથીય, વઝરક ખશાયથીય ખશયથીયાનામ ખશાયથીય, દહયઉનામ પરૂવઝનાનાંમ ખશાયથીય, અહીયાયા બુમીયા વઝરકાયા દુરીય અપીય, દારયવઉશ ખશાયથીય હયા પુતર, હખામનીશીય. (૩) થાતીય ખશયારશા ખશાયથીય વઝરકઃ વશના અઉરમઝદા ઈમ હદીશ અદમ અકુનવમ, મામ અઉરમઝદા પાતુવ, હદા બગઈબીશ, ઉતમઈય ખશતરમ, ઉતા તયમઈય કરતમ.

માએની— (૧) મોટો ખોદાએ હોરમઝદ, જેણે આ દુનીઆ આપીચ, જેણે પેલો આશમાન આપીઓચ, જેણે માણસજાત આપીચ, જેણે માણસજાતને જીવ આપીઓચ, જેણે ખશયારશાને પાદશાહ બનાવીઓચ, લોકોનો પાદશાહ અને લોકોને ધારા આપનાર. (૨) હું ખશયારશા પાદશાહ, મોટો પાદશાહ, પાદશાહોનો પાદશાહ, ઘણા વશતીવાલા દેશોનો પાદશાહ, આ મોટી દુનીઆને આશરો આપનાર, પાદશાહ દારયવુશનો બેટો, હખામનીશ (૩) કેહેચ ખશયારશા મોટો પાદશાહ, હોરમઝદની મેહરબાનીથી મેં આ ઘર બનાવીઊં; હોરમઝદ

બીજા ફરેશતા સાથે મારો બંચાવ કરે, મારાં રાજનો અને મેં જે કીધુંચ તેનો.

આંક ચઊદમો.

થામલાઓનાં મોટાં દીવાનખાનાના દાદાર ઊપર, જાંહા ઘણી નકસી અને આકારો પાડેલાછે- એ તખતીની ૩૦ લીટીઓછે.

બગ વઝરક અઉરમઝદા હય ઈમામ બુમીમ અદા, હય અવમ અસमानम અદા, હય મરતીયમ અદા, હય શીયાતીમ અદા મરતીયહયા, હય ખશયારશામ ખશાયથીયમ અકુનઉશ, અઈવમ પરૂનામ ખશાયથીયમ, અઈવમ પરૂનાંમ ફરમા તારમ. (૨) અદમ ખશાયારશા ખશાયથીય, વઝરક ખશાયથીય ખશાયથીયાનામ ખશાયથીય, દહયઉનામ પરૂવઝના નામ ખશાયથીય, અહીયાયા બુમીયા વઝરકાયા દુરીય અપીય, દારયવઉશ ખશાયથીય હયા પુતર, હુખા મનીશીય (૩) થાતીય ખશયારશા ખશાયથીય વઝરકઃ તયમના કરતમ ઈદા, ઉતા તુયમ ઈય અપતરમ કરતમ, અવ વીસમ વશના અઉરમઝદાહ અકુ નવમ; મામ અઉરમઝદા પાતુવ હદા બગ ઈબીશ, ઉતા મઈય ખશતરમ, ઉતા તયમ ઈય કરતમ.

માએની— મોટો ખોદાએ હોદમઝદ, જેણે આ દુનીઆ આપીચ, જેણે તે આશમાંન આપીઊંચ, જેણે માણશજાત આપીચ, જેણે માણશ જાતને જીવ આપીઓચ, જેણે ખશયારશાને પાદશાહ બનાવીઓચ, લોકોનો પાદશાહ તથા લોકોને ધારો આપનાર (૨) હું ખશયારશ પાદશાહ, મોટો પાદશાહ, પાદશાહોનો

પાદશાહ, ઘણાં વશતીવાલાં દેશોનો પાદશાહ, આ મોટી દુની આંને આસરો આપનાર, પાદશાહ દારયવુશનો બેટો, હખામની શ. (૩) કેહેચ ખશયારશા મોટો પાદશાહ, જે મેં હીઆં કીધુંચ અને જે મેં બીજે ઠેકાંણે કીધુંચ તે શંધું મેં હોરમઝદની મેહરબાંનીથી કીધુંચ. હોરમઝદ બીજા ફરેશતા શાથે મારો બંચાવ કરે, મારાં રાજનો અને જે મેં કીધુંચ તેનો.

આંક પનદરમો.

ચેહેલ મીનારની સઉથી મોટી સીરીની ઉપર જે દરવાજોછે તેની ઉપરની તખતી— એની લીટીઓ ૨૦ છે.

(૧)— બગ વઝરક અઉરમઝદા, હય ઈમામ બુમીમ અદા, હય અવમ અસમાનમ અદા, હય મરતીયમ અદા, હય શીયાતીમ અદા મરતીય હયા, હય ખશયારશાથીશામ, ખશયાયમ અકુનઉશ, અઈવમ પરૂનામ ખશાયથીયમ, અઈવમ પરૂનામ ફરમા તારમ. (૨) અદમ ખશયારશા ખશાયથીય, વઝરક ખશાયથીય, ખશાયથીયા નામ ખશાયથીય, દહયઉ નામ પરૂવઝના નામ ખશાયથીય, અહયાયા બુમીયા વઝરકાયા દુરીય અપીય, દારયવઉશ ખશાયથીય હયાપુતર, હખામનીશીય. (૩) થાતીય ખશયારશા ખશાયથીય વઝરક: વશના અઉરમઝદાહ ઈમમ દુવરથીમ વીસદહયઉમ અદમ અકુનવમ. વસીય અનીયશચીય નીબમા કરતમ અના પારસા, તય અદમ અકુનવમ, ઉતમઈય તય પીતા અકુનઉશ; તય પતીય કરતમ વઈનતીય નીબામ, અવવીસમ વશના અઉરમઝદાહ અકુમા. (૪) થાતીય ખશયારશા ખશાયથીય: મામ અઉરમઝદા પતુ

વ, ઉતમઈય ખશતરમ, ઉતા તય મના કરતમ, ઉતા તય મઈ
ય પીતર કરતમ, અવશચીય અઉરમઝદા પતુવ.

માએની— મોટો ખોદાએ હોરમઝદ, જેણે આ દુનીઆં આપીચ, જેણે પે
લા આસમાન આપીઓચ, જેણે માણસ જાત આપીચ, જેણે
માણસ જાતને જીવ આપીઓચ, જેણે ખશયારશાને પાદશા
હ કીધો, લોકોનો પાદશાહ અને ધારા આપનાર (૨) હું
ખશયારશા પાદશાહ, મોટો પાદશાહ, પાદશાહોનો પાદશાહ,
ઘણા વસતી વાલા દેશોનો પાદશાહ, આ મોટી દુનીઆને
આશરો આપનાર દારયવુશ પાદશાહનો બેટો, હખામનીશ
(૩) કેહેય ખશયારશા પાદશાહ: હોરમઝદની મેહરબાનીથી
આ દરવાજો અંદર જવાનો મેં બનાવીઓ. બીજાં ઘણાં ઊં
ચા કાંમો પારસમાં મેં બનાવીઆંચ તથા મારા બાપે બનાંવી
આંચ. જે કોઈ ઊંચા કાંમો દેખાએ તે અમોએ સંધા હોર
મઝદની મેહરબાનીથી કીધાંચ. (૪) કેહેચ ખશયારશા પા
દશાહ હોરમઝદ મને તથા મારા રાજને બંચાવે જે મેં કી
ધું અને જે મારા બાપે કીધુંચ તેનો હોરમઝદ સંભાલ
રાખે.

આંક શોલમો.

**વાનના ખડક ઊપરની દખણ દશાની તખતી— એ
ની લીટીઓ ૨૫ છે.**

(૧)— બગ વઝરક અઉરમઝદા, હય મથીશત બગાનામ, હય ઈમામ બુ
મીમ અદા, હય અવમ અસમાનમ અદા, હય મરતીયમ
અદા, હય શીયાતીમ અદા મરતીયા હયા, હય ખશયારશા

મ ખશાયથીયમ અકુનઉશ, અઈવમ પરૂનામ ખશાયથીયમ, અઈવમ પરૂનામ ફ્રમા તારમ. (૨) અદમ ખશયારશા ખશાયથીય, વઝરક ખશાયથીય, ખશાયથીયા નામ ખશાયથીય, દહયઉનામ પરૂવ ઝના નામ ખશાયથીય, અહયાયા બુમીયા વઝરકાયા દુરીય અપીય, દારયવઉશ ખશાયથીય હયા પુતર, હખામનીશીય. (૩) થાતીય ખશયારશા ખશાયથીય: દારયવુશ ખશાયથીય, હય મનાપીતા, હઉવ વશના અઉર મઝદાહ વસીય તય નીબામ અકુનઉશ, ઉતાઈમ સતાનમ હઉવનીયશતાય; વતનીય યનીય દીપીમ નીયનપીશતામ અકુનઉશ. પસાવ અદમ નીયશતાયમ, ઈમામ દીપીમ નીપીશતન.....

માએની— મોટો ખોદા હોરમઝદ, ફ્રેશતાઓમાં મોટો, જેણે આ દુનીઆ આપીચ, જેણે તે આસમાન આપીઓચ, જેણે મનુશ જાત બખશીચ, જેણે મનુશ જાતને જીવ આપીઓચ, જેણે ખશયારશાને પાદશાહ કીધો, લોકોનો પાદશાહ તથા લોકોનો ધારા બાંધનાર. (૨) હું ખશયારશા પાદશાહ, મોટો પાદશાહ, પાદશાહોનો પાદશાહ, ઘણા વસતી વાલાના દેશોનો પાદશાહ, આ મોટી દુનીઆનો આસરો આપનાર, દરાયવુશ પાદશાહનો બેટો, હખામનીશ (૩) કેહેચ ખશયારશા પાદશાહ, દારયવુશ પાદશાહ જે મારો બાપ હતો તેણે હોરમઝદની મેહરબાનીથી ઘણા ઊંચા કાંમો કીધાં; તે આ જગો ઉપર આવીઓ હતો; તે કારણસર તેણે એક તખતી કોતરાવી નહી હતી. પછી હું આવીઓ હીઆ તારે આ તખતી લખાવી.

—

આંક સતરમો.

એહલમીનારના નઈરૂત કોણ ખુણામાં એક તખતી-એની લીટી પંદરછે.

(૧)— બગ વઝરક અઉરમઝદા હય ઈમામ, હય ઈમામ બુમીમઅદા, હય અવમ અસમાનમ અદા, હય મરતીયમ અદા, હયશી યાતીમ અદા મરતીય હયા, હય ખશયારશામ નકમ અકુન ઉશ અઈવમ પરૂનામ નકમ, અઇવમ પરૂનામ ફરમા તારમ (૨)અદમ ખશયારશા નક, વઝરક નક, નકાનામ નક, દહયા ઉનામ પરૂવ ઝનાનામ નક, અહયાયા બુમીયા વઝરકાયા દુ રીય અપીય, દારયવઉશ નક હયાપુતર, હખામનીશીય (૩) થાતીય ખશયારશા નક વઝરક વશના અઉરહય મઝદાહ ઈમ હદીશ દારયવુશ નક અકુનઉશ, હય મના પીતા (૪) મામ અઉરમઝદા પતુવ હદા બગઈબીશ; ઉતા તયમઈય કરતમ, ઉ તા તયમઈય પીતર દારયવઉશ નક હયા કરતમ, અવશચીય અઉરમઝદા પતુવ હદા બગઈબીશ.

માએની— મોટો ખોદાએ હોરમઝદ, જેણે આ દુનીઆ આપીચ, જેણે ત આસમાન બનાવીઊંચ, જેણે માંણશ જાતને આપીચ, જેણે માંણશ જાતને જીવ આપીઆચ, જેણે ખશયારશાને પાદશાહ કીધોચ, લોકોના પાદશાહ અને લોકોને ધારા આપનાર(૨) હું, ખશયારશા પાદશાહ, મોટો પાદશાહ, પાદશાહોનો પાદ શાહ, ઘણા વસતી વાલાં દેશોનો પાદશાહ, મોટી દુનીઆને આસરો આપનાંર, પાદશાહ દારયવુશનો બેટો, હખામનીશ (કુઆની) (૩) કેહેચ ખશયારશા મોટો પાદશાહ, પાદશાહ દારયવુશ જે મારો બાપ થાએ, તણે હોરમઝદની મેહરબાંની

થી આ ઘર બાંધીઊં. (૪) હોરમઝદ અને બીજા ફ્રેસતા મને બચાવે; બધે જે મેં કીધુંચ અને જે મારા બાપ પાદશાહ દારયવુશે કીધુચ તેનો હોરમઝદ અને બીજા ફ્રેસતા સંભાલ રાખે.

આંક અઢારમો.

કાઊંટ દીકાલીસના (વાઝ઼ુ) ઊપર.

ખશયારશા નક વઝરક.
ખશયારશા પાદશાહ મોટો.

અરતખશતરા પાદશાહની તખતીઓ.

આંક ઓગણીસમો.

ચેહલમીનારની પસચમની સીડી ઊપરની તખતીએની લીટી ૩૫ છે.

(૧) બગ વઝરક અઉરમઝદા, હય ઈમામ બુમામ અદા, હય અવમ અસમાનામ અદા, હય મરતીયમ અદા, હય શાયતમ અદા મરતી હયા, હય મામ અરત ખશતરા ખશયાથીય અકુનઉશ, અઈવમ પરૂવનામ ખશાયથીયમ, અઈવમપરૂવનામ ફ્રમતારમ (૨) થાતીય અરતખશતરા ખશાયથીય વઝરક, ખશાયથીય ખશાયથીયનામ, ખશાયથીય દહયાઉનામ, ખશાયથીય અહયાયા બુમીયા (?): અદમ અરતખશતરા ખશાયથીય પુતર, અરતખશતરા દારયવુશ ખશાયથીય પુતર, દારયવુશ અરતખશતરા ખશાયથીય પુતર, અરત

ખશતરા ખશયારશા ખશાયથીય પુતર, ખશયારશા દારયવુ શ ખશાયથીય પુતર, દારયવુશ વીશતાસપ હયાનામ પુતર, વીશતાસપ હયા અરશામ નાંમ પુતર, હખામનીશીય. (૩) થાતીય અરતખશતરા ખશયાથીયઃ ઈમમ ઉસતસનામ આથગનામ મામ ઉપા મામ કરતા (૪) થાતીય અરતખશતરા ખશાયથીયઃ મામ અઉરમઝદા ઉતા મીરથ બગપતુવ, ઉતા ઈમામ દહયઉમ ઉતા તયમામ કરતા.

માએની— (૧) મોટો ખોદાએ હોરમઝદ, જેણે મનુશ જાત આપીચ, જેણે આ દુનીઆ આપીચ, જેણે આસમાન આપીઓચ, જેણે મનુશ જાતને જીવ આપીઓંચ, જેણે મને અરતખશતરા પાદશાહ કીધોચ, લોકોના પાદશાહ અને લોકોને ધારો આપનાર (૨) કેહેચ અરતખશતરા મોટો પાદશાહ, પાદશાહોના પાદશાહ, દેશોનો પાદશાહ, આ દુનીઆનો પાદશાહ; હું પાદશાહ અરતખશતરાનો બેટો; અરતખશતરા, પાદશાહ દારયવુશનો બેટો; દારયવુશ, પાદશાહ અરતખશતરાનો બેટો; અરતખશતરા, પાદશાહ ખશયારશાનો બેટો; ખશયારશા, પાદશાહ દારવુશનો બેટો; દારયવુશ વીશતાસપના નામ (તેનો) બેટો; વીશતાસપ, અરશામ નામ (તેનો) બેટો, હખામનીશ. (૩) કેહેચ પાદશાહ અરતખશતરા, મેં મારા કાંમને શારૂં આ પથરનુ બાંધકાંમ, સારૂં રોનકદાર બનાવીઊં. (૪) કેહેચ પાદશાહ અરતખશતરા, હોરમઝદ અને મીરથ, મારો બચાવ કરે, આ પરાંતનો અને જે મેં કીધુંચ તેનો.

આંક વીશમો.

મીસરના એક ફુલદાની— (વાઝ) ઊપર.

અરદખચશય	નક	વઝરક.
અરતખશતરા	પાદશાહ	મોટો.

આંક ૨કવીશમો.

સુઝા આગલની તખતી, જે એક થાઆંની બેઠક ઊપર લખેલીછે. એ તખતી શંધી ખરાબ થાએલીછે, પણ તેનો તરજુમો તાતારી અને બાબીલોનીઅન હરફોમાં થોડો ઘણો માલુમ પડીઓછે તે ઊપરથી કેટલાએક અરથ તથા બોલો ગોઠવીઆછે. એ તખતીની લીટી ૫ છે.

થાતીય અરતખશતરા નક વઝકર, નક નકયાનામ, નક દહયઉનામ, નક અહયાચા બુમીયા, દારયવુશ હયા નક હયા પુતરઃ દારયવુશ હયા અરતખશતરા હયા નક હયા પુતર, અરતખશતરા હયા ખશાયારચ હયા નક હયા પુતર, ખશાયારચ હયા દારયવુશ હયા નક હયા પુતર, દારયવુશ હયા વીશતાશપ હયા પુતર, હખમનશીયઃ ઈમમ અપદાન દારયવુશ અપનયા કમ અકુન અશ; અબીયપર .... પા અરતખશતરા નીચ કમ .... અન હત ઊતા મીથર, વશના અઊરમઝ દાહ અપદાના અદમ અ કુ નવમ. અઊરમઝદા અનહત ઉતા મીથર મામ પાતુવ ....

માએની— કેહેછે અરતખશતરા મોટો પાદશાહ, પાદશાહોનો પાદશાહ, દેશનો પાદશાહ, આ દુનીઆનો પાદશાહ, દારયવુશ પાદશાહ

નો બેટો: દારયવુશ અખશતરા પાદશાહનો બેટો, અરતખશતરા ખશયારશા પાદશાહનો બેટો, ખશયારશા દારયવુશ પાદશાહનો બેટો, દારયવુશ વીશતાસપનો બેટો હખામનીશ: આ ઘર મારા વડાવા દારયવુશે બાંધીઉ; પછી મારા બપાવા અરતખશતરાએ પાછું સમારીઉ (?) અનહત તથા મીથરને હોરમઝદની મેહરબાનીથી મેં આ ઘરમાં મુકીઆ. હોરમઝદ, અનહત તથા મીથર મને તથા **જે મેં કીધું હોએ તેનો** બચાવ કરે.

આંક બાવીસમો.

ઉપલા થાંભાની છેક નીચેના ભાગની આસપાસછે.

અદમ અરતખશતરા, નક વઝરક, નક નકયાનામ, દારયવુશ હયા નક હયા પુતર.

માએની— હું અરતખશતરા, મોટો પાદશાહ, પાદશાહોનો પાદશાહ, દારયવુશ પાદશાહનો બેટો.

અ એ અથવા આ

અખશતા— વગર ભાગેલું આ૦ પં થરાએલું. એને સંસકરૂત બોલ મલતો અક્ષતાછે; અ= નહીં; ક્ષતા ભાંગેલો:

અગતા— બુરૂં કાંમ કરનાર, **જુદ્દીન.**

આજમીયા— લડાઈ.

અતર— અંદર; સં— અનતર, ઝંદ— અંતરે, ફારસી— અંદર, લાટીન— ઈનતર.

અતીયાઈશ— પાર ગીઓ, અંદર ગીઓ.

અતીફ્રશતાદીય— એકદમ નાશ કરવો— અતી= તદન; ફ્રશત— (ઝંદ) પરશત= નાશ કરવો.

આથગઈન— બાંધનાર.

અથગનામ— બાંધણી.

અથીય— નજદીક.

અથુરા— આસીરીઆ (દેશ)

અથુરાયા— અસીરીઆમાના.

શકીથીક અથવા તાતાર ખીલારોકી હરફમાં એ દેશનું નાંમ **આસુર** આવેલું છે. અરબીમા **અશુર** લખાએઊંચ અને હાલ નીનીવીહના શેહરને જે પાછું ખોદી કાહાડીઊંચ તેમાં નીમરૂદના ભાગને અરબ ભુગોલ કરતાઓ **અથુર** નામે ઓળખેચ.

આદીના— છીનવી લીધું— (તરતીઆ)

આદીનમ— છીનવી લીધું— (પરથમા)

અતરીનૃ— અતરીન.

એ સખશ સુજીઆનામા બલવો ઉઠાવીઓ હતો, જારે દારયવુશ તખત ઉપર તરતનો બેઠો હતો. બહીસતુન ઉપર જે બલવાખોરોની હાર કોરીચ તેમાં પેહલો ઉભેલો બંધવો અતરીનછે. અતરીન નામ "અતર" આતશ ઉપરથી નીકલીઊં હશે.

અતરીનમ— અતરીનને.

અતરીયાતીય હ્યા— અતરીયાત (મહીનાં) ના.

અદકીય— માતરે, થોડું.

અદતઈ — આતને; અદ= આતઈ ય=તને.

અદમ— હું.

એ સરવ નાંમને વીઆકરણ કરતા હમેશ જુદી જુદી ભાશા પરમાં ણે તપાસેચ તેથી હીંઆ પણ તેમજ કીધુંછે.

એક વચન.

ઈરાની ખીલારોકી સં ઝંદ.

પરથમા—અદમ અહં અઝેમ— હું

દુ૦— મામ માં મામ— મને.

પંચમી—અમ બોલ સાથે જોડેલો જેમકે હચામ—મારેથી; કુત્રમ— મારી આગલ.

શશટી— મના મમ મન—મારૂં. ફારસી— મન.

અનેક વચન.

પરથમાં વયમ વયં વએમ— અમો.

શ૦ અમાખમ અસ્માકં અહમાકેમ — અમારૂ મઈય— મારો—એ બોલ છુટો આવતો નથી પણ બોલની શાથે જોડાએલો.

અદમશીય— હું તેનો.

અદમશીમ— હું તને આ૦ હું તેઓને.

અદમશામ— હું તેઓનો.

આનય— લેઈ આવીઆ (તેને)

આનયમ— લેઈ આવીએ. (હું)

આનયતા— લેઈ આવીઆ (તેઓ)

અનીય— લાવીઆ (?)

અનામકહય—અનામક(મહીના)ના.

એ મહીનો કેહવોછે તે બરોબર કેહવાતું નથી. કરનલ રાલીનસન ધારેછે કે તે સપટેમ્બર મહીનાની વખતેનો હશે જે વખતે સુરજ તોલા રાશીમાં આવેચ તારે.

અનીય— બીજો, દુશમન.

અનીયશચીય— બીજું.

અનીયમ— દુશમનને.

અનીયના— દુશમનથી.

અનીયહયા— દુશમનનુ.

અનીયા— બીજાઓ, બીજીઓ, બીજીઓને.

અનીયાઉવા— બીજીઓમાં.

કરનલ રાલીનસન જણાવેચ કે એ બોલ ઉપરથી ઈરાન અન અનીરાન એવો વચેનો ફેર બરોબર સમજ પડેછે. અનીરાન અથવા અન ઈરાન એટલે ઈરાનથી જુદુ અથવા બીજું. આશતાદ ઈયશતમાં અન ઈરયાઓ દનઘાવોનો અરથ એ પરમાણે ઈરાનથી બીજાં (જુદા) પરાંતોનો થાએછે. એ બોલ ઉપલી ઈઅશતમાંછે તે ઘણો પુરાણો શાબેત થાએછે.

અનુવ— બાજુએ, ઉપર.

અનુશીયા— સોબતી, મલતીઆ પછવાડે જનારા.

અનુ= પછી; શીય= જવું.

અપગઉદ્દય— છુપાવતો (ના)

અપગઉદયાહ— છુપાવશે (તો)

અપતરમ— બીજી જગોએ, બીજું.

અપરમ— એવપુછી.

સં— અપરં; ઝંદ—અપરેમ

આપીય— બી. સં— અપી.

આપીશ— પાણી.

આપીયા— પાણીમાં.

આપીશીમ— પાણીમાં તેઓ.

સં— આપ; ઝંદ— અફ્સ; ફારસી— આબ.

અબીય— ઉપર.

સં— અભી; ઝંદ—અઈબી.

અબીચરીશ— પવીતર કાંમો.

અબીશતામ— નાશ.

અમાતા— નહી ગણાએ એવું.

અમીય— છું. એ બોલ પણ વેઆકરણ કરતા બીજી ભાશાઓ સાથે સરખાવેચ.

ઈરાની	સં	ઝંદ

ખીલા રોકી.

(હું) છેઉ, અમીય, અસ્મી, અહ્મી

(તું) છે, અહય, અસી, અહી.

(તે) છે, અસતીય, અસતી, અસતી

(તેઓ) છે, હતીય, સતી, હેનત.

(હું) થાએઓ, આહમ, આસં —

તે થાએઓ, આહ, અસંત, આઓઘન.

(તેઓ) થાએઆ, આહ, આસન, આઓધેન.

આમહય— અમો હતા.

આહત— તેઓ હતા આ૦ થએઆ હતા.

અહતીય— હોએ (તે)

અનુથ— તાંહાથી, સં— અનુતસ

અયદના— ધરમના કાંમો.

પાદશાહ દારયવુશ જારે તખત ઉપર બેઠો તારે કેટલી એક ધરમની કીરીઆ દાખલ કીધી અને ગઉમાત મગુશ જે કુખુશરોના દીકરા બરદીયને નામે રાજ ઉપર ચહડી બેઠો હતો તેણે બીજી બાબદો ધરંમમાં દાખેલ કીધી હતી તે પાછી દારયવુશે કાહાડી નાખી. એ ધરંમના કાંમો જે દાખલ કીધાં તે તરણ તરેહના હતાં "અબીચરીશ, ગઇ થામ અને માનીયમ." એ તરણડો મલીને જે ધરંમનુ કાંમ થાએ ઊં તેનુ નાંમ "અયદના" કરનલ રાલીનસન ધારેછે. "અબીચરીશ" જેનો અરથ આગલ પવીતર કાંમ લખીઆચ તેઉપરથી એવુ સમજવું કે બાહેરની કીરીઆ જેવીકે સાફ સફાઇ રાખવાની. "ગઇથામ"ની મતલબ ગાવાનુ અને "માનીયમ" ભગતી કરવાની ઉઠેછે.

અચસતા— સાથે.

અરકદરીશ— એક પાહાડનુ નામ.

એ પાહાડ વીશે કરનલ રાલીનસન ધારેચ કે કરમાનની ઉગમણે જે પાહાડોની હારછે તેમાંનો એક હશે. એ પાહાડ ઉપરથી 'ગઉમાત મગુશ જેણે ઈરાનનુ તખત છીનવી લીધું તેની કલીઓ હતો.

અરખ— અરખ.

અરંખ એક અરમાની હતો જેણે બાબેલનમાં બલવો ઉઠાવીઓ હતો. બહીસતુન ઉપર જે બલવાખોરોની

હાર ફેરીચ તેમાં સાતમો ઉભેલો બ'ધવો અરખછે.

અરખમ— અરખને.

અરતખશતરા— અરતખશતરા (પાદશાહ)

એ પાદશાહનુ નામ પરસી પોલીસના મેહલની દેવાલ ઉપરછે અને જેણે ઈઉના ની ગરંથકારો આરતા ઝરકસીસ ઓકસ નામે ઓલખેચ. મોસરની એક ફુલદાની જે વેનીસમાંછે અને જેની ઉપર અરદખચશ યછે તે એજ પાદશાહ.

અરત બોલને મલતો ઝંદ બોલ એરેત અથવા અરેતછે અને તેનો અરથ મેલવેલો થાએછે. ખશતરનો અરથ ઝંદ ખશથર ઉપરથી પાદશાહ થાએછે. એ નાંમ પારથીઅનો (અશકાનીઓ) ના વખતમાં "અરતહચતર" થાએલો અને પછી સાસની વખતમાં "અરતહશતરી" જેની ઉપરથી ફારસી અરદશીર બનીઉં.

અરતવરદીય— અરતવરદીય.

અરતવરદીય એક સરદાર હતો જેણે પાદશાહ દારયવુશ પારસમાંનો બલવો બેસાડી દેવા મોકલીઓ હતો. એ બોલને અરથ "ઘણો વખાણાએલો" થાએછે.

અરતવરદીયમ— અરતવરદીયને.

અરદસતાન— અરદસતાન.

એ ઘણી પરસીપોલીસનો મેહલ બાંધનાર હોએ તેમ એક તખતી ઉપરથી માલુમ પડેચ. એ મેહલ દારયવુશ પાદશાહને સારૂં બાંધીઓ હતો.

અરબાય— અરબસતાન.

અરબીરાયા— અરબીલામાં; હાલનુ ઈરાનમાં અરબીલ નામની જગો

અરમીન— અરમીનીઆ.

અરમીનમ— અરમીનીઆ તરફ અથવા અરમીનીઆને.

અરમીનીય— અરમાની.

અરમીનઈય— અરમીનીઆમાં.

અરમનીયઈય— અરમીનીઆના.

અરશાદ:— આરાકોશીઆમાંનો એક કીલલો.

અરશામ— અરશામ.

પાદશાહ દારયવુશનો બપાવો ઈઉનાની ગરંથકારોએ નામ અરસામીસ લખી ગીઆછે. અરશામનો અરથ બુજરગ થાએછે; અરશ— બુજરગ.

અરશામહયા— અરશામનુ.

અરીૹ— નઠારો, બુરૂ કાંમ કરનારો, જુદદીન.

અરીય— અરીઅ; ઉતમ, બુલંદ.

એ બોલ અરૂ ઉપરથી નીકલીઓચ અને એનો અરથ માણસ થાએછે. મધીઅ એશીઆમાં સઉથી પુરાણા વખતમાં એ બોલ તાંહાના રેહુવાસીઓએ લીધો હતો. જારે એ જગો ઉપરથી એક ટોલો નીકલીને સતલેજ નદીના કાઠાં ઉપર આવી વસીઓ તારે તેઓએ પોતાની નવી જગોને આરયવરત નામ આપીઊં. એ ટોલો અસલ હીંદુ હતો. જારે તેઓમાં પેહલો ગનેઆતનો ભેદ પડીઓ તારે બરાહમનોએ આરય નામ લીધું અને ખેતીવાડી કરનારાઓએ અરય. બીજો ટોલો મધીઅ એશીઆમાંથી નીકલીઓ તે પસચીમ તરફ ચાલીઓ તેઓ પારસીઓના પેહલા વડવા હતા, અને તેઓએ જાંહા મકાન કીધો તે જગાનુ નામ "અએરીઅનેમ વએજો" (એટલે અરીઓની જનમભુમી) આપીઊં. વંદીદાદની પેહલી ફરગરદમાં એ બીનાં આવીછે. ઈરાનમાં એ નામ ચાલુ રહેઊં કાંએકે ઝંદ અવસતામાં આપણે અએરીઓ શયનેમ અને અએરીઓ દંઘાુ નામો જોઈએ છીએ તથા ગરીક લખનારાઓ પારસીઓ તથા સીદના દે

શોના ગામઠી નામ આરી
આ તથા આરીઆઇ લખી
ગીઆછે. સાસાનીઓના
પાદશાહોએ પોતાના ખેતા
બો અઈરાન અને અનીરાન
ના પાદશાહો કરી લખેઊં
છે. જે ઉપરથી હાલનુ નાં
મ ઈરાન નીકલીઊં. દારય
વુશ પાદશાહુ પોતા વીશે લ
ખેછે કે હું અરીય તથા અ
રીય વંશનો છેઊં અને હો
રમઝદનો અરથ તાતારી
તખતીઓમાં અરીઈઓનો
ખોદા કીધોછે.

અરીયારામન— અરીયારામન.
અરીયારામન દારયવુશ પાદશા
હાના બપાવાનો બાપ થા
એ. એ નામ ઈઉનાની ગ
રંથકારો "અરીઆરામની
સ" લખી ગીઆછે. એ
બોલનો અરથ "ઉતમ ચી
જને ચાહનારો" અરીય—
ઉતમ; રામન ચાહનાર.

અરીયારામનહયા— અરીયારામનને

અરૂવસતમ—મજબુતી, જડપ,બુલંદી

જો સં૦ અરવવા— ઘોડો—
મુલ ગણીએતો જોર અર
થ થાએછે.
જો ઝંદ અરૂવત— મુલ ગ
ણીએતો જડપ અરથ થા
એછે અને જો અરવંદ—
પાહાડ— મુલ ગણીએતો
બુલંદી થાએછે.

અવ— તે.

ઝંદ—અવ; ફારસી— ઉ.

એ સરવ નામનુ વેઆકરણ
જેટલું મલી આવીઊંચ તે
આ છે.

એક વચન.

	પુ૦	અશતરી	નપુ૦
પરથમાં—	હઉવ	હઉવ	।,અવ.
દુ૦—	અવમ	—	અવ.
શ૦—	અવહયા	—	—

બોલો સાથે જોડાતા

સરવ નામ.

શ૦— શઈય.

દુ— શીમ.

અનેક વચન.

પર૦—	—	અવા	—
દુ૦—	અવઈય	—	અવા.

શ૦—અવઈશામ — —

જોડાતા સરવ નામ.

શ૦—શામ શામ —

દુ૦—શીમ આ૦ શીશ શીમ દીશ

અબીશ— તેઓ પાશે.

હુઉશઈય— (પુ૦) તે તેનો

હુઉરેચઈય—(અશતરી)તે મને

હુઉવતઈય— „ તે તુને

હુઉવચીય— „ તે તેને

(નપુ.)

હુઉશઈય— „ તેણે તેને

અવતઈય— (નપુ૦) તે તુને

અવશાચીય— „ તેને

અવથા— આમ, આ પરમાંણે.

ઝંદ અવથ=રસતો આ૦રીત

અવથા શામ— આ પરમાંણે

તેઓનો.

અવથાશઈય— આ પરમાણે

તેનો.

અવદ્વા— તાંહાં.

ઝંદ— અવધ.

અવદાશીમ— તાંહા તેને અથવા

તેઓને.

અવદશીશ— તાંહા તેઓને.

હચાઅવદશ— તાંહાથી.

અવપરા— તેમાં આ૦ તે જ

ગાથી દુર.

અવહુતમ— ગામડું.

અવાજ—મારીઓ,કતલકીધો.

અવાજનમ— મેં મારીઓ,

મેં કતલ કીધો.

અવાજનીયા— કેહુતો હતો,

જાહેર કરતો હતો.

અવસતાયમ— મેં સથાપીઊં.

અસગરત— સગરતીઆ.

એ પરાંત મીદીઆ અને પા

રથીઆ વચેછે. કરનલ

રાલીનસન ધારેચ કે હાલ

ઈઉરપમાં જે સકાનદીને

વીઅન વંશછે તે એ પરાં

તમાંથી આવીઆ હશે અ

થવા અસગરત નામનો એ

ક ટોલો ઈરાનથી નીકલી

ને કાલા દરીઆને કાંઠે પે

હલા જાઈ વસીઓ અને

પછી ઈઉરપના ઉતરના

ભાગમાં પંથરાએઓ.

અસગરતમ— સગરતીઆને.

અસગરતઈય— સગરતીઆનો.

અસગરતીય-સગરતીઆના રેહવાસી

અસ્પબારઈબીશ— સવારો તેના.

એ બોલને મલતો ફારસી અ સવાર ઘણોજ મલતો આ વેચ; પેહલવી—અસોબાર

અસમાનમ— આસમાનને.

ઝંદ—અસમાનેમ; ફારસી— આસમાન.

અશનીય— જતો હતો.

અઈત— તે.

સં૦—એતદ; ઝંદ—અએતત

અઈતમઈય— તેમને.

અઈવમ— અનેકી; બંધો.

અઉરમઝદા— હોરમઝદ.

અઉરમઝદામ— હોરમઝદને.

અઉરમઝદા (હ)— }
અઉરમઝદા(હ)।— } હોરમઝદની.
અઉરહ્યમઝદા(ન્હ)— }

અઉરમઝદામઈય— હોરમઝદે મને.

અઉરમઝદતય }
અઉરમઝદતઈય } — હોરમઝદે તને.

એ બોલ ઉપર બરનુએ દસ પાના ઉપર સરેહ કીધી ચ. એ બોલના બે ભાગ છે. અઉર અને મઝદા. અઉર બોલ સંસકરૂત અ સુરને મલતો આવેચ અને તેનો અરથ જીવતો થાએ છે. લાસંન જણાવેચ કે સુર બોલ પુરાણી સંસક રૂતમાં બરહમાને લગાડે ઓચ. મઝદા બોલના પ ણ બે ભાગ થાએછે; મઝ અને દા. મઝ; સં૦—મ હત; એટલો મોહોટો. દા ના તરણ અરથ નીકલેછે, આપવું, ઉતપન કરવું અ ને જાણવું. બરનુ જાણ વું કબુલ રાખેછે અને ઝં દ દાઓ (ક્ષન)તથા દામી (દાહેઓ) અને ફારસી દા ના (દાહેઓ) તથા દાની સતન (જાણવુ) એ શબ દો ઉપરથી મુલ જે દાનુ છે તેનો અરથા જાણવું કીધું. એ ઉપરથી અઉ રમઝદાનો અરથ "જીવતો મોટો ક્ષાની" થાએછે.

અઉરમઝદનો તરજુમો તાતાર ખીલા રોકીમાં. અસીઅનાનો ઈશવર કીધોછે.

બીજી રીતે પણ એ બોલનો

અરથ કેટલાઓએ કીધોછે. અઉર—જીવ; મઝ—મોટો; દા—આપનાર. એ ઉપરથી અઉરમઝદાનો અરથ જીવના મોટો આપનાર.

ઝંદ— અહુરમઝદાઓ.

પેહલવી(તખતીની)—અઉહરમાઝદો

પાઝંદ— હુરમઝદ.

ફારસી— ઓરમઝદ.

મગોલ— ખુરમઝદ.

અરમાની— અરમશદ.

અઉરા— જીવ, હમેશગી.

અઉતીયાર— અરમીનીઆમાનુ એક પરાંત.

𐎡 ઈ

ઈદા— હીઆ.

સં— ઈહ; ઝંદ— ઈધ; પાલી— ઈધ.

ઈયમ— આ.

સં— અયં; ઝંદ—અએમ; પાલીઈયમ;

જુની ફારસી— ઈઅમ; નવી ફારસી— ઈ'અ.

એ સબદનુ વેઆકર.

એક વચન.

	પુ૦	અસતરી	નપુ૦
પર૦—	ઈયમ	ઈયમ	ઈમ.
દુ૦—	ઈમમ	ઈમામ	ઈમ.
સ૦—	અના	—	—
શ૦—	,,	અહયાયા.	

અનેક વચન.

પર૦—	ઈમઈય	ઈમા	—
દુ૦—	ઈમઈય	ઈમા	ઈમા.

આ વેઆકરંણ સંસકરૂત અને ઝંદને ઘણું મલતું છે.

ઈશ અથવા અઈશ— (મુલો) આવવું અથવા જવું.

એ ઉપરથી,

અઈશતતાં— તેઓ આવીઆ હતા.

ફ્રાઈશયમ— મેં મોકલીઓ.

ફ્રાઈશયત— તેણે મોકલીઓ.

અતીયાઈશ— તે દુર(વધારે)ગીઓ

પતીયાઈશ— તેઓ આવીઆ.

ઉતા— અને.

સં— ઉત; ઝંદ— ઉત.

ઉતામઈય— અને મારો.

ઉતાતઈય— અને તારો.

ઉતાશઈય— અને તેનો.

ઉતાશામ— અને તેઓનો.

ઉદપતના— તે ઉભો થએઓ.

સં— ઉદ=ઉપર; પત=જવું

ઉપા— સાથે.

સં— ઉપ; ઝંદ— ઉપ.

ઉપસતામ— મદદ.

ઝંદ— ઉપસતામ.

ઉપદરમહયા— ઉપદરમ**નો.**

ઉપદરમ, અતરીન બલવાખોરનો બાપ હતો.

ઉપરીય— ઉપર.

સં— ઉપરી; ઝંદ— ઉપર.

ઉબરતમ— ભારે લાધેલા.

ઉફરસતમ— નાસ કીધેલા સારા, ન ઠારા.

ઉફરાતઉત્રા— ફ્રેરાત નદી ઉપર.

ઉમરતીયા— સારી વસતી વાલી.

ઉવખશતરહયા— ઉવખશતરનો.

એ પાદશાહનું નાંમ બાબીલો નીઅંન, ખીલા રોકી હરફોમાં હુંવકશરછે. ઈ

ઊનાની લખનારા એ પાદશાહને કાઈઆકસરીસ નામે લખેછે. એ પાદશાહ મીદીઆનો હતો અને તેણે મીદીઆનુ રાજ પેહલું સથાપીઊં હેવું માલુંમ પડેછે. એ બોલનો અરથ સારી આંખનો થાએછે.

ઐ ઊ

ઉવસપા— સારા ઘોડા વાલા.

એ નદીને ગરીકો ઓઆસપી

સ કેહતા હતા.

ઉવજ— શુજીઆના.

ઈરાનનું એક પરાંત ખુજીસતાંન

ઉવજંમ— શુંજીઆનાને.

ઉવજઈય— શુજીઆનાનો.

ઉવજીયા— શુજીઆનાનો રેહેવાશી.

પેહલવી હવુજ; જુની ફારસી—

હુંજ અથવા અહવાજ.

ઉવાદઈદય— પારસનાં એક સેહરનું

નાંમ.

ઉવામરશીયુશ— નહી પોતાથી ખમા

તાં; ચીડમાં, ગોસામાં.

ઉવારઝમીશ— } ખારીઝમ.
ઉવારઝમીય— }

ઈરાંનનું એક પરાંત.

ઝંદ— ખાઈરીઝામ.

ઉવાઈપશીયમ— પોતાની મરજી.

ઉસતશનામ— સારીપેઠે બનાવેલું

આ૦ ફોરેલું.

ઉશકહયા— જમીનની.

સં— શુશક; ઝંદ— હુશક;

ફારશી ખુશક.

ઉઝંમયાપતીય— નંસુલી.

૧૮ ક

કતપતુક— કાપાડોકીઆ.

એ પરાંત એશીઆ માઈનર માંછે— અને તખતી ઉપ રથી માલુંમ પડેચ કે તા ૨સ નાંમનાં પાહડની ઉત રની આખી જગોને એ નાંમ આપીઊંચ.

કબુજીય— કબુજીય.

કબુજીયનો અરથ ભાટ થાએ છે— કબ વખાંણ કરવી; ઉજી— બોલનારો.

કબુજીયહયા— કબુજીયનો.

કબુજીયમ— કબુજીયને.

કબુજીયા— કબુજીયથી.

એ નાંમને મલતુ કદાચ ઝંદ કવઉશ અથવા ફારસી કા ઉશ આવે— પણ ખીલા રોકી હરફોનો પાદશાહ અ ને ઝંદ અથવા ફારસી ન. મ વાલો તદંન જુદાછે.

કમનમ— મારો વીસવાસુ.

કમનઇબીશ— તેના વીસવાશુ.

કામ— મરજી પરમાણે.

૨૧ ક (ઊ શાથે)

એ તરંણ બોલાનું મુલ કંમ ન ઈછવુંછે.

કરકા— કારચીઆઇ.

એ લોકો મીદીઆની નઈરૂત ખુંણે રેતાં હતાં.

કરત— કીધેલા.

કરતંમ— કીધેલું.

કરતા— કીધેલું.

કાર— લશકર, રાજ.

કારંમ— લશકરને, રાજને.

કારઃ— લશકર સાથે, રાજ સાથે.

કારયા— લશકરનું, રાજનું.

કારશીમ— રાજ તેને.

એ સંધા બોલાનો મુલ કરત કરવું થાએછે. સં—કર;ઝં દ—કુરે અને ફારસી કર. કાર બોલને મલતો સં— કાર અને ફારસી કાર આવેચ અને તેનો અરથ કાંમ થા એછે પણ તખતીની એબા રત પરમાણે એ શબદનો અરથ લશકર અથવા રા જ બોલલો થાએછે.

કશચીય— હર કોઈ.
કા— જે કોઈ.
ઝંદ— કસે કસો; ફારસી— કસે.
કાપીશ કાનીશ— આરાકોશીઆમાં
નો એક કીલલો.
કઉફ— પાહાડ.
પેહલવી— કાપ; હુજવરશ— કુપ.
ફારશી— કોહ.
કુનવાહવ— તું કરે.
અકુનવમ— મેં કીધું.
અકુનઉશ— તેણે કીધું.
અકુનવ— તેઓએ કીધું.
અકુમા— હમે કીધું.
અકુનવતા— તેઓએ કીધું.
અકુતા અને અકુનવતાના અ
રથો જે કીધાછે તેઉપરથી
એમ માલંમ પડશે કે તે
અરથના બીજા બે બોલો
અકુનઉશ અને અકુનવછે
પણ બેનાં કાલમાં ફેરછે
જે ગુજરાતીમાં જણાવવા
ને બનતું નથી.
અકુનવયતા— કીધેલું છે.
અકુતા— તેણે કીધું.
એ બોલોનો મુલ કું— કરવું છે.
જેમ ફારશી કરદંમ અને કુન
મના મુલાકર અને કુ ની
કલેચ તેમ ખીલા રેકી ઈ
રાની ભાશામાં પણ કરવું
કીરીઆ પદના બે મુલોછે.
કુગનકા— પારસનું એક શેહર.
કુરૂશ— કુરૂશ પાદશાહ.
કુરઉશ— કુરૂશનો.
ગરીક = કોરાશ.
ઝંદ નામ હશરવ કેમ નીક
લીઉ તે હાલ કેહવાઈ શ
કાતુ નથી અને બરનું ને
શકછે કે એ નામ કુરૂશ
જે તખતી ઉપરનોછે તેને
લાગેચ કે નહી. તખતી
ઉપરનું નાંમ ગરીકને વધા
રે મલતું આવેછે. સતરા
બો કેહછે કે કાઈ રાશ નાં
મ ઈરાની એક નદી ઉપ
રથી લીધુછે અને હાલ જે
કુર નાંમની નદી કેહેવાએ
ચ તે અને કુરૂશનુ નાંમ
બરાબર બેસતુ આવેચ. ઈ
રાનમાં અને જારજીઆંમાં
જે નદીઓને કાંઈ રાશ નાં
મ આપીઆં હતાં તે હાલ
કુરને નાંમે ઓલખાએછે.
ગરીકો એ નાંમનો અરથ
"આફતાબ" કરતા હતા.
કુશીયા— મીદીઆંનાં દખણ ભાગ
નાં લોકો.

ખશતરમ— તાજ અથવા રાજ.

ઝંદ— ખશથર= પાદશાહ.

ઝંદ— ખશથરાત= રાજ.

સં—વેદીકમાં ખશતર રાજને કેહેછે.

અને રાજ તથા તાજ એબારત પરમાંણે એકજ ચીજને લાગી શકેછે.

ખશતરપાવા— છતરપ **અને**; હાકંમ **અને** શં— ક્ષતરપ; ગરીક— સાતરાપ.

ગરીકમાંથી એ બોલ અરબી થાઈ ફારસીમાં સતરબ થાઈ આવીઓછે.

ખશથરીત— પાદશાહનું નામ.

એ પાદશાહને ગરીકો જથરીતીશ કેહતા હતા અને એ બોલનો અરથ "જેણે રાજ મેલીઊં હોએ તે થાએછે.

ખશપવા— રાતે **અને** સં—ક્ષપા; ઝંદ ખશપો; ફારશી શબ.

ખશના સાતીય— તે ઓલખે; તે જાંણે.

ખશનાશ બોલને મલતો ફારસી શીનાસ આવેચ.

ખશયારશા— ખશયારશા.

એ બોલનો અરથ કરનલ રાલીનશંન બુજરોગ પાદશાહ કરેછે. ખશય— પાદશાહ અને સં—અરશય— બુજોરગ. ઓપરત એ બોલનો અરથ રાજ કરતી આંખ કરેછે. ખશય રાજ કરતી અને અરશ, ઝંદ અરસંન આંખ.

ખશયારશામ— ખશયારશાને.

એ પાદશાહ દારયવુશ પાદશાહનો બેટોછે. એને ઈઉનાની લખનારા ઝરકસીસ લખેછે અને ઈહુદીઓ આહાસુરસ લખેછે.

ખશાયથીય— પાદશાહ.

ખશાયથીયમ— પાદશાહને.

ખશાયથીયહયા— પાદશાહનું.

ખશાયથીયા— પાદશાહો અથવા પાદશાહોને.

ખશાયથીયનામ— પાદશાહોનો.

એ બોલને મલતો ઝંદ ખશએતછે.

ઈરાંનનાં પાદશાહોએ એ બોલ કાએમ રાખીઓ નથી; તેઓનાં પોતાના વખતમાં બીજો બોલ **નક** કરી વાપરતા હતા. પારથીઅંન પાદશાહો (અશકાની) પોતાના સીકા ઉપર ગરીક નાંમ. બાસીલીઉસ અને સંસકુરત નાંમ રાજ રાખીઊં હતું અને તેઓનું અશલ ખેતાબ તેરખાંન હતું. જે નાંમ હાલ તુરકી ટોલાઓમાછે. સાસાની રાજમાં પેહલાં મલકાં બોલ વપરાતો હતો, પણ પછવાડેથી બદલાઈ ગીઓ અને શાપુર બીજા તથા તરીજાનાં વખતમાં વોહીઆનો ખેતાબ લીધો. એ બોલ કરનલ રાલીનસંન જણાવેચ કે દરૂસત કોઈએ વાંચીઓ નથી, પણ એ બોલ શહયાછે. હીંદુસથાંનમાં ઈશવી શને છની એક તખતી અલાહબાદ આગલછે તાંહાં ઈરાનનાં પાદશાહને શાહીશાહાન બોલ લગાડીએચ અને એક ગરીક લખનારે સાસાની પાદશાહને સાઆનસાઅ બોલ લગાડીઓછે. ફીરદોશીનાં વખતમાં શાહ બોલ ઘણો સાધારંણ થાએઓ. પાદશાહ એ પાદ અને શાહ ઉપરથી પાદ પેહેલવી પદ, સં૦ પતી ઉપરથી ઈરાનના પાદશાહો અસલથી પોતાનો ખેતાબ પાદશાહોનો પાદશાહ લેતા આવીઆછે. જેમકે ખશાયથીયા નામ ખશાયથીયા; મલકાન મલકા; શાહઈનશાહ.

ગ; ગ (ઊ સાથે)

ગરદા— સીંધુ નદી આગલનુ એક પરાંત. સં૦— ગનધાર. અને હાલ એ નામ ખંધાર અથવા કનધાર, જે અફ ગાનીસતાનમાંછે તે રહેઊંછે

ગદુતવ— આરાકોશીઆનું એક પ રાંત.

ગરબ— (મુલ) પકડવું. એ ઉપ રથી ચાર બોલ નીકલીઆછે.

અગરબાયમ—મેં પકડીઊં, મેં લીધું

અગરબાય— તેઓએ પકડીઊં.

અગરબાયતા— તેણે મેલવીઊં આ૦ પકડીઊં.

અગરબતા— તેણે પકડીઓ.

ગરબ મુલને મલતા સં—ગ રૂભ;ઝંદ—ગેરેવ;ફારસી— ગીરીફ; જરમન— ગરબે ન; ઈંગરેજી— ગરીપ.

ગરમપદહ્ય— ગરમપદ (મહીના) ની. એ મહીનો હુનાલાનોછે. ગરમ એટલે ગરમ. ઝંદ— ગેરેમમ; ફારસી ગરમ. પદ એટલે ની. સાણી.

ગસતા— હમેશ.

ગાથુમ— મજબુતી.

ગાથવ — મજબુતોથી.

ગઈથામચા— ગાયણને અને

ગુબ— (મુલ) કેહવું, બોલવું. સં— ગુફ; ફારસી ગુફતન. પેહલવી— ગુઓબીઆ એટલે ભાશા. એ મુલ ઉપરથી.

ગઉબતીય— કેહવાતું.

અગઉબતા— તેને બોલાવીઓ.

ગઉબરૂવ— ગઉબરૂવ. એ સરદારે દારયવુશને તખત મેલવવામાં મ દદ કીધી હતી.

ગઉમાત— ગઉમાત.

ગઉમાતમ— ગઉમાતને. ગઉમાત મગુશે ઈરાનનુ રા જ કબુજીય પાસેથી લેઈ મુકીઊં હતું. બહીસતુ નની તખતીમાં એ ધણી ને ચતોપાટ નાખીને એની છાતી ઉપર દારયવુશે પો તાનો પગ મુકીઓચ. ગ ઉમાતનો અરથ ગોવારાં વાલો, અથવા ગોવાલીઓ થાએછે.

ગઉશા— કાનોને. ઝંદ— ગઓશ;—ફારસી— ગુશ.

ગુદરૂશ— મીદીઆનુ એક શેહર.

ચ

ચખરીયા— સામણે અથવા ઉલટો.

ચરતનીય— સફ બાંધવી; સફ ખેં ચવી.

ચ— અને.

સં— ચ; ઝંદ— ચ.

ચીચખરાઈશ—ચીચખરનો ચોચખર મરતીય બલવાખોરનો બાપ હતો.

ચીતા— જાંહાવેર; કાંઈ વખત.

ચીતર તખમ— ચીતર તખમ.

ચીતર તખમમ— ચીતર તખમને.

ચીતર તખમા— ચીતર તખમ સાથે બહીસતનની તખતીમાં ચીત ર તખમને પાંચમો ઉભો રાખીઓછે. એણે સગર તીઆમાં બલવો ઉઠાવીઓ હતો. એ બોલનો અર થ મજબુત ચીતો થાએછે.

ચીતર— ઓલાદ, તોખમ, નસલ.

ઝંદ— ચીથર; સાસાની પેહલવી ચારી અથવા ચતલી; પારથીઅ ન— ચીહર; હુજવરશ અને ફા રસી— ચેહર.

ચીયકરમ— જે કાંઈ કીધેલું.

ચીય— કોણ.

ઝંદ— ચીય; ચીત.

કશચીય— હરએક.

ચીશચીય— દરએક.

હઉવચીય— એવો એક.

અવશચીય— એવો તે.

અનીયશચીય—બીજો કોઈ પ

રૂવમચીય—મારી અગાઉનો

ચીશપઇશ— ચીશ પઇશ.

ચીશપાઈશ— ચીશ પઇશનો.

ચીશપઈશહયા— ચીશપઈશનો.

ચીશપઇશ નામને ગરીક લ ખનારાઓ તીશપીસ લખી ગીઆછે. એ હખામનીશ નો બેટો અને દારયવુશ પાદશાહના બપાવોનો બ પાવો થાએ. ચીશપઈશ નો અરથ કરનલ રાલીન સન બાલ વધારનારો અથ વા લાંબા બાલવાલો કરેછે.

𐎪 જ; 𐎫 જ (ઈ સાથે)

જદીયામીય— માગવું, અરજ કરવી
જન— મારવું, હરાવવું, કતલ કરવું
ઝંદ— જન આ૦ ઝન; સં— હન; ફારસી— ઝન.
એ મુલ ઉપરથી.
જદીય— તું માર.
જતા— તમો મારો; દુશમન.
અજનમ— મેં મારીઆ, મેં કતલ કીધો.
અજ— તેણે મારીઆ, તેણે કતલ કીધો.
જીવા— તું જીવજે.
સં૦— જીવ એટલે જીવવું
ઝંદ— જવો એટલે જીવતો
જીવહયા— જીવનો.

ડિમા ત; મા ત (ઊ શાથે)

તકબરા— તબરીસતાનનાં રેહવાસી

તચરમ— કાંઈ કોતર કાંમ.

તરસ— (મુલ) બીહવું.

સં૦— તરસ, ઝંદ— તેરેસ; ફારસી— તરસ.

એ મુલ ઉપરથી.

તરસતીય— તે બીહતો.

તરસમ— હું બીહતો.

અતરસ— બીહતું હતું.

માતરસમ-મને બીહતું (નહી)

તારવા— પારસનું એક શેહર.

તીગર— અરમીનીઆમાંનો એક કીલલો.

તીગરામ— તાઈગરીસ (નદી) ને.

તીગર એટલે તીર અને એ નદી ઘણી જલદી વેહેછે તે ઉપરથી તીરનું નામ આપીઊંછે.

તીગરખુદા— તાઈગરીસ નદી ઉપર રેહનારો એક ટોલો.

તઉમ— ઓલાદ, તોખમ, બીજ, કુટુંબ.

ઝંદ— તઓખમ; પેહલવી— તહમક; ફારસી— તુખમ.

તઉમાયા— તોખમનો; તોખમમાંથી; તોખમમાં.

તુવમ— તું.

એરીઅન અને સેમેટીક વંશની ભાશાઓમાં બીજો પુરૂશ સરવ નાંમમાં ત મુલછે.

સં૦— તતવાં; ઝંદ—તુમ;જુની ફા૦— તુવમ ફારસી— તુ; ગરીક— તાઈ લાતીન— તુ.

થુવામ— તને.

સં૦— તવાં; ઝંદ— થવામ.

તઈય / તય — તારો, તુને, તારી સાથે

સં૦— તે; ઝંદ— તે.

---

૪૮૪ થ

થકતા— તારે, તે વખતે.

થતગુશ— સાતા ગીદીઆ.

ઈશાનનું પુરવેનુ એક પરાંત.

વંદીદાદમાં હએતુમત ના મનુ પરાંત કદાચ થતગુશ હોએ.

થદય— ખાવું, મરવું.

માથદય— મરવા ના દેતો.

થરદ— કાંમ, કાંઈ બજાવેલું.

થરાતનીય— ઉભો.

થહ— (મુલ) કેહવું.

સં૦— શસ; ઝંદ— સાહ.

ફારસી બોલ સખનનુ મુલ એજછે. એ ઉપરથી.

થાતીય— તે કેહેછે.

અથહમ— હું બોલીએ, મેં કહેઊં.

અથહ— તે, બોલીએ, તેણે કહેઊં.

થહયામહય— અમો કેહવાઈએ છ. ઈએ.

અથહય— કહેલુંછે.

થાહય— તું કેહ.

થાઈગરચઈશ— થાઈ ગરચી (મહીના) નો.

આ મહીનો શીઆલાનો હોએ એમ દેખાએછે.

થુરવાહરહય— થુરવાહર(મહીના)નો આ મહીનો વસંત રૂતનો.

૯ દ અથવા દા

દનઉતુવ— આબાદ રેહજે.
દર—(મુલ) પકડવું, ધરવું, રાખવું.
સં— ધરૂ; ઝંદ— દેરે; ફારસી— દાર.
દારમીય— હું ધરી રાખુંચ.
અદારય— (તેણે) પકડીઊં હતું.
(મેં) મેલવીઊં.
અદારી— તેઓએ રાખીઊં.
અદારીય— તેણે રાખીઓ.
અદરશીય— મેલવીઊંછે.
દારયવુશ— દારયવુશ (પાદશાહ)
દારયવહુશ— દારયવુશનો.
દારયવુમ— દારયવુશને.
ગરીક—દારાએસ;દારીઆવીસ
ઈહુદી— દારયવેશ.
ઝંદમા એ નામ મલે નહી અને ફારસીમાં દારાબ તથા દારા પછવાડેના પાદશાહોનાં નાંમછે.
ગરીકોએ એ બોલનો અરથ કામ કરનાર અથવા દાહેઓ કીધોછે. કરનલ રાલીનસન ધારેછે કે એ બોલ દાર પકડવું ઉપરથી નીકલીઓ હશે.
દરગમ— ઘણુ સુધી, લાંબા વખત સુધી.
ઝંદ—દરેગ; ફારસી—દરંગ.
દરય— દરીઓ (મુલ)
દરયહયા— દરીઆનો દરીઆઈ.
દરયપ— દરીઆ (ને) તરફ.
પારદરય— દરીઆ પાર.
ઝંદ—ઝરઈઓ; પેહલવી-ઝરે; ફારસી— દરયા; સં— હરી.
દરશ— (મુલ) હીમત કરવી.
અદરશનઉશ— તેણે હીમત કીધી.
દરશમ— ઘણુ, તદન.
દાદરશીશ— દાદરશીશ.
દાદરશીમ— દાદરશીશને.
દાદરશીશ એક સરદાર હતો, જેને દારયવુશ પાદશાહે લશકર આપી બલવાખોરોની સામણે મોકલીઓ હતો.

સમાપત.